

Situationerede interventioner - En pædagogisk antropologisk
undersøgelse om begrundelser i socialpædagogisk arbejde med
voksne med udviklingshæmning i botilbud

Annemarie Højmark

Projektrapport. Marts 2009

BUPL/SL referencenummer 02-UFF/20309

*Situationerede interventioner - En pædagogisk antropologisk undersøgelse om
begrundelser i socialpædagogisk arbejde med voksne med udviklingshæmning i
botilbud*

Forfatter: Annemarie Højmark (antro.ah@gmail.com)

Projektrapport

Marts 2009

BUPL/SL referencenummer 02-UFF/20309

Projektet er gennemført med midler fra BUPL's og SL's Forskningsfond.

Indhold

1. Introduktion.....	4
1.1 Forskningsfeltet og bekymring for pædagogisk praksis i botilbud.....	4
2. Metode & analysestrategi.....	6
3. Et pædagogisk antropologisk bidrag.....	9
4. Forskningsetiske overvejelser.....	13
5. Feltmetodiske overvejelser og præsentation af Botilbud I & II.....	16
5.1 Feltstudier i Botilbud.....	16
5.2 Præsentation af Botilbud I.....	18
5.3 Præsentation af Botilbud II.....	20
6. Situationerede interventioner - En feltberetning om socialpædagogisk arbejde med voksne med udviklingshæmning i botilbud.....	23
Introduktion.....	23
6.1 Væren bare væren.....	25
6.2 Væren i Noget.....	27
6.3 Fire sammenhænge for pædagogisk intervention i botilbud.....	31
6.3.1 Medarbejderne vil fremme noget med den pædagogiske indsats.....	32
6.3.2 Pædagogisk handling i forud definerede situationer.....	37
6.3.3 At opfinde pædagogisk intervention i hverdagens kontaktsomhed.....	42
6.3.4 At kompensere for det beboeren ville have gjort, dersom han havde kunnet...47	
Afrunding.....	53
7. Præsentation af botilbud III og interviewmetodiske overvejelser.....	56
7.1 Præsentation af Botilbud III.....	56
7.2 Interview som metodisk strategi.....	57
8. Interviewanalyse.....	59
Introduktion.....	59
8.1 Pædagogens motiverende rolle og overvejelser over magtaspektet.....	61
8.2 Beboerens potentiale ved inddragelse.....	64
8.3 Fortolkninger af udvikling – Udviklingsteoretisk viden & tro på at udvikling er mulig.....	68
8.4 Beboerens tryghed og et gensidigt forhold.....	72
Afrunding.....	75
9. Opsamling og perspektivering.....	78
9.1 Konklusioner til det socialpædagogiske praksisfelt.....	80
9.2 Perspektiver for yderligere udforskning.....	82
Litteratur.....	85
Bilag 1 Projektets tidsplan.....	90
Bilag 2 Interviewguide.....	91

1. Introduktion

Afsættet for projektet her er et tidligere antropologisk feltstudie i et botilbud¹. I den forbindelse fattede jeg dels interesse for det pædagogiske arbejde med voksne med udviklingshæmning som forskningsfelt, hvor kvalitative studier mangler, dels oplevede jeg, at det socialpædagogiske arbejde i botilbud, set indefra, er kendetegnet ved stort menneskeligt engagement og faglige ambitioner. En oplevelse som står i kontrast til det billede medierne med sagerne om omsorgssvigt og nedværdigende behandling af voksne med udviklingshæmning i både København og Nyborg, havde tegnet.

Da BUPL's og SL's Forskningsfond har et satsningsområde om ”Udvikling af den pædagogiske profession og vidensgrundlag”, søgte jeg her om økonomisk mulighed for at gennemføre et pædagogisk antropologisk projekt om 'begrundelser i socialpædagogisk arbejde med voksne med udviklingshæmning i botilbud', og fik Ja. Tak til BUPL's og SL's forskningsfond for midler der har gjort projektet muligt.

Projektet er fagligt knyttet til Danmarks Pædagogiske Universitetsskoles forskningsprogram 'Social- og specialpædagogik i inkluderende perspektiv'. Tak for tilknytning og 'rum' og til programleder Søren Langager DPU for faglig rådgivning. Og så skal der lyde en kæmpe kæmpe tak til beboere og medarbejdere i Botilbud I, II & III, fordi I åbnede dørene til jeres botilbud-liv på alle tænkelige måder. Jeg kan ikke takke jer med navns nævnelse, for I er lovet anonymitet.

1.1 Forskningsfeltet og bekymring for pædagogisk praksis i botilbud

Projektet blev sat i gang september 2008 og løb til og med februar 2009². Første skridt var at se på, hvordan området blev tegnet af andre interessenter i feltet for at forstå, hvad det er for en diskussion, jeg blander mig i med min undersøgelse.

Konklusionen på de overordnede søgninger var, at der ikke findes megen dansk forskning, mens området i Norge og til dels Sverige, ser ud til at nyde større forskningsmæssig interesse (se f.eks. Folkestad 1997 & 2004; Jansson 2002; Kristensen 2004; Handegaard 2005; Paulsson & Jansson 2008). Til gengæld har vi i Danmark en del evaluerende rapporter om udviklingshæmmedes forhold og det etiske grundlag i socialpædagogikken (Socialministeriet&COWI 2002; Etikos 2007; Socialministeriet 2007; Københavns Kommune&Niras konsulenterne 2008; Center for kvalitetsudvikling 2008).

Med min interesse for begrundelser i socialpædagogisk arbejde, kiggede jeg på, hvordan området bliver italesat af pædagogiske forskere/socialpædagogiske teoretikere i

1 I efteråret 2007 bidrog jeg i forbindelse med et projekt om 'Socialpædagogik og botilbud' ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole Århus Universitet med en feltbaseret beretning om hverdagsliv i botilbud (Højmark 2007, Højmark 2008).

2 Se tidsplan for projektet Bilag 1.

deres egne tekster og i debatten i medierne (Jansson 2002; Folkestad 2003; Bryderup 2005, Michelsen 2005; Handegaard 2005; Carlsen&Richter 2008; Mygind 2007; Jensen 2008; Rasmussen 2008; Larsen 2008; Gjertsen 2008). I den forbindelse kan man sige, at der lyder en bekymrende tone om dokumentations- og tolkningsproblemer og for, hvad der egentligt udgør basisviden i det socialpædagogiske arbejde, med deraf følgende konsekvenser.

Bekymringen drejer sig for det første om, at praktikerne, i teoretikernes øjne, mangler et fælles fagligt begrebs- og tolkningsapparat og en generel forståelsesramme til at drøfte og forstå praksis med. En bekymring, som især træder tydeligt frem på baggrund af høje krav om målbarhed og dokumentation, som man kan sige i nogen grad lægger sig op af tidens fokus på evidens.

For det andet drejer bekymringen sig om, om det overhovedet er faglig viden, der er i spil i pædagogisk handling, når de professionelle skal udvirke deres indsats i beboerens private hjem, og knytter sig således til efterdønninger af omstillingen til arbejde i botilbud efter institutionsbegrebets ophævelse.

Nogle af konsekvenserne der ses af bekymringerne er, at manglende fælles tolkningsrammer fører til vanskeligheder med at akkumulere og kommunikere erfaringer om, hvad man kan og vil med indsatsen og at praksis bliver isoleret og styret af individuelle værdier som gør, at praksis får normativ karakter efter medarbejdernes præferencer. Altså, at professionel pædagogisk praksis i stedet for at trække på faglig kundskab trækker på hverdagskundskab om, hvordan 'man' lever derhjemme.

Løsningen der ofte foreslås er, i tråd med tidsånden, øget fokus på evidente metoder, hvor rationalet er, at en højere grad af formalisering af den professionelle indsats vil give en højere grad af målbarhed, som vil fylde faget med den faglighed, det vurderes at mangle.

Men problemet med øget formalisering er, at praksisser i form af mere eller mindre detaljeret forudbeskrevne metoder indebærer risiko for at komme til at praktisere pædagogik ud fra en instrumentel rationalitet (Mathiesen 1998; Lehmann 2008), der passer dårligt med et arbejdsfelt, hvor handlingskrævende situationer konstant opstår (Folkestad 2003:20).

Det man i sådan en rationalitet mangler at tage i betragtning er, at usikkerhed og ambivalens er en del af arbejdet, fordi det pædagogen gør, når hun handler, har rod i virkelige praktiske dilemmaer og opstående situationer med levende mennesker, hvis handlinger og reaktioner man ikke kan forudsige med sikkerhed (ibid.:21). Handlingsforeskrivende metoder, en instrumentel rationalitet, indebærer risiko for objektgørelse af beboeren og det må dermed siges, at være den ny bekymring, man må have, hvis det er denne 'løsning' på bekymringerne, man har præference for. Pædagogisk praksis baseret på handlingsanvisende metoder tager ikke hensyn til, inddrager eller forstår beboeren i botilbud som aktiv part.

2. Metode & analysestrategi

Det analysestrategiske problem, når udforskningsinteressen vedrører begrundelser i socialpædagogisk arbejde med voksne med udviklingshæmning er, hvordan man overhovedet kan studere og lokalisere begrundelser og hvornår der er tale om en begrundelse, når man i sagens natur ikke 'kan komme ind i hovedet' på pædagogerne og se, hvad deres intentioner eller hensigter er i selve handlingssituationen med beboerne.

Mit svar på det analysestrategiske problem vedrører både min metodiske tilgang og min analytiske tilgang. Vedrørende den metodiske tilgang er 'svaret' at *gøren* kan undersøges. For man kan studere samspil.

At studere samspil forudsætter et relationelt afsæt, et antropologisk afsæt, hvis erkendelsesinteresse er 'det sociale lag' (Hastrup 2003:20). Her er mit metodiske udgangspunkt, at begrundelser kan artikuleres som noget relationelt via indlevelse i og analyse af handlende agents møder. Det gør det relevant som udforsker at arbejde med feltstudier og deltagende observation. Altså med feltarbejdets roller, positioner og indlevelsels- og distanceringsstrategier til produktion af viden. Det vil sige et studie af de 'steder' (sammenhænge i socialpædagogikken), hvor pædagogerne med deres intentioner og hensigter møder dem, som deres indsats vedrører, for i det møde foregår den handling, som pædagogerne skal begrunde. Således er det ikke en undersøgelse af de 'oprindelige' hensigter, pædagogen måtte have. I feltarbejdet kan man undersøge, hvordan og under hvilke omstændigheder i handlingslivet, pædagogerne møder beboerne og dermed gør deres professionelle indsats. Man kan sætte sig ind i, hvad der gør sig gældende som væsentligt, meningsfuldt eller selvfølgelig i deres handlingsliv og gøre det til genstand for analyse.

Man kan også undersøge italesættelser af viden og *gøren*. Det er selvfølgelig del af den deltagende observation, med mange timer i felten, at man taler sammen og får forklaret mangt og meget undervejs; men man kan også arbejde mere direkte og intensivt med italesættelser ved, gennem interview, at lytte og analysere sig frem til, hvad der markeres som centralt i pædagogernes egen fortolkning af den pædagogiske opgave i praksis, og af deres forståelse af grundlaget i opgaveudøvelsen. Således er feltstudierne suppleret med kvalitative interviews.

Ifølge Esmark & Andersen (2005) og Andersen (1999), behøves konstruktion af iagttagelsesledende begreber med henblik på at gøre den studerede sociale verden (her begrundelser i pædagogisk arbejde) tilgængelig³ jf. mit analysestrategiske problem. Mit

3 Et iagttagelsesledende begreb kan 'på antropologisk' forstås som antropologens selektive opmærksomhed (Hastrup 2003:15), hvormed det studerede udgør et bestemt udsnit af verden. Det er for at skærpe sit blik for, hvad man kan finde ud af om det sociale, med betydningsstrukturer og meningsgivende samspil i det levede liv, at man konstruerer en relevant selektiv opmærksomhed. Hermed bliver det muligt at fortælle én historie om netop et udsnit af verden.

iagttagelsesledende begreb er *intervention*.

Begrebet *intervention* kommer af latin (*interventio*) og henviser til 'det enkelte tilfælde af indblanding/mellekomst' (www.netord.dk/ods). *Intervention* som iagttagelsesledende begreb, er en relationel kategori (Wadel 1991:11) i og med, at *interventioner* altid sker i sociale træf mellem handlende aktører. Det vil sige, at der er nogen, *interventionen* er rettet imod og i mødet mellem de *intervenierende* og dem, der *interveneres* overfor, foregår det sociale som kan studeres med deltagende observation under feltstudier og spørges til via samtale i interviewsammenhængen.

På baggrund af at pædagogisk praksis må forstås som et felt af praktisk viden, hvor pædagogen kunne have handlet anderledes (Schmidt 1996; 1999B:201), må man forstå begrundelser som noget, der har karakter af beskrivelser af træfningsituationer (modsat noget der kan gives entydige bestemmelser af). Interessen er således begrundelser, som begrundelser udtrykkes gennem handling, hvor pædagogen og beboeren mødes. Det vil også sige en interesse, der starter ved praksis selv (modsat en interesse der vil illustrere eller eksemplificere teoretiske positioner). Her giver et iagttagelsesledende begreb om *intervention* mening. Johnsson & Svensson (2005:420) skriver, at i socialt arbejde er *interventioner* altid nærværende, og at socialt arbejde som handlingsfelt må forstås i sin kompleksitet. Som sådan skal de mekanismer og processer udskilles, som skaber muligheder for *intervention*, for *interventioner* influerer på hverdagslivet for dem, *interventionerne* er rettet imod (ibid.:430). *Interventionen* er den pædagogiske gøren i selve handlingslivet med beboeren, som skal begrundes af pædagogen. Og med blikket rettet mod gøren får *interventionen* den karakter den får i den *intervenierendes* træf med beboeren.

Kategorien *intervention* er ikke nøjagtig ligesom pædagogernes egne begreber for deres opgaveforståelse, men heller ikke så forskellig, at den er fremmed. Det er vigtigt, fordi det er en ambition i projektet at generere praksisnære kategorier, som praksisfeltet kan bruge til deres drøftelse af praksis. Vedrørende praksisnære kategorier er det værd at være opmærksom på den norske antropolog Folkestads (2003:25-31) erfaringer. Han skriver, at begreberne bør være kendetegnet ved empirisk træfsikkerhed og have teoretisk kraft på samme tid, hvorfor det drejer sig om at finde en position, hvor afstanden mellem feltens dagligliv og selvforståelse og så undersøgerens analyser ikke bliver for stor, men stor nok til at bidrage med noget nyt/anderledes. Derfor er ambitionen at rapporten er så tilstrækkelig 'empirisk' at læseren føler nærvær med det studerede praksisfelt. Det er formidling af 'det genkendelige i ny beklædning'. Men det er lige så vigtigt, at den er tilstrækkelig analytisk på sine metodiske og faglige præmisser til, at den er anderledes end andre perspektivers produkter. Det er analyserne af indsigterne formidlet på et andet men 'ikke abstrakt teoriniveau'.

Som sådan er den viden om begrundelser i socialpædagogisk arbejde i botilbud, der formidles i rapporten, ikke en eksplicitering af pædagogernes egne begrundelser.

Det rapporten ekspliciterer, er en fremanalysen af noget om det sociale grundlag der vedrører det der skal begrundes, som netop et iagttagelsesledende begreb om intervention giver mulighed for at artikulere. Det vil sige antropologisk viden om socialpædagogik produceret med de valgte dataproducerende tilgange. Dermed er det viden om socialpædagogik fra én mulig position.

Med til en sådan konstruktion af analysestrategi som jeg har fremstillet ovenfor hører overvejelser over, hvordan viden bliver til gennem deltagelse (Marcus 1998; Schmidt 1999A; Hammershøj & Petersen 2001; Broe 2003; Hammershøj m.fl. 2004) for det er feltarbejdets præmis.

Til projektet drog jeg tilbagevendende (i alt fire gange) frem og tilbage mellem feltstudier og skrivebord og jeg foretog syv kvalitative interviews undervejs. Den gentagne 'gåen til og fra' er metodisk arbejde med både indlevelse og analytisk distance som vidensproducerende strategi. Med Wadel, en særdeles aktivt runddans mellem teori, metode og data (Wadel 1991:129,194). Som forskningsstrategi havde de gentagne skift mellem felt og skrivebord til formål at lade viden om begrundelser i det socialpædagogiske handlingsliv blive til i en proces af større og større indsigt, efterhånden som jeg som feltarbejder, gennem det antropologiske arbejde med roller og positioner i felten (Wadel 1991:45; Gulløv & Højlund 2003:85ff), lærte at være feltarbejder lige præcist på botilbudsområdet. Broe beskriver feltarbejdet som "... *en strategi til dannelse af sansen for det det-der-finder-sted - en slags etnografisk stedsans ...*" (Broe 2003:321), hvormed man kan sige, at bestræbelsen er en efterhånden mere og mere antropolog-professionel involvering i situationerne i det studerede pædagogiske praksisfelt. Med antropologens deltagerobserverede tilstedeværelse, bliver lokalt liv til med antropologens medvirken, i form af den uundgåelige direkte eller indirekte involvering i det 'her og nu', som situationerne i felten består i (ibid.:334).

Således har gyldighed at gøre med, at data kommer i stand som data om det udforskede via fortolkninger og analyser af det, der er betydningsfuldt/væsentligt i den sociale felt, man bedriver sin deltagende observation eller interview forstået som samtale (Christensen 1994) i. Hermed er det ikke bare forskerens egne forestillinger, fortolkninger og ideer, der reproduceres. Viden er et socialt fænomen. Der indtages altså en position om forholdet mellem viden og deltagelse, hvor "... *man - snarere end at betragte den etnografiske praksis som et 'indsamlingsarbejde', hvor man rejser 'ud på stederne' og finder Noget (et folk, en kultur, kulturmøder etc.) [kan] se feltarbejdet som etnografens optræden i situationer, hvor 'noget' finder sted*" (Broe 2003:321). Betydning/mening 'gives os', det vil sige forstås som noget socialt frembragt (Hammershøj & Petersen 2001), via vores delte men forskellige interesse for det socialpædagogiske arbejde med voksne med udviklingshæmning i botilbud.

3. Et pædagogisk antropologisk bidrag

I indledningen pegede jeg på den bekymring, der i disse år følger og omringer socialpædagogikkens faglighed, både på baggrund af 'sagerne' som selvsagt giver anledning til opmærksomhed, og i en mere almen bekymring for det faglige grundlag.

Undersøgelsen her er tænkt som et antropologisk bidrag eller hjørne i diskussionen og interessen i den pågående debat om pædagogisk arbejde i botilbud. Som sådan står det for et andet perspektiv, med baggrund i andre vilkår hvad angår metode og analytiske strategier og med andre ambitioner og traditioner, end det pædagogiske teoretikere udefra fortæller – for eksempel bekymringshistorier. Det er også anderledes end analyser af kvantitative data om socialpædagogisk praksis, som også er et 'udefrakommende perspektiv', der spørger ind i praksis, og det er forskelligt fra en hardcore evidenssøgende tilgang. Det er også forskelligt fra pædagogernes egne fortællinger inde fra handlingsvirkeligheden. Men det er vigtigt, at der ikke er tale om konkurrerende perspektiver. Som Andersen (1996:124) udtrykker, kan der fortælles mange forskellige historier om givne hændelsesforløb, som netop bidrager med hver sit.

Det antropologiske bidrag har både som force og metodisk udfordring sit grundlag i den bløde empiri og sin følsomhed for den kompleksitet, som menneskeligt samspil indebærer. Her i afsnittet vil jeg præsentere mit pædagogisk antropologiske bidrag nærmere. Det er et *indefra* perspektiv, som anlægges af en *udefrakommende* udforsker, hvormed det antropologiske perspektiv har den analytiske distance og indlevelse inde i felten som lige store særlige forpligtelser og udfordringer. Og meget væsentligt er det, at en antropologisk erkendelsesinteresse vedrører det reelle (ikke det ideelle), hvormed de sociale samhandlinger, det relationelle i perspektivet understreges frem for ideer og tænkning om, hvordan praksis bør/kunne være/gøres. Antropologisk viden om pædagogisk praksis har altså ikke ambition om at ændre praksis. ”... *ved at tematisere, udvælge og analysere afgrænsede dele af det materiale, vi får under feltarbejdet, kan vi bidrage til at diskutere praksis, dens logikker, muligheder og begrænsninger. Det er derefter op til praktikerne at gribe denne diskussion og måske spørge sig, om praksis fortsat skal fungere på sådanne præmisser*” (Højlund & Stokholm 2002:10).

Mit pædagogisk antropologiske perspektiv starter ved selve den pædagogiske handlevirkelighed og via perspektivets indbyggede interesse for det sociale, inddrager perspektivet de forskellige mennesker, der handler i den studerede felt. Altså både medarbejderne og beboerne. Begge parter er, i et antropologiske perspektiv, på lige fod, men forskelligt positioneret handlende agenter i det levede liv og udgør dermed antropologens sociale/empiriske felt for udforskning.

Antropologens blik er således rettet mod det, de gør i den studerede praksis, fortolkningerne af opgaven der løses på stedet, erfaringerne pædagogerne og beboerne

gør nærværende i deres åbenhed overfor antropologens deltagende observation i deres selvfølgelige, levede virkelighed.

Fra Andersen (1996) låner jeg, med henblik på at konkretisere mit bidrags afsæt, tre begreber om forskellige dimensioner ved praksis, som han identificerer som ofte upåagtede eller underbetonede i deres forskellighed. Det er henholdsvis før-, under- og efterhandlingsdimensionerne forstået som tre forskellige meningsproducerende tidspunkter for pædagogen, kontekster at arbejde i og perspektiver på/ved praksis.

Førhandlingsdimensionen indebærer pædagogernes forestillinger om målet med arbejdet, det er idealerne for praksis, der hører til her. Her udformes målsætninger og handleplaner, der planlægges i større og mindre detaljer, og man forholder sig til socialpolitikker, som retningsgivende for arbejdet. Førhandlingsdimensionen kunne (som dimension af pædagogisk praksis) udmærket gøres til genstand for systematisk undersøgelse, og via observation af personalemøde, pædagogisk temadag og læsning af handleplaner, er dimensionen ikke helt udeladt af undersøgelsen her, for den forstås jf. Andersen netop som en dimension af pædagogisk praksis. I nogen grad kan interviewsituationen siges at bevæge sig i førhandlingsdimensionens kontekst, når pædagogerne indimellem kredser om idealer og ønsker for praksis. Pædagogers eget overordnede arbejde med denne dimension af arbejdet, kan for eksempel læses i SL's notat 'Fremtidens socialpædagogik på voksen-handicapområdet' (Socialpædagogernes Landsforbund 2008), og man kunne lave en diskursundersøgelse af politikker på området, pædagogiske handleplaner, botilbuddenes pædagogiske værdigrundlag og målsætningsbeskrivelser mv..

Efterhandlingsdimensionen er det dokumenterende og evaluerende arbejde, som pædagogerne gør, når de er på afstand af handling og overvejer og reflekterer over praksis, både formelt i for eksempel beskrivelsessammenhænge (Koba 2008), i mødevirksomhed og mere uformelt, som egne og fælles daglige overvejelser over praksis for eksempel i vagtovergange. Arbejdet der centrerer sig om efterhandlingsdimensionen af praksis er der, ud over pædagogerne selv, mange konsulenter der beskæftiger sig med (Socialministeriet&COWI 2002; Etikos 2007; Socialministeriet 2007; Københavns Kommune&Niras konsulenterne 2008; Center for kvalitetsudvikling 2008). Efterhandlingsdimensionens perspektiv kunne også gøres til genstand for systematisk undersøgelse i form af analyser af pædagogernes dagbogsoptegnelser og evalueringer. Efterhandlingsdimensionen lukkes heller ikke helt ude som aspekt af pædagogisk praksis her i undersøgelsen eftersom interviewene, hvor pædagogerne taler om deres pædagogiske indsats kan betegnes som noget, der finder sted i efterhandlingsdimensionens tid, kontekst og perspektiv.

Projektet fokus er den tredje dimension *underhandlingsdimensionen*, som er den dimension ved praksis, der tilkendes mindst åben eller undersøgende interesse. Man

taler om, at der skal være mål og rammer og at praksis skal evalueres, men sjældent om karakteren af den virkelighed, det vil sige den konkrete gøren - arbejdet med beboerne, som pædagogerne skal begrunde og dokumentere.

Underhandlingsdimensionen af det pædagogisk arbejde er 'nuet', for underhandlingsdimensionens tid, kontekst og perspektiv vedrører selve udførelsen af det pædagogiske arbejde til daglig. Et arbejde, der i botilbud for voksne med udviklingshæmning ofte er alenearbejde med beboeren præget af, at der skal handles, altså hvor det ikke er muligt at vente med at gøre noget, til man har defineret præmisserne for handling klart. I nu'et mødes pædagogen og beboeren. "*Perspektivet er domineret af det levede liv, af dette livs aktuelle kontekst, specielt vedrørende de sociale grupperingers strukturer, magtforholdene, symbolerne, rutinerne, ritualerne, samt de gensidige forventningsmønstre og deres aktuelle indhold*" (Andersen 1996:123). Antropologen har, med feltarbejdet som metodisk omdrejningspunkt til produktion af viden, særlige faglige forudsætninger for at skabe og videreformidle viden om praksis underhandlingsdimension. Med deltagerobservation som metodisk strategi, kan hun komme nær selve den pædagogiske handling og med interview på baggrund af feltarbejdsbaseret indsigt, kan erfaringerne om pædagogisk gøren perspektiveres og uddybes.

Andersen plæderer for, at undersøgelse af pædagogisk praksis anlægger et perspektiv, der *starter* ved den handlemæssige hverdag med lydhørhed, interesse og rummelighed overfor pædagogikkens daglige komplekse handlingskontekst. "*Idet pædagogers hverdagspraksis er mangfoldig og kun i begrænset omfang mulig at fastholde som projekt egnet til videnskabeliggørelse medfører det, at den pædagogiske teori i sine beskrivelser må fastholde flertydigheden som et væsentligt aspekt*" (ibid.:121)⁴. Det forstår jeg som en opfordring til at tage underhandlingsdimensionen alvorlig som særlig meningsproducerende dimension.

Et perspektiv der starter ved underhandlingsdimensionen indebærer, at socialpædagogik ses som et praksisfelt (Mathiesen 2006), hvor det ikke er givet på forhånd hvilke teoretiske eller videnskabelige perspektiver, der begrunder praksis (ibid.). Med et antropologisk perspektiv, hvor man starter ved praksis selv, lader praksis tale, går i felten og undersøger praksis på praksis egne vilkår og præmisser, kan blikket skærpes for, hvad der mon kendetegner den indsats, der uomtvisteligt skal begrundes.

Det antropologiske perspektiv har ikke som formål at eksplicitere pædagogernes viden og er dermed noget andet end pædagogernes/professionens eget udviklings- og begrundelsesarbejde. Man kan sige, at det i stedet er to forskellige forhold til praksis selv, som kommer til udtryk i henholdsvis pædagogernes og antropologiens mål:

4 Fokus på praksisdimensionens flertydighed er nok ikke det man ønsker fra politisk hold, hvor man efterstræber målbarhed; men det er måske et nødvendigt bidrag, hvis det handler om mere langsigtede indsigter og løsninger/svar på sociale spørgsmål og hvis pædagogerne selv, med deres erfaringer om praksis, skal imødekommes i forskning der handler om deres arbejde.

Pædagogerne har ekspertisen, erfaringerne og beslutningsgrundlaget for at kunne afgøre, hvordan mødet med beboeren skal *gøres*. Det vil sige, hvordan der i den konkrete situation skal handles pædagogisk. Antropologen undersøger, hvordan praksis, det vil sige pædagogisk gøren i mødet med beboeren, *kan forstås*.

Med udgangspunktet i at antropologen spørger, hvordan noget socialt kan forstås, er antropologiens 'konklusioner'/kategorier et tilbud om en anderledes måde at forstå dele af praksis. Men hvordan den viden antropologien producerer kan anvendes af praksisfeltet, kan der ikke svares konkret på på forhånd. ”... *sagen er, at det kan vi ikke vide på forhånd. Denne form for forskning søger at afdække og sætte fokus på dele af praksis. Ikke for at afgøre, hvad der er bedst, men for at kunne komme med mulige svar på, hvordan mennesker tillægger deres hverdag betydning*” (Højlund & Stokholm 2002:9).

4. Forskningsetiske overvejelser

Det er især en følsomhed overfor beboernes og medarbejdernes måder og muligheder for at sige til og fra overfor min tilstedeværelse, der præger de etiske overvejelser i projektet.

Spørgsmålet om at deltage i min undersøgelse på informeret grundlag er meget vanskeligt med beboere i botilbud. Deres indvilgelse i eller accept til mig om, at jeg må være der, kommer tydeligt til udtryk, når jeg er der i hverdagen, for jeg inviteres til at deltage i beboerens liv af beboeren selv. Det er at holde under arm, frisere hår, et knus, det er når en beboer siger *"Ska' den bette pige ik' spise med?"*, eller når en beboer dækker bord til en til ved siden af sig selv og siger *"Damen"*. Eller når en beboer griber fat i mit ben og hiver mig tilbage i sofaen, når jeg vil rejse mig efter vi har siddet og snakket og holdt i hånd. Og modsat, når en beboer siger *"Det er alt for mange"*, er det tid til at trække sig og sige, at jeg da bare kan sidde her i stuen, mens han og medarbejderen går ind og ser på togbane på værelset. Eller sige tak for i dag under hjemmedagturen på Strøget, da beboeren træder mig over tærne og sikkert vil have, at det skal være 'os to' som det plejer - altså eksklusivt hende og pædagogens tur.

I Botilbud I ligger der forudgående samtykke til undersøgelsen fra beboernes pårørende, mens beboernes eget samtykke som sagt kun kan gives fra øjeblik til øjeblik og kun til min tilstedeværelse, ikke til hvad 'det hele' skal bruges til. I Botilbud II overtog jeg medarbejdernes forståelse af, at beboerne udviklingsmæssigt er mellem tre og seks år, men har en masse erfaringer med sig gennem livet og sagde, at *"Jeg er her for at lære noget om, hvordan det er at bo og arbejde her i Botilbud, for det ved jeg ikke noget om. Derfor skriver jeg noget ned om det"*. En beboers kommentar er *"Det er altid rart med selskab"*, mens en anden er optaget af, hvornår jeg kommer igen og en tredje interesserer sig for, om jeg går i skole.

At gennemføre projektet selv om der ikke i egentlig forstand er tale om informeret samtykke fra beboerne, er den største etiske overvejelse i projektet. Det kan selvfølgelig kritiseres. Men alternativet ville være, at lade feltet være udforsket med kvalitative metoder, der kommer tæt på hverdagssamspil – og dermed lade andre undersøgelsestilgange og perspektiver tegne feltet alene⁵.

Min måde at være der på, i lyset af de etiske overvejelser, var at være en, der er

5 BUPL's og SL's forskningsfond har indsatsområdet "Udvikling af den pædagogiske profession og vidensgrundlag". Det gør en pædagogisk antropologisk undersøgelse relevant, både som modvægt og supplement til de øvrige former for undersøgelser af og arbejde med at finde hensigtsmæssige metoder til at arbejde med viden om det pædagogiske arbejdes virkemåder og muligheder. Især i lyset af tidens høje fagligt interne og eksterne dokumentationskrav. Forskningsbaseret viden er endvidere ønsket jf. notatet 'Fremtidens socialpædagogik på voksen-handicapområdet' fra SL (2008:3), hvor man skriver, at *"Forskning i socialpædagogisk indsats prioriteres med henblik på fortløbende at skabe grundlag for udvikling og forbedring af indsatsen"*, *"Socialpædagoger har adgang til og handler på baggrund af forskningsviden, udviklingsviden og praksisviden"*, og en del af den viden identificeres som antropologisk (ibid.).

kontaktsom. En der kan snakkes med og vil deltage i det, jeg inviteres til. En der kan bruges på en forståelig måde af beboerne, uden at det går ud over min mulighed for at forfølge det pædagogiske arbejde, mens det sker.

Inde i feltstudierne siger pædagogerne tydeligt til og fra i de forskellige situationer i hverdagen, som jeg kommer i nærheden af. Og det er nemt at snakke med dem om, hvad undersøgelsen skal bruges til.

Jeg prioriterede høj grad af gennemsigtighed overfor de pædagogiske medarbejdere i mine felter, så de kendte min forskningsinteresse. Det er en konsekvens af min forståelse af, at viden bliver til via samspil i felten. Men jeg betragter det også som særligt vigtigt, ud fra et etisk perspektiv, når man bevæger sig på et område, som kan være sårbart overfor omgivelsernes interesse, sådan som det selvsagt kan være tilfældet på botilbudsområdet, som har været udsat for undercover journalister og massiv offentlig interesse efter 'sagerne'. Konkret fik de tre involverede botilbud det meste af projektbeskrivelsen tilsendt, inden de gav tilsagn om at være med, og jeg stod altid til rådighed med information om mine metoder mv. undervejs. Alle steder og personer er anonymiseret.

Antropologens etiske overvejelser indebærer et arbejde med at søge at sikre, at der ikke sker en objektgørelse af de handlende aktører i felten. 'Sagen' er ikke den enkelte pædagog eller den enkelte pædagoogs handling i samspil med den enkelte beboer ude i botilbuddene, hvor feltarbejdet foregår, men det antropologen, på baggrund af intensiv tilstedeværelse over tid med analytisk distance, bliver i stand til at sige noget om vedrørende dele af socialpædagogisk handlingsliv i botilbud. Objektet er altså 'det socialpædagogiske', der har udforskeren og pædagogernes fælles interesse, selv om det specifikke feltstudie finder sted på lokale botilbud og følger bestemte mennesker, som nok kan føle et vist ubehag, i hvert fald i starten, ved antropologens tilstedeværelse i uvante sammenhænge. Det betyder også, at det ikke er et formål at 'give stemme' til pædagogerne gennem min undersøgelse.

Kapitel 6 (beretningen fra felten) og kapitel 8 (interviewanalysen) er rapportens hovedkapitler. Materialet fra de to undersøgelsesstrategier er holdt adskilt i de to kapitler. Men jeg har foretaget feltstudier og interview i samme perioder med den metodiske pointe hele tiden at arbejde med øget forståelse og uddybning af indsigter og analyse. Botilbud I & II som var 'feltarbejdsbotilbud' præsenteres sammen med nogle tilhørende feltmetodiske overvejelser inden feltberetningen, mens Botilbud III, der (sammen med Botilbud II) var 'interviewbotilbud' præsenteres umiddelbart før interviewanalysen sammen med interviewmetodiske overvejelser.

Botilbuddene i projektet er udvalgt efter principper om dels geografisk spredning, dels er stederne forskellige i alder, arkitektonisk udformning og indretning.

Der er endvidere stor forskel på beboersammensætningen, eftersom Botilbud I & III er specialiseret efter beboer karakteristika (henholdsvis autister og de aller svagest fungerende med lavest udviklingsalder), mens beboerne i Botilbud II er visiteret til stedet efterhånden, som der er blevet plads.

5. Feltmetodiske overvejelser og præsentation af Botilbud I & II

5.1 Feltstudier i Botilbud

Projektets analyser bygger på syv interviews (se kap. 7) og fire gange fjorten dages antropologiske feltstudier på to forskellige botilbud for voksne med udviklingshæmning i henholdsvis København (Botilbud I) og Østjylland (Botilbud II).

Det første feltstudie (i oktober 2007) kan forstås som et forstudie til projektet⁶, idet det var her, ideen tog form og interessen for forskningsfeltet blev skærpet og afgrænset. Her gjorde jeg mig mine første feltmetodiske og analytiske erfaringer med botilbud som hjem, pædagogisk arbejdsplads og feltarbejdssted⁷.

Et år senere, i september 2008, drog jeg så af sted igen til det første af de tre feltstudier indenfor projektperioden. Det fandt sted på samme sted i København som 'forstudiet', mens de to sidste feltstudier fandt sted på et botilbud i Østjylland. Jeg har således sammenlagt tilbragt lige meget tid i mine to felter. Intervallerne mellem projektperiodens tre feltstudier, som materialet i feltberetningen stammer fra, var henholdsvis to uger og en måned.

Jeg var dagligt i felten mellem to og ti timer. Nogle gange kom jeg tilbage efter en pause og var der således to perioder samme dag. Jeg skrev noter undervejs så vidt det var muligt. Feltnoterne blev suppleret med dagbog efter dagens feltarbejde. Efter endt feltstudieperiode, ved første gennemlæsning af dagbog og feltnoter, noterede jeg mig yderligere kommentarer og nuancer i form af detaljerede tilføjelser, den rigtige ordlyd i en ordveksling eller en uddybning af en oplevet stemning i situationer af handling, jeg havde beskrevet.

Med undtagelse af den allersidste uge af feltstudierne lod jeg det være tilfældigt hvilke medarbejdere, der var på arbejde, når jeg var i felten. Min bestræbelse var nærmere at forsøge at være der på alle tider af dagen nogenlunde lige meget. Men i den sidste uge i Botilbud II bestræbte jeg mig på at være der, når der var medarbejdere på arbejde, som jeg havde været der mindst sammen med, for at skærpe min opmærksomhed også mod slutningen af feltarbejdsdelen af undersøgelsen, hvor forundringen uvægerligt er blevet mindre og indforståetheden større.

Analysen begynder allerede under feltarbejdet med overvejelser over, hvad dette og hint betyder, hvad det mon har med 'min' undersøgelse at gøre, og hvilke spørgsmål det oplevede rejser.

6 Det første feltstudie blev gennemført i efteråret 2007 (støttet af FOA) som del af et DPU projekt om socialpædagogik og botilbud, og er således ikke gennemført med midler fra SL's og BUPL's forskningsfond.

7 Som tidligere pædagog har jeg kun ganske lidt erfaring med det pædagogiske arbejde med mennesker med udviklingshæmning fra en praktik på en døgninstitution for multihandicappede børn. Erfaring som ligger 15 år tilbage.

Feltarbejde består af mange timers 'væren tilstede'. Timer til at kigge, lytte, tænke, vente og lade sig inddrage. Feltarbejde i botilbud er at 'stikke fingeren i jorden', følge med, sidde og holde i hånd i sofaen, snakke med dem der er kontaktsomme og ikke mindst at være opmærksom på, hvordan og hvornår det er muligt at udfylde en position i dagliglivet, som giver adgang til viden om beboernes og medarbejdernes samspil med hinanden. Derfor er feltarbejde et kontinuerligt arbejde med roller, der giver adgang. ”*I et etnografisk feltarbejde er man helt afhængig af andres accept af ens tilstedeværelse og indvilgelse i at handle og samtale, mens man er tilstede*” (Gulløv & Højlund 2003:85-86).

At arbejde med adgang til handling og samtale kræver et gennemgående indlevende arbejde med mulige legitime roller i felten, som bliver til i samvær med menneskerne i felten og distanceret overvejelse over, hvilken viden rollerne giver mulighed for, og hvilke justeringer det er hensigtsmæssigt at arbejde med. På den måde er feltarbejde i botilbud at blive inviteret ind og frisere hår på en beboers værelse, det er at sidde på sengen og observere bad på en deltagende men også lidt 'ude af samværet måde'. Det er at hjælpe med at lyne en lynlås, skåle i kaffe, læse avis sammen og det er at gå med pædagogen på kontoret med de informationer om 'god pædagogfri tid', der ligger heri, og med mulighed for at samtale om det, der lige er foregået. Det er at tænke i muligheder for at forfølge pædagogerne og beboernes møder med hinanden, uden at være for forskellig fra dem. Det vil sige at undersøge hverdagssamspil med det iagttagelsesledende begreb på alle tænkelige måder og at flyde med ind i hverdagen og bare opleve, hvad der giver mening og søge at forstå, hvad det betyder.

Når man kommer hjem efter at feltstudieperioderne er afsluttet, og 'resten' er skrivebordsarbejde, begynder en ny del af analysen. Det er analyse på afstand af de konkrete mennesker. Nu handler det om det, de med deres åbne døre har gjort muligt at sige noget om, men på et mere alment plan. Noterne læses og nærlæses. De bliver til forsøgsvis antagelser om mønstre og sammenhænge om livet i felten, som – i min arbejds metode – skrives ud i lister og tegnes op på tavle og plancher med pile, sammenføjninger, små lapper og tegn. Der viskes ud og krølles sammen og nye plancher bliver til. Forskellige kategorier afprøves og uddybes. 'Til slut' udarbejdes en synopsis over en mulig stringent historie med afsæt i de kategorier som analysen har bragt på bane. Det er fortolkninger af mine fortolkninger af hvad der var værd at skrive ned og de mere 'kropslige' fornemmelser af om 'det holder' på baggrund af erfaringerne fra de mange timer i felten/botilbud.

I skriveprocessen foregår yderligere analytisk arbejde, hvor de endelige kategorier bliver til. De skal stå i forhold med den grundlæggende interesse for begrundelser, til det iagttagelsesledende begreb om intervention, det erfarede, og til ambitionen om både praksisnære kategorier og ønsket analytisk niveau.

5.2 Præsentation af Botilbud I

Botilbud I ligger centralt i København. Det er et etagebyggeri, som falder ind i områdets øvrige bebyggelse af både nyere og ældre karakter bestående af både beboelse og erhverv. Det er karakteristisk, at man morgen og aften, så snart man nærmer sig bygningen, lægger mærke til beboernes lyde, som strømmer ud af de åbne vinduer. Der er ringeklokker til de forskellige etager ved den centrale indgang.

Hver etage udgør et til to bofællesskaber for 6-10 beboere. På 'min' etage bor seks voksne med varig nedsat funktionsevne. Beboerne karakteriseres af medarbejderne som fortrinsvis autistiske, med en enkelt undtagelse, hvor de autistiske karakteristika beskrives som en tillægsadfærdsform til andre funktionsnedsættelser. Beboerne er mellem 26 og 57 år, men beskrives udviklingsmæssigt 'mellem tre og seks år eller måske yngre'. De har alle boet i Botilbud I, siden botilbuddet blev åbnet for få år siden. Der er fire mandlige beboere og to kvindelige beboere i Botilbud I.

Hver beboer har sin egen lejlighed bestående af stue/soverum med tekøkken (som ingen af dem kan anvende) og badeværelse. Betegnelsen lejlighed anvendes konsekvent. Der er fællesfaciliteter i form af altan, stue/spisestue og køkken for enden af lejlighedsgangen. Der er personalekontor og personalet toilet i den modsatte ende af gangen. Til disse rum har beboerne ikke normalt adgang. Rengøring varetages af rengøringspersonale, mens beboerne er i dagtilbud. Mellem gang og stue deles rummet med lysekæder. I stuen er der lænestole, tv, spisebord, musikanlæg og hylder med opbevaringskurve, fotoalbum og blade. I fællesarealerne hænger collager af fotos med beboerne fra særlige begivenheder (ridelejr, ferie mv.). I gangen en oversigt med fotos af alle medarbejderne. I køkken og badeværelser hænger instruktioner til medarbejderne med retningslinjer om håndtering af bestemte rutiner og omhandlende trufne beslutninger.

Alle seks beboere i Botilbud I har omfattende behov for støtte og hjælp til daglige gøremål. De får for eksempel hjælp/støtte til at spise, stå op, gå på wc og i bad. De fleste klarer delprocesser selv, når de understøttes verbalt og med piktogrammer eller konkrete.

Der laves mad i huses centrale køkken. Medarbejderne tilbereder/varmer endeligt maden i etagens eget køkken, som ligger i forlængelse af fællesstuen. Beboerne spiser i fællesstuen til morgen- (oftest efterhånden som de bliver klar) og aftensmad (sammen), og alle måltider i weekenden. Beboerne tilbydes at samles til kaffetid om eftermiddagen og aftenen; men hvis der gives udtryk for optagethed af noget andet i lejligheden, kan de drikke kaffe der. Beboerne kan situations- og medarbejderafhængigt forhandle sig til kaffe, juice mv. på andre tidspunkter.

Piktogrammer spiller en stor rolle i hverdagen. Alle beboere har en ugeplan på døren og flere en endog meget detaljeret dagsplan af piktogrammer, som ifølge medarbejderne skaber struktur, sikkerhed og tryghed i en hverdag, som ellers ville virke

kaotisk og uforudsigelig. En tavle i stuen med billeder viser, hvem der er på arbejde den pågældende dag.

Beboerne benytter i varieret grad talesprog - to slet ikke, en kun på opfordring, en med enkelte forståelige ord i lange strømme af lyd, en med støtte af tegn-til-tale, en når vedkommende fortæller, hvad han nu gør jf. piktogramrækken eller for at få bekræftet noget forventet. Generelt kan man sige, at kommunikationsformerne i højere grad end talesprog vedrører tolkninger af andre kontaktsomhedsformer, som kommer til udtryk i dagliglivets samspil (Højmark 2007).

Medarbejderne består af fire fastansatte kvindelige pædagoger og to fastansatte omsorgsmedhjælpere, heraf en mand. De seks fastansatte er i alderen mellem medio 20 og primo 50, og de er hver primær kontaktperson for en beboer. Derudover mødte jeg en pædagogstuderende i lønnet praktik, og et antal unge tilkaldevikarer - dels studerende fra pædagoguddannelsen (tidligere praktikanter) og dels fra universitetsstudier. Endvidere mødte jeg under feltstudierne husets praktiske morgenmedhjælp et par gange samt den ene af to nattevagter.

Ideelt er der to til tre medarbejdere på arbejde af gangen. De er forenklet fortalt delt over dagen i to 'vagter' - En der møder mellem 06.30 eller 7 til 15, og en der møder 14.30 eller 15 til 22. I tidsrummet mellem 22 og 06.30 deler de to vågne nattevagter ugens nætter. Nattevagterne har ikke egentligt pædagogisk arbejde som arbejdsfunktion, hvorfor man nok nærmere kan tale om en vågende rolle. Men beboerne kan vælge at være vågne om natten, det er deres selvbestemmelsesret, hedder det. Så skal de opholde sig i lejlighederne. Beboerne er således i lejligheden/i seng, når nattevagten møder, og det er de pædagogiske medarbejdere, der hjælper alle beboerne op om morgenen. På trods af, at nattevagterne ikke i deres ansættelsesforståelse har pædagogisk arbejde med beboerne om natten, har de meget beboerkontakt, fortælles det, eftersom mange beboere netop vågner om natten og af den ene eller den anden grund søger kontakt i dette tidsrum. For at modvirke denne tendens arbejder man med, at skabe nattero for beboerne for eksempel med mørklægning i lejlighederne.

Tre af beboerne har deres dagtilbud i nær forlængelse af botilbuddet, mens tre andre afhentes med bus til dagtilbud. Beboerne er normalt af sted før klokken 09.00. En dag om ugen har hver beboer hjemmedag med en medarbejder. De to kvindelige beboere deler hjemmedag. På hjemmedagen ordnes praktiske gøremål så som frisør, læge, tandlæge mv.. Men også hjemmepraktiske gøremål som negleklipning, skifte sengetøj og så videre, klares her. Herudover foregår der aktivitet tilpasset den enkelte beboers præferencer og funktionsmåde. Det kan være tur til det lokale pizzeria, en tur til Strøget, på kanlrundfart, til FætterBR, en rask tur i kørestol, gåtur eller tur med bus til gymnastikhold.

Flere af beboerne går i særligt tilrettelagt aftenskole, hvortil de hentes i bus. En aften om ugen spiser beboerne i en cafe i nærområdet styret/drevet af andre voksne med

udviklingshæmning. I weekenderne går dagen sin stille gang med at sove længe og køre på udflugt mv..

5.3 Præsentation af Botilbud II

Botilbud II ligger i en by i Østjylland. Det er et parcelhuslignende etplanshus, mellem andre huse i samme farve og byggestil og falder således fuldstændigt ind i områdets øvrige bebyggelse. Karakteristisk er dog den store handicapbus, i den brede indkørsel foran huset. På facaden et skilt med beboernes navne. Huset hører organisatorisk sammen med flere andre huse i nærheden og et aktivitetscenter (i daglig tale AC) beliggende et par kilometer borte.

Beboerne i Botilbud II er syv voksne med udviklingshæmning. Beboerne karakteriseres af medarbejderne som meget forskellige i og med, at her bor en med downs syndrom, en autist, en tidligt skadet, en senhjerneskadet og tre andre, der på forskellige måder har udviklingshæmning.

Beboerne er mellem 44 og 63 år. De beskrives udviklingsmæssigt mellem tre og seks år. En enkelt har boet i botilbuddet, siden det blev åbnet for knap 20 år siden. De øvrige er flyttet ind, efterhånden som der er blevet plads.

Hver beboer har sit eget værelse bestående af et enkelt rum. Betegnelsen værelse anvendes konsekvent. Badeværelserne på gangene deles med en anden beboer. Der er fællesfaciliteter i form af køkken-alrum/stue, vaskerum og have. Der er medarbejderkontor midt i huset, hvor også beboerne kommer. Medarbejderne låner beboernes toilet. Medarbejderne varetager rengøringen i huset og de fleste beboere deltager heri med støtte. Der er altid dug på spisebordet og næsten altid tændt levende lys. I stuen er der sofa, lænestole, tv, spisebord, plisserede lamper, musikanlæg og reol med spil, blade og fotoalbum. I fællesarealer hænger collager med fotos af beboerne fra særlige begivenheder ud af huset eller fællestunder i Botilbud. Der er også kunstværker på væggene malet af nogle af beboerne. I køkkenet og på flere badeværelser hænger der instruktioner til medarbejderne med retningslinjer om håndtering af bestemte rutiner og omhandlende trufne beslutninger. Der er også et par opslagstavler med almene 'huskepapirer' og informationer, der ligesom 'breder sig' ud af kontoret.

Beboerne har i varieret grad behov for støtte og hjælp til daglige gøremål. Nogle har efter medarbejdernes beskrivelse brug for mere hjælp/støtte, end de har lyst til/erkendt. Men på nær en enkelt får beboerne daglig hjælp - konkret og med sproglig støtte til at stå op og komme i bad. Nogle har brug for mere omfattende hjælp til toilet, tandbørstning, spisning mv..

Der laves mad i fælleskøkkenet. Hver dag har en beboer madlavningsdag med medarbejderen alt efter ønske om at være med, evne og 'dagsform'. Beboerne spiser i fællesrummet til morgen- (efterhånden som de bliver klar) og aftensmad (sammen) samt

alle måltider i weekenden, og de samles til kaffetid om eftermiddagen og aftenen, hvis de har lyst til kaffe eller ikke allerede har drukket kaffe nok på AC. Kaffekanderne står gerne på bordet efter kaffetid til fri afbenyttelse, indtil de er tomt. Nogle gange betjener nogle af beboerne sig selv af køleskabet i løbet af dagen.

Ud over den sproglige understøttelse i hverdagen, spiller fotos en afgørende rolle. På gangen hænger tre tavler: en viser, hvilke medarbejdere der er på arbejde det pågældende døgn, og om der kommer gæster, en viser en 14-dages plan over aftensmaden og hvem der er med til at lave den, og endelig viser en tavle husets årsplan med fødselsdage og andre særlige mærkedage så som Sølund Festival, advent mv.. Tre beboere har endvidere en decideret ugetavle på værelset, hvor fotos af ugens aktiviteter sættes op. Flere af beboerne har billedbøger (spiralmapper), hvor fotos af dagens oplevelser og hændelser sættes ind, med henblik på at samtale med beboeren om dette og for at sørge for overlevering mellem AC og botilbuddet, som man anser for en meget væsentlig del af det daglige pædagogiske arbejde.

Beboerne benytter selv talesprog og understøttes således både med talesprog og de omtalte fotos. En beboer taler kun når han er alene med en medarbejder på værelset og en senhjerneskadet beboer siger ja og nej samt usammenhængende sætninger suppleret med fagter. Mens jeg er på feltarbejde i Botilbud II flytter denne beboer og en ny flytter ind. Jeg har således anledning til at studere det pædagogiske arbejde med otte beboere i stedet for syv, mens jeg er der. Af de otte beboere, jeg stifter bekendtskab med under feltstudierne i Botilbud II, er fem mænd og tre kvinder.

Medarbejderne består af fire fastansatte kvindelige pædagoger (hvoraf en er i vikariat) og en fastansat kvindelig omsorgsmedhjælper ansat på lige vilkår med pædagogerne. De er i alderen medio 40 til ultimo 50. Flere har været ansat siden botilbuddet åbnede. To vikarer bruger tilkaldevikarfunktionen til at supplere selvstændig virksomhed. Endvidere møder jeg en bostøtte-pædagog, som arbejder i botilbuddet mens den beboer, som skal flytte ind er på besøg, to nattevagter og en nattevagt vikar (ung pædagogstuderende). Flere af de fastansatte har timer i Bostøtten ude i byen, og alt efter timetal er de kontaktperson for en eller flere af beboerne.

Der er én medarbejder på arbejde af gangen. De er forenklet fortalt delt over dagen i to 'vagter' - En der møder mellem 06.30 til 15 og en der møder 14.30 til 22. Grundet en beboer, som har udadagerende adfærd i visse situationer, er der i en periode 'back-up'-medarbejdere til stede nogle timer hver morgen.

I tidsrummet 22 til 07.30 er der vågen nattevagt. Nattevagterne laver et omfattende praktisk (rengøring, vask, forberedelse af mad, indkøbslister, brødbagning mv.) og pædagogisk arbejde. Det er oftest nattevagten, der er der, når beboerne skal/vil i seng. Nattevagten hjælper endvidere de første tre beboere op, inden pædagogen møder på arbejde om morgenen, eftersom alle beboerne skal være parat til at tage til AC kl. 07.50. Beboere kan på skift og efter ønske være hjemme fra dagtilbud nogle timer eller

hele dagen, hvis det skønnes nødvendigt eller som en god ide i forbindelse med aftaler ude i byen eller der er mulighed for hyggestunder med indkøb, cafebesøg etc. med pædagogen.

Beboerne er næsten alle omfattet af en ledsageordning med en person udefra eller en deltidsansat medarbejder. Enkelte har særlige aftenaktiviteter så som ridning og svømning, som de følges med deres ledsager eller en pædagog til. I weekenderne sover beboerne til de vågner, der hygges med aktiviteter, tur til pårørende eller gæster.

6. Situationerede interventioner - En feltberetning om socialpædagogisk arbejde med voksne med udviklingshæmning i botilbud

Introduktion

Socialpædagogisk praksis i botilbud er et udfordrende undersøgelsesfelt. På den ene side udtrykker livet i botilbud en forudsigelighed, en stilhed, en hverdagslighed, hvor man snart lærer kendetegnende ord, vendinger og rytmer at kende. Man fornemmer de enkelte beboeres kontaktp præferencer og foretrukne aktiviteter og steder, og måder det bliver imødekommet. Det observeres alt sammen i samspillet mellem beboere og medarbejdere⁸, og man bliver selv del heraf, og imødekommer så godt man nu kan, vil og tør, omgangsformen, for at forstå, hvad det mon kan betyde.

På den anden side bliver livet i botilbud også komplekst og facetteret og vanskeligt at få hold på, når den hverdagslige oplevelse udsættes for analyse, som skal resultere i formidling af både det stille forudsigelige hverdagssamspil, der opleves derinde, og 'alt det' som er grundlag for, at livet derinde netop kan opleves sådan.

En af øjenåbnerne i udforsknings- og analyseprocessen kan som udgangspunkt formidles med en forståelsesfremmende opdeling mellem to sameksisterende pædagogiske fortolkninger af opgaven i botilbud. Det er en i feltarbejdspraksis erfaret overgang mellem pædagogisk meningsfuldt menneskeligt samvær og insistering på at tilvejebringe situationer og handlingsformer, hvor beboere og medarbejdere begge indvirker, så noget kan ske eller forandres.

Den analytiske opdeling om det socialpædagogiske arbejde i botilbud rummer de to første kategorier, jeg vil uddybe her i feltberetningen. De to kategorier er 'Væren bare væren' og 'væren i Noget'. For de kategorier markerer et afsæt om socialpædagogiske interventionsmåder i botilbud, forstået som træf mellem dem, der er ansat til at intervenere og dem, som interventionen er rettet imod.

Væren bare væren henviser til en medmenneskelig handlingsform, som kan identificeres som en etisk/eksistentiel forholdemåde i medarbejdernes møde med beboerne. Men som analysen viser, er væren sammen i eksistentiel forstand også en afgørende pædagogisk handlingsform, som giver pædagogerne respons og mulighed for overhovedet at nå samspilsniveau med nogle af beboerne. Kategorien om Væren bare væren uddybes i afsnit 6.1.

Væren i Noget, som kategori for socialpædagogik i botilbud, henviser til at kategorien om væren sammen, ikke er nok til at formidle indsigter om det

8 Når der ikke skelnes mellem vikarer, omsorgsmedhjælpere og pædagoger omtales de ansatte som medarbejdere eller pædagoger. Når betegnelsen pædagog bruges for andre end medarbejdere med pædagogisk uddannelse på generelt niveau er det, fordi i underhandlingsdimensionen, hvor medarbejdere og beboere mødes, er der ikke iagttagelig forskel mellem de pædagogisk uddannede og ikke pædagogisk uddannedes arbejdsopgaver.

socialpædagogiske arbejde i botilbud. Medarbejderne gør en masse, og beboerne gør en masse, som tilsammen er meget anderledes og 'mere' end 'bare' at Være der med hinanden. De viser hinanden, at de har behov for og gerne vil nå et samspilsniveau, hvor noget kan ske. Som sådan tilsætter de aktivt til situationen, hvormed interventionerne som skal begrundes, er situationerede. Kategorien om væren i Noget uddybes i afsnit 6.2, og leder frem til fire sociale sammenhænge for pædagogisk intervention i botilbud, som uddybes i afsnittene 6.3.1 til 6.3.4.

Men det er altså for at fremanalysere noget om det særligt socialpædagogiske, som skal begrundes af pædagogerne, at en analytisk opdeling mellem Væren bare væren og væren i Noget giver mening, for der er ikke noget modsætningsforhold i 'virkeligheden' inde i botilbud mellem medmenneskelighed/etik og pædagogik. Faktisk kan det socialpædagogiske arbejde i botilbud som udgangspunkt forstås under en vinkel om etisk stillingtagen og handling. For der er hele tiden referencer i praksis om den direkte forbindelse mellem socialpædagogisk arbejde og etik i og med, at pædagogerne skal handle i samspil med mennesker, som har synligt (og udredt via visitation og handlingsplaner) brug for konkret hjælp og støtte til dagligdags gøremål, de ikke altid selv kan få øje på, bede om, overskue eller overhovedet har lyst til hjælp til.

I feltstudierne fandt jeg således ud af, at etiske overvejelser fylder meget i hverdages opgaveløsning i botilbud. Det er både som teoretisering over arbejdet :*“Det kan da være meget rart, at tænke på sig selv som sådan en rar omsorgsgivende person, men det kan skjule al den manipulation, som faktisk foregår - både for at føre sin egen vilje igennem og for at løse en faglig situation”* (Maj⁹, pædagog Botilbud I), som refleksionsgrundlag (når man for eksempel skal finde ud af, hvordan man skal handle, når en beboer gerne vil vælge at leve i sin seng og ikke vil spise): *“Han har sådan set valgt at give op; men vi tager ham op alligevel, også selv om han bliver vred, for ellers er konsekvenserne fatale”* (Monica, pædagog Botilbud II), i tilbagevendende situationer: *“Jeg synes, det er svært at tage en bestemmelse om, at Bo ikke må vælge at gå ud og kaste op, når han har spist, og så standse ham”* (Meta, pædagog Botilbud I), og i situationer der opstår (når en beboer vil købe ny badedragt med smalle stropper, og pædagogen kan se det uværdige, beboerens figur taget i betragtning): *“Da jeg sagde, at den med brede stropper var smart, skulle det i hvert fald ikke være den. Jeg ved ikke, om jeg kunne have gjort noget andet i den situation. Hun sagde, at hun havde forestillet sig, den skulle være brun, og så var det jo det. Den brune har altså smalle stropper og er måske ikke så heldig. Men nu må vi se, når vi kommer i svømmehallen næste gang”* (Molly, pædagog Botilbud II).

Det er indtrykket, at etik om beboerens værdighed, integritet og autonomi hele tiden er aktiv del af grundlaget for pædagogisk handling i botilbud.

9 For at læseren kan skelne mellem medarbejdere og beboere, er alle medarbejdere anonymiseret med navne, der begynder med M. Beboerne er anonymiseret med navne, der begynder med B.

6.1 Væren bare væren

Kategorien om Væren bare væren var som udgangspunkt et indtryk, jeg fik under feltarbejdet, af at de unge vikarer gør noget, der kan forstås som noget ikke-begrundelses-krævende-godt. Det handler om at gøre det gode/det 'rent medmenneskelige', det 'kravløse' og dermed positions-lige. En væren sammen, som næsten ikke kan ses som intervention. I hvert fald er interventionen så underbetonet, at den faktisk forsvinder i den nærværende oplevelse af vikarens arbejde med at 'gøre dem lige'/'være lige' i situationen.

→ Bo har fået sin morgenkacao ind i sengen for et stykke tid siden. Det er tegn på, at det er morgen. Nu går Mik ind til ham. Da Bo får øje på Mik, sætter han sig op i sengen og begynder at drikke kakaoen. Mik sætter sig på sengen med siden til Bo, som om der ikke er noget pres til Bo om at være klar til at stå op. Bo drikker mere. Det tager lidt tid. De sidder bare sådan, vendt i to forskellige retninger i/på sengen. Så er Bo færdig. Han sætter glasset på sengebordet. Mik sidder som før. Da Bo laver kaffetegn, svarer Mik 'Ja'¹⁰ og nikker. Lidt efter rejser Mik sig og går ud i badeværelset og gør bad klar. Så står Bo op og tager tøjet af. Han henter sit sengetæppe. Mik kommer ind og ordner de fjerneste hjørner på den anden side af sengen. Så går Bo ud på wc. Mik står og venter. De er helt stille sammen. Kun ja'et fra før har jeg hørt. Mik barberer Bo med skraberen. Da Bo siger en brumme-lyd, siger Mik 'Bo' - bare hans navn, uden betydning i, det er mere som en svar-lyd, som om han bekræfter, at de er der begge to/er der sammen i barberingen/badeværelset. Så bad. Mik hjælper med sæbe, Bo styrer bruseren. Mik skyller efter. Da badet er færdigt, står Mik og holder håndklædet frem mod Bo. Mik fløjter nogle toner, ikke en egentlig melodi. Bare lidt lyd. Bo bruser videre et lille stykke tid. Så pludselig slukker han for vandet og går over i det fremstrakte håndklæde. Han bliver tørret. Bo rækker Mik deodoranten og børsten og lægger tingene på plads igen, efterhånden som de bliver færdig. Så går han ud til sengen og sætter sig ved sit tøj og tørrer sig lidt selv. Mik går ud af rummet, mens han siger '*Tager du tøj på Bo og kommer ned og spiser morgenmad?*' Den første hele sætning til morgen. Vi går ud af lejligheden ← (Botilbud I)

En af vikarerne fortæller, at "*Jeg synes, det er vigtigt at tænke på, at der kommer rigtig mange forskellige mennesker ind til de her beboere. Jeg tænker meget på, hvordan det ville være, hvis det havde været mig selv*" (Malthe, vikar Botilbud I) om sin etiske forholdemåde i situationen, hvor han skal handle. Det vil sige bade med beboeren. "*Man må have den indstilling*" siger Martha (vikar Botilbud II) og lægger hånden på

10 'Ja' til at Bo skal have morgenkaffe snart, som et svar på hans kaffetegn - en beboerinitieret kontakt, som ellers mange gange dagligt imødekommes med en hel bekræftende sætning om, hvad der skal ske i hvilken rækkefølge jf. Bos piktogramrække.

hjertet.

Vikaren fra feltuddraget ovenfor siger, at “... *Ved du hvad, jeg kan forklare det på den måde, at hvis der kommer en og banker på og skal lige give en besked, mens en beboer er i bad, så bliver jeg så forstyrret af det, og det er næsten ikke til at holde ud, for det er ligesom, hvis personen brød ind i mit eget bad. Det er på en måde ligesom, hvis jeg var i bad selv, når jeg har en beboer i bad. Sammen med beboeren er det også min egen morgen*” (Mik, vikar Botilbud I). Således peger vikarerne på en meget gensidig sansebaseret forståelse som opgaveløsningsform, der i høj grad kan siges at vedrøre omtanke for beboernes værdighed i situationer, hvor de behøver omfattende personlig hjælp.

Den form for opgaveløsning kan også, men på en lidt anderledes måde, genkendes i de faste og mere erfarne medarbejderes overvejelser om arbejdet. “[Arbejdsglæde] *Det er, når der er svingninger, så man i to sekunder glemmer, at det er et professionelt forhold. Hvor man føler, man er på bølgelængde og giver sig lov til at være i det, at falde hen i løssluppenhed uden at være bange for, at det går ud over deres handicap*” (Martin, omsorgsmedhjælper Botilbud I).

Martin taler om som moment ('to sekunder glemme det er professionelt') bare at være i situationen med beboeren ('på bølgelængde'). Det er også det Mette (pædagog, Botilbud II) siger efter en situation, hvor den autistiske kvinde Birthe pludselig har givet tegn til, at hun vil holde i hånd og snakke og kigge i øjnene og have et kram: “*Det sker ikke så tit, og det er så kort, så når det sker, går det lige i maven*“, som jeg fortolker som en tilkendegivelse af en oplevelse af et gensidigt meningsgivende eksistentielt samvær inde i situationen, de har sammen. En måde at opleve at få noget igen, en respons på sin indsats, kan man sige, fordi det kræver beboerens tillid til medarbejderen, at hun *vil* holde i hånd og kigge i øjnene og have et kram. ”*I går [i bilen på vej til lægen med Boris] følte jeg slet ikke, jeg var på arbejde, det var bare Boris og mig. Han aede min arm og var så rolig*” siger Mette (pædagog Botilbud II), efter at jeg har være med inde hos en meget vred Boris, som ikke under nogen omstændigheder vil hjælpes op af sengen.

Det giver således mening, i forståelsen af socialpædagogik i botilbud, at operere med en kategori om etisk, eksistentielt samvær, fordi medarbejderne varetager en opgave om respekt for den andens direkte behov for medmenneskelig kontakt som del af arbejdet. Det har at gøre med 'det etiske' som helt basalt grundlag i medarbejdernes opgavefortolkning, ”*Det er altså i sidste ende noget med menneskesyn*” siger Molly (pædagog, Botilbud II), og med deres eget behov for at genkende/mærke betydningen af indsatsen, ved at fornemme beboerens respons (for eksempel 'han aede min arm') og resultatet af måden at være med beboeren ('og var så rolig').

I analyserne mellem feltstudierne blev det en diskussion, om der kan sættes

lighedstegn mellem pædagogik og omsorg i sådan en etisk medmenneskelighedsforstand, om der således 'ikke var mere for mig at gøre'. Men det er der, for pædagogerne insisterer på, at de gør/skal gøre noget mere, som også pædagogernes etiske refleksioner over hvad de skal intervenere i, som jeg sluttede introduktionen med, viser.

6.2 Væren i Noget

Væren bare væren er ikke nok for pædagogerne som samværsform med beboerne. Selv den sansebaserede væren sammen er også en langt mere intenderet og indgribende handlingsform. For problemet med en alt for firkantet fremstilling af Væren bare væren som kategori for rent eksistentielt samvær, uden pædagogisk incitament udover det gode/medmenneskelige, er, at den kan komme til at stå i vejen for erkendelse af, at noget meget sansebaseret kan være eneste pædagogiske indfaldsvinkel til overhovedet at nå kontakt med beboere, hvis udviklingshæmning er meget gennemgribende. De tager for eksempel i Snoezelhus¹¹, og Mille (pædagog Botilbud I) forklarer: “[At de tager Bjørns frugt-/kaffebakke med ned i lejligheden,] *Det er, for at det ikke skal være forvirrende for Bjørn, når han kommer hjem fra Dagtilbud. Så sidder han lidt nede i lejligheden sammen med den, han er sammen med i eftermiddag, og så falder der ro på ham, og den ro har han længe*”. Dermed vil medarbejderne opnå noget med deres sansebaserede væren sammen med beboerne.

At samvær med beboerne indebærer ambition, altså at pædagogerne vil noget mere, bliver meget tydeligt på en intern kursusdag i Botilbud I, hvor udefrakommende konsulenter stod for temadag om etik (vedr. implementering af etisk kodeks). På temadagen drøfter medarbejderne med stor genkendelighed de dilemmaer om fysisk og psykisk integritet, selvbestemmelsesret, værdighed og omsorg, som konsulenterne fremlægger i teori og med cases. Der er livlig debat og diskussion, og der findes med lethed eksempler fra pædagogernes egen hverdag med beboerne, som eksemplificerer og uddyber kompleksiteten i arbejdet ud fra etiske perspektiver. Men på et tidspunkt bryder en af pædagogerne ind og siger, at ”*Det [eksempel i form af en case som bliver diskuteret] handler fagligt set om sanselighed og impuls kontrol, og så når jeg tænker sådan, så kan jeg sætte fagligt ind overfor det*”, og en af kollegerne tilføjer kort efter, at ”*... du er ansat til at løse problemet - ikke på enhver tænkelig måde selvfølgelig; men til at se problemet som et pædagogisk problem, som du kan løse pædagogisk*” - Ordvekslingen fortsætter med ”*Ja, vores opgave er at finde alternativer, så beboerens*

11 Et Snoezelhus er et sanseoplevelseshus med rum til forskelligartede sanseoplevelser (berøring, synsindtryk, duft, lyd, kropsfornemmelse mv.), hvor de sansemæssige indtryk er kontrollerede. 'Snoezelen' som Snoezelhus er opkaldt efter, er en sammentrækning af de hollandske ord for at dufte/snuse og at døse/slumre.

behov alligevel kan opfyldes"¹². Selv en af ledelsespersonerne blander sig med følgende indlæg: *"Jeg bliver altså nød til at bryde ind og sige, at vi arbejder altså med neuropædagogik. Tager udgangspunkt i udviklingsalder. Det er vi altså nød til at fastholde som aspekt"*, som set sammen med de øvrige udtalelser, kan tolkes som en understregning af, at man altid bestræber sig på at handle som medmenneske, med forståelse og lydhørhed for beboernes værdighed, forskellige behov og udtryk/kommunikation, men at der også hører noget mere med, som ikke udelukker etikken, men heller ikke kan indfanges i sådan en opgaveforståelse alene.

Det 'mere' kan tolkes som en faglighed i deres væren sammen, som ikke kan konkluderes at være 'ren omsorgsværen'. Medarbejderne insisterer således på, at se problematikker som faglige problemer (give beboeren ro ved at Være med beboeren), tænker i faglige termer ('sanselighed og impuls kontrol'), arbejde problemorienteret ('finde alternativer') og trække på faglig baggrundsviden ('arbejder med udviklingsalder').

Martin (omsorgsmedhjælper, Botilbud I) sagde, som citeret ovenfor, at *"... man føler, man er på bølgelængde og giver sig lov til at være i det, at falde hen i løssluppenhed uden at være bange for, at det går ud over deres handicap"*, en udtalelse som nok kan understrege den 'værende' del af arbejdet, men uden at det bliver en ufaglig del, for han siger, 'giver sig lov til', hvormed han understreger det værende, som en bevidst og reflekteret del af sit arbejde netop med sans for og hensyn til 'deres handicap'.

Væren i Noget henviser til 'pædagogen på arbejde', og at på arbejde møder pædagogen aktivt handlende beboere. Beboere som er tilsættende til de situationer, de er i sammen. På den måde er der to sider af beboerens væren i Noget, og det er netop det, der tegner det træf, hvor den intervention der skal begrundes sker. Det er, så at sige, i underhandlingsdimensionen af praksis, når der intervenseres, beboeren bliver subjekt¹³, hvormed forholdet mellem dem etableres.

Altså, på den ene side kan forholdet karakteriseres asymmetrisk. Som Holm (2008:18-21) udtrykker det, kan et pædagogisk forhold fattes som et forhold, hvor man er i situationer sammen, men ikke i samme situation. Det vil sige position (se også Mathiesen 1998 om faktisk asymmetri). I botilbud har det helt praktisk for eksempel det udtryk, at pædagogen har en mening om, hvor meget kaffe der er til hver, og hun argumenterer for, hvornår en beboer ikke tilkommer mere kaffe i sit eget hjem, og afgør om kaffen hun brygger skal indeholde koffein eller ej.

12 Disse tre citater stammer fra medarbejdere i Botilbud I, som arbejder på andre etager end den, hvor mit feltarbejde foregik. Jeg kender ikke deres navne og deres stillingsbetegnelse (pædagog, omsorgsmedhjælper eller pædagogstuderende).

13 Eller forfaldsformen objekt for pædagogisk indgriben, hvis medarbejderne ikke inddrager beboernes tilsætning (gøren) i deres gøre (intervention).

→ Britt forsøger at forhandle sig til et glas æblejuice ved at sige 'Æblejuice?' og kigge indgående på Maj. Hagen lidt frem, et lille smil. Maj svarer, *'Det synes jeg ikke er en god ide, men du kan tage noget æblebåd'*. Hun er ved at skralle æbler til eftermiddagskaffen, som alle beboere sidder samlet om. Britt vil gerne have æblebåd ← (Botilbud I)

Ved pædagogens tilstedeværelse i botilbud, hvor hun er ansat og har som opgave at arbejde med de mennesker, som bor i botilbuddet, intervenserer hun. For eksempel i situationen sammen med beboeren ovenfor er det hendes opgave at afgøre, at 'æblejuice?' kan være et spørgsmål om at få æblebåd, som beboeren ikke kan sætte ord på, mens hun er meget familiær med æblejuice, som hun i høj grad holder af og derfor kan spørge om, da hun ser æblebådene.

Medarbejderne i botilbud analyserer, vurderer og beskriver hele tiden andre mennesker med henblik på at praktisere relevante handlinger med dem i deres hjem. Både på kort sigt – nu og her, og på lang sigt. Sådan er det 'bare' ved pædagogens blotte tilstedeværelse, ved det ansvar der følger med at træde derind som en, der er en ansvarlig fagperson. Pædagogen kan, og er ansat til at overskue situationer, som beboeren ikke selv kan overskue. Herved er Væren sammen i en ikke-begrundelsesbehøvende-godheds-forstand ikke tilstrækkelig til at begrunde socialpædagogisk praksis. For sådan kan pædagogen ikke 'kun' være der.

Pædagogen er i den situation (position) i mødet med beboeren, at hun skal intervenere på en etisk forsvarlig måde. Via pædagogernes beskrivelser, beboerkategoriseringer for at forstå hvad de skal handle i forhold til, deres kendskab til den enkelte beboers funktionsmåde, teoretiske pædagogiske grundlag, botilbuddets værdisæt mv., er beboeren i Noget – For beboere i botilbud kan det for eksempel være udvikling, en udviklingsalder, begyndende senilitet, på grænsen til at autismen tager over, et livsforløb, et fællesskab, en tage-stilling-situation, en kravsituation, en der bliver set, en individualist, under observation for selvskadende handlemåder, en der imiterende og så videre. Alt samme udtryk for at pædagogen på arbejde forholder sig til beboerne som målgruppe for intervention, når hun indgår i samspil med dem.

På den anden side er beboeren også i Noget, netop ved *sin* tilsætning til situationen. Det er det Mona refererer til, som en oplevelse af, at *"Selvfølgelig var det nemmere i 1990, da alle kom fra institutionerne. Sådan er det heldigvis ikke mere. Nu skal vi vænne os til at have hænderne bundet på ryggen"* (Mona, omsorgsmedhjælper Botilbud II). Hun forklarer, at *"Vi bestræber os på, at de skal lære at sige fra, hvis der er noget, de ikke vil have. Det er sådan 'Yes', hvis der er en der siger nej og har valgt noget fra"*. Det beboeren således tilsætter er sig selv som subjekt, med sin aktive deltagelse i samspillet. Det, har jeg set, kan være i form af en vred lyd, en latter, et tegn, sætninger, en tung

krop, et blik og så videre, som pædagogen kan forstå, opfatte og tolke som deltagelse, protester og ja-sigen i deres møde.

→ Molly har været med Berit ude at købe ny badedragt. Molly siger til Mette, at hun kan prøve, om hun kan få den at se i løbet af sin vagt. Efter eftermiddagskaffen spørger Mette Berit, om det er rigtigt, at hun har været ude at købe en ny badedragt. Berit svarer bekræftende. Mette spørger, om hun må se den. Berit smiler og nikker *Ja*. Hun vil åbenbart gerne vise den frem. Så vi går over til Berits værelse (hvor døren ellers normalt er lukket). Berit tager badedragten op af posen. Vi står i døråbningen. Bruno kommer og kigger med. Badedragten bliver beundret. Mette siger, at hun kan godt forstå, at Berit har købt den flotte badedragt, og spørger om Berit nu glæder sig til at komme ud at svømme igen. I mellemtiden er Mette trådt et skridt ind i Berits værelse. Da Berit pakker badedragten sammen i posen igen, spørger Mette, om Berit skal have pyntet til jul (det er den 1. december i dag). *'Ja'* siger Berit. Mette interesseret: *'Hvor skal nisserne så sidde?'* Berit: *'Det finder jeg selv ud af!'* med tryk på 'selv' og afvisning i stemmen. Det er helt klart slut med at være på besøg i Berits værelse. Mette siger *'Tak, fordi vi måtte se badedragten'*. Vi går væk. Døren lukkes straks ← (Botilbud II)

Med pædagogens intervention - altså at hun som ansat handler overfor beboeren i situationen (her kontakt med beboeren via noget, der interesserer beboeren) sammen med beboerens deltagelse/protest, hvormed beboeren kan ændre situationen (her invitation til at komme ind og beundre badedragten og afvisningen i stemmen, da det er nok), er de to præcist situationeret i det træf, de begge to har indflydelse på og dermed skaber, som pædagogen skal begrunde fagligt. De er i situationen sammen, men ikke i samme position og det kommer til at udgøre selve deres træf. Herved er Væren sammen i en ikke-begrundelses-behovende-godheds-forstand ikke tilstrækkelig som begrebsliggørelse, til forståelse af mødet med beboeren, for sådan vil beboeren heller ikke 'kun' møde medarbejderen.

Her under er det måske medarbejderens sanseorienterede, værende tilgang (i bad lignende det i feltudraget med Mik og Bo ovenfor), der skaber rum for, at beboeren tager initiativ til at ville vælge (sko), altså insistere på at være handlende subjekt/tilsættende i den ellers Væren bare være prægede situation.

→ Mik sætter Beas sko foran hende, sådan som de altid gør. Mod forventning tager hun dem ikke på. Hun sidder og kigger ud i luften.

Mik (efter et stykke tid): *'Skal du ikke tage sko på Bea?'*

Bea: *'Nej'*.

Mik sætter sig på gulvet for at støtte hende: *'Kan du ikke bukke dig ned og hjælpe til?'*

Bea: *'Nej'*.

Mik: *'Det skal måske slet ikke være dem her'*.

Bea: *'Nej'*.

Mik: *'Så vis mig hvilke nogle'*. Bea peger over på reolen.

Mik: *'Kan du ikke komme over og vise mig hvilke nogen, du vil have?'*. Bea peger igen.

Mik gætter: *'Skal det være dem her?'*.

Bea: *'Ja'*.

Han giver hende skoene ved at sætte dem foran hende. Da hun har taget dem på (selv), går de over til spejlet. Hun finder på eget initiativ en halskæde og en bæltetaske frem, hun vil have på. Mik ordner hendes hår. De siger ikke mere. Ude i køkkenet lidt efter:

Mik: *'Vil du have havregryn eller mysli?'* Bea svarer ikke, og han kan ikke få et svar:

Han prøver både med ord og konkrete. Til sidst får hun havregryn på hans initiativ, som hun snakkende og med små grin spiser ← (Botilbud I)

Det er kendetegnende for den pædagogiske praksis, at beboeren er i Noget. Væren i Noget er helt grundlæggende udtryk for, at beboeren mindst er i et tilstræbt eksistentielt ligeværdigt men også asymmetrisk forhold derved, at medarbejderne er ansat til at gøre et stykke arbejde, det vil sige intervenere (for eksempel tilbyde valgsituationer mellem morgenmad) i beboernes liv, og at de har ambition herom og bevidsthed om deres konstant intervenserende rolle. Men beboerens tilsætning er også helt central i handlingslivet i Botilbud. Beboeren gør hele tiden noget, som influerer på situationen. For eksempel afbrydelse af kontakt, nej til de røde sko eller intet svar på morgenmad muligheder. Det er via medarbejdernes og beboernes gensidige tilsætning til situationen, at handlingslivet bliver til som situationeret socialpædagogisk indsats, der skal begrundes.

6.3 Fire sammenhænge for pædagogisk intervention i botilbud

De fire følgende afsnit er feltberetningens hovedanalyse. Hver især står de fire afsnit for en kategori udledt af et mønster i det pædagogiske handlingsliv, hvor medarbejder og beboer træffes. Ude i botilbud, når handlingslivet gøres, er handlingsformerne ikke adskilt; men man kan sige, at noget er mere fremtrædende i den enkelte situation end andet. Efter det kriterium er feltuddragene, der er grundlag for at formidle kategorierne, udvalgt.

Der er ingen tvivl om at feltmaterialet, med en interesse for begrundelser i socialpædagogisk arbejde med voksne med udviklingshæmning i botilbud, kunne være analyseret ud fra eksisterende mere eller mindre pædagogiske/teoretiske positioner i og omkring praksisfeltet. Så ville feltberetningen have omhandlet pædagogernes henvisninger i handlingslivet til udviklingsteoretiske positioner, neuropædagogik, det-

kan-nytte, TEACCH, anerkendelse, miljøtilgange mv. som garanteret kan genkendes i materialet. Men med argumentet om pædagogernes insistering på, at 'de gør mere', ud fra min analyse med genereringen af kategorien om *væren i Noget*, er det (fra et antropologisk perspektiv om, og med mulighed for at komme tæt på underhandlingsdimensionen af det pædagogiske arbejde, hvor pædagogens forpligtelse på pædagogisk intervention, møder beboere med selvbestemmelsesret og potentiale til at protestere) meget mere interessant at se på, hvad der (ellers) er ens. ”... *man laver noget med sin gøren, og denne gøren er ens gøren. Det forunderlige er, at det kunne være så anderledes, men dog er så ens*” (Schmidt 1996:3).

De fire kategorier om pædagogisk intervention i mødet med de tilsættende beboere vedrører:

- Medarbejderne er ambitiøse. De vil *fremme noget* i deres møde med beboerne. Det er ikke nok 'bare' at være der. De ved, at de kan ændre noget med deres gøren, og de arbejder i den forstand med, at noget er bedre end andet (afsnit 6.3.1)
- Medarbejderne har erfaringer i arbejdet og forpligtelser over for fælles beslutninger. Det betyder, at nogle handlinger er *defineret forud* for mødet med beboeren. Hermed er de udtryk for gentagelser af, hvad der virker og svar på forventninger om at gøre, hvad man plejer (afsnit 6.3.2)
- Arbejdet er baseret på konkrete møder med beboerne (hele tiden), hvorfor medarbejderne *opfinder* relevante handlinger i her&nu situationer, hvor beboerne har behov for indgriben og er kontaktsomme (afsnit 6.3.3)
- I botilbud med voksne med udviklingshæmning kan formålet ikke være at ophæve beboerens afhængighed af medarbejderne. Det betyder, at medarbejderne møder beboeren, så han kan være så selvstændig som muligt på sine præmisser. Det gør medarbejderne ved at agere *kompenserende* (afsnit 6.3.4)

6.3.1 Medarbejderne vil fremme noget med den pædagogiske indsats

Kategorien om at fremme noget handler om, at medarbejderne i botilbud vil noget i deres møde med beboerne. Det er ikke nok bare at være der. De er der på arbejde for at gøre noget. Som udgangspunkt er det en forpligtelse på at arbejde med det, de har vurderet og beskrevet som forandrings- eller indsatsområder med den enkelte beboer. ”*De fleste har et eller andet i handleplanen, som vi arbejder med. Det er at stå op, når uret ringer for Bennys vedkommende*” forklarer Martin (omsorgsmedhjælper Botilbud I), da vi står udenfor Bennys dør og lytter, om han er stået op, før vi banker og går ind. Hermed arbejdes der med Bennys selvstændighed og frihed, frem for at medarbejderen

kommer ind i hans lejlighed og vækker ham og initierer bad. Da vi har lyttet lidt, banker Martin på døren, og Benny svarer ude fra badet 'ja' til, at når han har været i bad, skal han tørre sig, tage tøj på og så komme ned i køkkenet og lave morgenbakke.

Den etiske refleksion i arbejdet med at fremme noget indebærer bevidstheden om, at arbejdet foregår i beboerens hjem. *"Vi er på besøg, det skal vi hele tiden huske"* (Meta, pædagog Botilbud I) / *"Vi skal huske, at vi er gæster i deres hjem"* (Mona, omsorgsmedhjælper Botilbud II), lyder forklaringen ofte om medarbejdernes omtanke for beboerens værdighed og selvbestemmelsesret. For kategorien om at fremme noget vedrører, at medarbejderne (på godt og ondt) ved, at de gør og kan noget med deres gøren, og de arbejder i den forstand med, at noget er bedre end andet. Det kræver omtanke for beboeren og for deres forhold til hinanden, for heri ligger magt til at definere, hvad der er bedst/betere – Men 'kun' inden for de grænser, respekten eller lydhørheden for beboeren tillader, og det er en grænse, som bliver tydelig i den intervenserendes træf med den tilsættende beboer. *"Nu går hun ind og klipper sig i fingrene, det har hun altid gjort. Det kan vi ikke forhindre, for så går det helt galt med vores forhold til hende,"* har Mona (omsorgsmedhjælper Botilbud II) erfaret, og fortsætter *"men vi kan prøve at undgå, at hun tillægger sig nye selvskadende vaner"*.

Igen er vikarerne, som de mindst pædagogisk erfarne, med til at gøre betydningen af kategorien om at fremme noget med indsatsen tydelig for den udefrakommende antropolog, for i vikarernes eksplicitering af deres nyligt gjorte erfaringer, som en af dem siger er baseret på at prøve sig frem, på ikke-boglig viden, gør de erkendelsen klar om pædagogisk intervention som fremmede. *"Jeg har fundet ud af, at det virker ved at prøve det: At han har en god morgen, når man ikke stresser ham med en masse uro"* (Mik, vikar Botilbud I).

→ Det er søndag middag. Vi sidder i stuen og snakker og venter på en beboer, som er på weekend hos sin plejemor. Planen er en tur med bussen. Der stod i kalenderen, at beboeren skulle have været bragt hjem for snart en time siden. Bo er blevet forberedt på busturen ved en snak støttet af piktogrammer. Men nu er han urolig, vi sidder jo bare her, kører slet ikke. Han spørger hele tiden med tegn (peger ud) og laver højere og højere utilfredse/frustrerede brummelyde. Han rejser sig og sætter sig og brummer endnu højere og længere. Malthe sidder i nærheden, men ignorerer Bos frustration. Han brummer mere og forsøger at få kontakt med Malthe ved at kigge på ham og pege ud af vinduet igen og igen. Indimellem sætter han sig stille ned, før han brummer igen. Han sidder igen lidt, jeg snakker med Bea og skriver i min notesbog. Malthe ser, at jeg skriver, og han forklarer, *'Jeg ignorerer ham, jeg kigger ikke på ham og snakker ikke med ham om det. Hvis jeg gør det, vil han køre endnu længere op. Det er min erfaring, at det vil virke at ignorere ham, men jeg har ikke den store*

pædagogiske viden om det. Det er ikke sådan, at jeg har læst tykke bøger om det. Det er bare min erfaring' ← (Botilbud I)

Situationen kan forstås som endnu en oplevelse af vikarernes opgaveløsningsstrategi om Væren sammen (at han ignorerer beboerens frustration og bare sidder der sammen med ham). Men i forklaringen til mig, hvor han uddyber, hvad han gør, bliver det tydeligt, at han vil fremme noget med at ignorere beboeren i hans frustration, nemlig at han ikke 'kører op' til et niveau, hvor det bliver uudholdeligt for ham at være sig selv i en situation, som er uforudsigelig (en anden beboers forsinkelse). Medarbejderen handler altså ignorerende ud fra den betragtning, at han kan være sammen med beboeren på en måde, der *ændrer* situationen for beboeren. Dermed fremmer han noget, som han vurderer er mere hensigtsmæssigt (end at køre endnu længere op). Man kan sige, at medarbejderen er i gang med at forstå sin indsats som 'normativ'. Det vil sige, at han erfarer, at han ikke kan være der, uden at hans tilstedeværelse har indflydelse, og at tilstedeværelsen som indebærer et møde med beboerne (som er i Noget - for eksempel 'kørt op'), er noget, han kan/gør noget med. ”*Jeg synes, det er en særlig udfordring, at med min egen rolighed, så kan jeg holde Bo rolig. Det gælder om at være så rolig som muligt selv. Vi kommunikerer jo, selv om vi ikke siger noget, så derfor siger jeg så lidt som muligt?*” siger Mik (vikar Botilbud I), gået lidt på klingen om sin måde at arbejde på.

I situationen i feltuddraget ovenfor tilsætter beboeren: Bo forstår ikke ventetiden, for han og Malthe har jo snakket om, at de skal ud at køre. Hans autistiske udviklingshæmning gør, at han har svært ved at udskyde behov, og han har ikke fornemmelse for, hvor lang tid en tidsangivelse i virkeligheden er. Han brummer og spørger og henvender sig til vikaren, som må tage stilling til, hvordan han skal håndtere beboerens frustration. I 'konflikten' dur det ikke med Væren bare væren. Det bliver frustrationen ikke mindre af. Vikaren vælger det nærmest Væren, han kan komme: Ignorering – men han forstår, at det også er en intervention, at han også gør noget (fremmer noget) med sit valg om 'ikke at gøre noget', og at det er baseret på en erfaring om, at det vil forhindre at frustrationen vokser yderligere.

Når beboeren aktivt tilsætter (en protest, en præference etc. alt efter funktionsmåde og situation), arbejder medarbejderne aktivt med det de vil fremme, som betyder, at der er noget, de med deres tilstedeværelse, viden og position mener er bedre end andet, eventuelt bedre end det beboeren vil.

I botilbuddene er tv-kiggeri et gennemgående tema, hvor kategorien om at fremme i det socialpædagogiske arbejde er tydelig. I Botilbud I hænger der opslag på væggen om, at tv ikke skal være tændt vedvarende, og at det skal være slukket i bestemte tidsrum, hvor beboerne så kan vælge at se tv i lejlighederne. I Botilbud II er tv tilbagevendende anledning til træf mellem beboere og medarbejdere. Pædagogen må

vælge, hvordan hun vil handle for at fremme det, hun i situationen vurderer er bedst. Hun må altså have en ide om, at noget er bedre, siden hun reagerer på det tændte tv med et ønske om det modsatte.

→ Flere beboere har sat sig til morgenbordet. To er stadig i gang med bad. Bjarke har rejst sig fra lænestolen, for Manja har sagt, at hans havregrød er klar. Molly siger '*Skal vi ikke slukke for tv, mens I spiser morgenmad?*'. Hun vender sig mod fjernbetjeneren på hylden. Bjarke: '*Nej, Nej lad være!*'. Molly: '*Du bliver helt skæv i ryggen af at sidde og dreje dig sådan*'. Bjarke: '*Nej, NEJ lad være, lad NU være*' ... Lidt efter, da de sidder ved siden af hinanden ved spisebordet og snakker, siger han, at nu må hun hellere gøre Birgers øllebrød klar (han er kommet ind i stuen), og han tilføjer, at han sagtens kan se tv, for han kan bare dreje sig. Hun giver ham ret i, at det godt kan lade sig gøre ← (Botilbud II)

Når beboeren protesterer mod pædagogens intervention (at det er bedre, der bliver slukket for tv mens de spiser), må pædagogen, i den position hun har og på baggrund af mødet med beboeren og de øvrige tilstedeværende beboere, afgøre, hvad hun vil arbejde med at fremme. Fællesskabet ved bordet, som bedre kan få ørenlyd uden Morgen-tv, eller Bjarkes selvbestemmelse i eget hjem.

Hvad hun gør, afhænger af, om hun handler på baggrund af egne og pædagogisk besluttede normer (om, hvor meget tv skal være tændt, og hvor højt det skal spille), fællesskabets bedste (om der er tegn i beboergruppen på at tv forstyrrer, eller påvirker de øvrige beboere negativt, som hun har fintrænet sig i at opfatte og fornemme ved sit kendskab til den enkeltes udtryk og handlingsmåder), om en enkelt beboere har ret til at se tv, mens de alle spiser, fordi det (også) er hans hjem, og derfor også hans præferencer der afgør, hvordan hverdagen skal struktureres, om hun laver overgreb ved at træffe en beslutning, der er i modstrid med beboerens ønske, men måske til de øvrige beboeres bedste, og om tv er i vejen for, at hun kan lave nødvendigt pædagogisk arbejde ved spisebordet i deres hjem.

Det er således ofte i mellemrummet (og i den faglige opgave om forholdet) mellem den enkelte individuelle beboer og fortolkninger af hensynet til fællesskabets bedste, at pædagogerne søger at fremme noget i samspil med de tilsættende beboere. Men det er også i det specifikt fagligt orienterede møde med den enkelte beboer, at pædagogen søger at fremme noget frem for noget andet. Og det kan netop være beboerens selvbestemmelse, selvstændighed, deltagelse og initiativ de arbejder med at fremme.

→ Mette kommer ind i stuen og spørger Bruno, om han vil med ned og vælge mad til sin madlavningsdag den følgende uge. Han siger '*Ja*' og rejser sig straks, går ned

af gangen med Mette efter sig. Jeg følger med. Mette har på forhånd gjort klar til dem, ved at sætte kurven med alle opskrifterne frem på bordet i midten af rummet. For enden af bordet står to andre kartotekskurve. Bruno går straks i gang med at kigge i kurven. Han kan godt lide at vælge mad og være med til at lave mad, rydde op, ordne opvaskemaskine og hente råvarer i skuret, har jeg set. Mette sætter sig ved bordet og opfordrer også Bruno til at sætte sig. Det gør han. Hun trækker kurven over til dem og siger, at nu skal han til at vælge. Det er mellem mange retter, han lige godt kan lide. Han bladrer og tager opskrifter op. Nogle skal vælges fra. Mette fastholder ham i valgsituationen med sproglig støtte *'Det er frikadeller, kunne du tænke dig det?'*, *'Skal vi have grøntsager til?'*, *'så skal du kigge i den her kurv'*, så han kan fuldføre valgsituationen ved bordet uden at blive alt for afledt af andre beboere, antropolog og ting i lokalet *'Se her Bruno'*, siger Mette fastholdende. Så er de vist færdige, for Bruno siger *'Op'* og Mette svarer, *'Ja, gå du ud og sæt billederne op på tavlen'* ← (Botilbud II)

Pædagogerne ved, at beboerne på hver deres måde, kan lide at være med til at bestemme, hvad de skal have at spise. Således handler de i forhold til beboernes forskellige formåen, hvad angår selvbestemmelse, deltagelse, beslutning i eget liv mv., når de opfordres til at være med til at vælge/tilrettelægge, tilberede, spise sammen og rydde op.

Pædagogerne har på den måde implementeret beboerens deltagelse og mulighed for at træffe valg i en hverdagssammenhæng, der giver mening i samspillet med beboeren. Det gør kontakt muligt, hvor beboeren kan inddrages kvalificeret og deltage på hans eller hendes præmisser. På den måde kan man sige, at situationen når Mette inddrager Bruno, er vældig præget af pædagogisk opgaveløsning om at fremme noget frem for noget andet. For det første ville han slet ikke have medbestemmelse uden hendes incitament til situationen. For det andet intervenserer hun undervejs (opfordre ham til at sætte sig i stedet for at stå) og støtter ham i at blive i situationen (snakke om retterne, hvad der smager godt), og da han er optaget af at være sammen med hende om det, giver hun yderligere valgmuligheder (spørger hvilket tilbehør, han kan tænke sig). Hun regulerer også i situationen derved, at hun sørger for, at han ikke bliver optaget af forstyrrelse rundt om dem.

Men situationen er i lige så høj grad præget af beboerens tilsætning, for han vælger jo at følge hende i hendes indgriben. Han rejser sig fra stuen, går med hende, går forbi værelset med den tillokkende Birthe Kjær musik og perlepladerne, han sætter sig ned ved bordet, fokuserer på opgaven, snakker med hende om retterne, lader sig ikke aflede ret meget. Til sidst er han den, der afslutter deres samvær ved at tage initiativ til, at hænge billederne op af det, han ender med at have valgt.

Det er i selve kontakten med beboeren, i vidt forskellige dagligdags opdukkende

sampilssituationer at interventioner om at fremme noget, foregår. Og det er i forud definerede handlingssituationer, som også tegner hverdagens udfoldelsesrum for pædagogisk intervention.

6.3.2 Pædagogisk handling i forud definerede situationer

Medarbejdere såvel som beboere afstemmer sig efter, at hverdagen i botilbud er struktureret af rutiner og tidsopdelinger, som gør hverdagen inde i botilbud forudsigelig og imødekommer det behov for forudsigelighed, som medarbejderne (blandt andet) forstår beboerne ved. *"Skal vi lave kaffe? - det skal vi nok, for de forventer nok rytmen"* (Maren, omsorgsmedhjælper Botilbud I), hvormed medarbejderen gentager rutinen, som hun forventer, at beboerne forventer.

Som udgangspunkt kan forud definerede situationer altså ses som definerede på forhånd i den forstand, at de knytter sig til tid og rytme og derfor gentages. Som feltarbejder på deltagerobservation er det ikke altid nemt at gennemskue, hvem/hvad, der initierer, at det er sådan i livet i botilbud. *"Nu skal du se, nu går aften ritualerne i gang. Det starter med, at Birthe siger, at hun tager nattøj på, så kommer Bøje og giver en af os brillerne og så ..."* (Mona, omsorgsmedhjælper Botilbud II). Sådan gik det ganske rigtigt igen den aften.

Forud definerede situationer gentages, fordi de vedrører de enkelte beboeres rutiner, præferencer, ressourcer og funktionsmåder. Her er det Bennys morgenmad, der foregår, så han kan inddrages og være selvhjulpnen hver eneste morgen på nøjagtige sammen måde.

→ Benny kommer op i stuen. Han lægger sit blad og sin bamse i lænestolen og sætter sig så. Maks siger *'Benny, du må gerne komme ud og lave din bakke'*. Benny rejser sig straks. Han finder selv bakke, tallerken, kniv, termokande, de ting fra køleskabet han skal bruge og fra køkkenskabet, pakken med brød. Benny hælder yoghurt op i tallerkenen og fylder termokanden med kaffe. Maks siger *'Det er fint Benny'*, som tegn på, at henholdsvis tallerkenen og kanden er fuld nok. Benny stopper straks med at hælde og går i gang med at smøre sit brød. Så går han ind til spisebordet med sin bakke og spiser sin mad. Da han har spist yoghurten, skraber og skraber han på tallerknen, indtil Maks siger, *'Den er tom Benny'*, så går han ud i køkkenet og skyller tallerkenen og sætter sig igen ved sin plads og spiser brød og drikker kaffe. Bagefter rydder han op og sætter sig i sin lænestol med blad og bamse ← (Botilbud I)

Det er vigtigt for Benny, at hans portionsstørrelse er afmålt, ellers ved han ikke, hvornår han skal stoppe med at spise og drikke. Både Benny og de forskellige medarbejdere løser situationen på samme måde hver morgen. Benny sætter sig i stuen, så opfordres

han til at lave bakke, det gør han, og pædagogen støtter ham ('det er fint'). Derefter kan han spise roligt, indtil tallerkenen er tom. Så hjælper pædagogen ham ('den er tom'), og han kan gå videre til sit brød uden tvivl og utryghed om, hvor meget han skal have. Så kan han selv spise færdig og slutte morgenmaden ved at rydde op. Pædagogerne støtter altså rutinen og værner om beboeren, så han ikke føler utryghed, og så han kan klare hverdagshandlingen så selvhjulpent som muligt, ud fra det de ved, han magter, som man kan sige vedligeholdes ved gentagelsen.

Forskellige handlinger, i forhold til forskellige beboere ved måltider og kaffetid og ved morgen og aftenritualer, er tydelige eksempler på handlinger i hverdagen, som beboerne og medarbejderne følger, uden at man nødvendigvis kan se, hvem/hvad der præcist sætter 'det hele' i gang. Forud definerede situationer er situationerede interventioner forstået som væren i Noget, fordi beboeren såvel som medarbejderen afstemmer sig efter disse situationer forventede gentagelsesmønstre i deres samvær, og det skaber forventninger til hinanden og til hverdagens gang. Børge: *"Sætter-billeder-op"*, Maren (omsorgsmedhjælper Botilbud I): *"Det er godt du kan huske mig på det Børge"*. / Britt: *'Varm mælk'*, Maj (pædagog Botilbud I): *'Det er godt, du kan huske, det er tirsdag'*.

I forud definerede situationer, hvortil de gensidige forventninger er afstemte (som for eksempel ved kaffetid, hvor rutiner aktualiseres på grund af tidsstrukturering, og hvor medarbejderne hver gang inddrager og snakker med alle beboerne enkeltvis), kan der i den forventede kontakt arbejdes med ting, man ønsker at fremme. For eksempel indarbejder af handle måder og kommunikation.

→ Børge er færdig med at drikke kaffe. Han sætter sit æggeur. Det betyder, at der er 10 minutter til hans rygetid i lejligheden. Maj repeterer rygereglen med ham: *'Hvad skal Børge gøre med askebægeret bagefter?'*. Børge: *'Altanen'*. Maj: *'Det er flot Børge'*. Benny og Bo rydder op efter sig og går hen i lænestolene. Bjørn, Bea og Britt sidder længe over deres kaffe. Maj tørrer op efter Bjørn, som tisser på gulvet. Så gennemgår Maj og Britt, hvad Britt skal i weekenden, og Britt beholder kontakten med Maj ved at fortælle *'Rasleting'*. Maj bekræfter, at *'Rasleting, ja dem har du altid været glad for'*. Britt svarer *'Guitar'* og Maj siger *'Sig GUI-TAR'* og forklarer, at det lyder lidt som om, hun siger *'gearstang'*, et andet ord Britt er glad for. Hun spørger, om Britt kan tegnet for guitar. *'Vi må øve os Britt, for det lyder som gearstang, og så bliver du misforstået, og det er ikke rart for dig'* siger Maj. De øver sig sammen. Bea synes åbenbart, det lyder sjovt, for hun sidder og griner og griner. Maj spørger, om Britt vil gå ned og børste tænder, for hun kan se, hun trænger, men Britt ser tomt på hende og siger lidt efter *'Guitar'* igen. De tager en snak mere om det dejlige ord *'guitar'* ← (Botilbud I)

Man kan sige, at pædagogerne gør det, de ved virker ud fra deres kendskab til den

enkelte beboer og ud fra de beboergruppekarakteristiske træk om behov for forudsigelighed mv., de har defineret. Det kan også være, at strukturere beboernes tid (for eksempel til der er kaffe efter maden, eller til det er rygetid i lejligheden) med æggeur (Botilbud I), eller sørge for at håndtere problemer med at udskyde behov ved altid at have en bestemt beboers tallerken med mad klar, før man kalder på de andre, sådan at den beboer kan sætte sig roligt til bordet og deltage i måltidet uden at være bekymret for, om der er nok. Eller hver dag, før de går i gang med madlavning, sætter medarbejderen billeder op med hvem der er på arbejde den følgende dag. ”*Nej, det kan vi alle samme godt lide*”, bryder Bjarke ind, da en af pædagogerne forklarer mig, at de gør sådan, fordi en bestemt beboer sætter pris herpå (Botilbud II).

Medarbejderne har erfaringer om hvad der virker fra deres gøren i handlingslivet, hvor de har opbygget kendskab til den enkelte beboer. Det er, som nævnt, når de for eksempel hjælper beboerne med at udskyde behov med tidsstrukturering med æggeur. Tidsstruktureringer, som foruddefineret handlingsform, er således en rytmeopretholdende interventionstype, der medbestemmer samspil og tilsætningsmuligheder i botilbud.

I feltuddraget herunder, forventer beboeren, at noget bestemt skal ske og tilsætter med sin tilstedeværelse, utålmodighed og engagement til at strukturen (aktiviteten med de tidsstruktureringer det indebærer) opretholdes uge efter uge. Sammen med pædagogen afstemmer beboeren sig dermed til den tilbagevendende måde torsdagsaktiviteten 'frugtsalat' forventes at foregå. Han lægger kraftigt bånd på sig selv og venter længe med at tage direkte initiativ til sin aktivitet, og er 'på spring' henne og hente æggeuret, som om han allerede ved, at det er det, der skal ske, før han skal i gang med aktiviteten, selv om det ikke er uret, der vises på piktogrammet.

→ Børge er meget i stuen i aften. Jeg undrer mig over hvorfor, for det plejer han ikke at være. Han går rundt, tænder for musik og sætter sig ned igen, slukker for musikken, går rundt. Umiddelbart virker han rastløs. Pludselig siger han '*Børge-laver-frugtsalat*'. Maj siger, at han kan sætte sit æggeur på 10 minutter og forklarer mig, at beboeren venter på, at det bliver tid til det næste piktogram, som er tilberedning af torsdagsfrugtsalat. Hun forklarer, at han gerne vil gå lige fra det ene til det næste, så de skal hjælpe ham med at udfylde tiden ind imellem, så han ikke 'løber igennem' og ender med mange timer til overs, hvor han ikke ved, hvad han skal. Børge finder og indstiller sit ur og sætter sig roligt til at kigge på det, mens sekunderne tikker. Da uret ringer, springer han op og går ud i køkkenet. Han finder selv en kniv i skuffen. Maj gør frugten klar, så han kan skære den i stykker. Det gør han koncentreret og med stor akkuratess ← (Botilbud I)

Når medarbejderne på den måde gør, hvad de ved virker (for eksempel imødekommer

beboerens ressourcer til at deltage og inddrager ham i noget, som giver mening, fordi han kan bruge sin akkuratesse og ordenssans), er det endvidere ofte en situation, som så at sige er rammesat før beboeren selv kommer ind i situationen. ”*Hvordan gør vi det her?*”, spørger medarbejderne hinanden, hvormed de drøfter muligheden for at handle fagligt afstemt hinanden og i forhold til beboernes forventede tilsætning.

→ På et personalemøde drøfter medarbejderne aftenmåltidet. De oplever, at flere af beboerne konkurrerer om at tømme fadene. Det betyder, at samværet er præget af, at medarbejderne har travlt med at styre enkelt beboeres spisning, mere end de har tid til at arbejde med at få et godt samvær med beboerne under spisningen. De aftaler, at ved at lægge det nøjagtige antal stykker kød på fadet, er der ikke grund til at konkurrere om de overskydende/ekstra stykker, mens der imidlertid skal være nok grøntsager, som alle må spise, alt hvad de vil af. De træffer beslutningen på det grundlag, at de hellere vil være styrende af fødevarerne inden spisningen, ved at anrette efter antallet af spisende, end være styrende af beboeren under måltidet, hvor de er der for at være kvalificeret sammen med beboerne. Da jeg kommer på feltarbejde anden gang i Botilbud II, høres ’introduktioner’ til spisningen så som, ’*Der er to tarteletter til hver, så kan vi snakke om, om der er nogen, der er mere sultne bagefter*’ ← (Botilbud II)

Man kan sige, at pædagogerne arbejder med at regulere rammen om samværet, før beboeren kommer ind i det, sådan at de kan være sammen med beboerne og koncentrere sig om samspillet med hinanden i selve spisningen sammen. Det er dermed en intervention under alle omstændigheder, selv om den foregår ’skjult’ (er der før beboeren kommer). De etiske overvejelser vedrører beboernes værdighed – altså om det er værdigt og nødvendigt, at beboerne skal i konflikt med hinanden om nøjagtigt det sammen hver eneste dag. Man kan sige, at medarbejderne foruddefinerer hvilke typer af muligheder for at tilsætte, der skal være til den tilbagevendende fælles aktivitet, som spisning er i botilbud.

Som i måden at ’ordne’ spisning i botilbuddet ved at regulere rammen, og dermed indirekte/symbolsk regulere beboernes adfærd og forhold er praksis, der er baseret på, hvad man ved eller finder ud af virker også formaliseret pædagogisk praksis. For medarbejderne er gensidigt forpligtet over for fælles faglige beslutninger/vurderinger, til at handle sådan, som de har besluttet, at handling skal gøres i mødet med beboerne. Meta (pædagog Botilbud I) siger, ”*De faste skulle gerne gøre det ens*”. Det forstår jeg sådan, at medarbejderne har et fælles kendskab (fagligt udredt og baseret på erfaringsdeling) til den enkelte beboers forventninger til og behov for samvær, som de har rutineret sammen med beboerne og på baggrund af faglige drøftelser af, hvad der fungerer, og at de har forventninger om, at de gensidigt håndterer dette på den måde, de har vedtaget.

Synligt for antropologen medvirker instruktioner i køkken og bad blandt andet hertil. For der er mere eller mindre detaljerede beskrivelser på væggene i køkkenerne om, hvordan botilbuddenes kostpolitik udmøntes overfor beboergruppen: ”Hvis vi lever sundt til hverdag, kan vi tillade os at spise kage om lørdagen” (Botilbud I) eller overfor den enkelte: ”Birthes tallerken forberedes med 12 kartofler, inden der serveres til alle på bordet” (Botilbud II). I stuen er der opslag om, hvornår TV ikke skal være tændt, og på mange badeværelser er der instruktioner i, hvordan hjælpen til personlig hygiejne håndteres. Som Martin (omsorgsmedhjælper Botilbud I) forklarer en ny vikar på en følgevagt, kan han kigge på opslagene, indtil han har lært beboerne at kende og kan huske, hvad han skal gøre.

Men det er 'i virkeligheden' også på et mere differentieret plan. Martin forklarer den ny vikar, at ”*Jeg skulle kunne sige, at vi gør det ens, men du vil nok alligevel opleve, at det er forskelligt*”. Altså, et aspekt af arbejdet der vedrører, at medarbejderne er forskellige mennesker og har forskellige forhold med beboerne, som gør, at de kan imødekomme beboernes forventninger til samværet på måder, *der virker*; men af lidt forskellig vej, eller at man kan fravige instruktioner og beslutninger. På temadagen om etik siger en af medarbejderne, at ”*Jeg kan ikke køre efter snorlige anvisninger på, hvad jeg skal gøre. Der skal også være plads til min individuelle person. Ellers kan jeg ikke lave det her arbejde og være her*”. Således kan mødet med den tilsættende beboer komme før/ændre en fælles beslutning, som ellers formaliserer praksis - Eller formaliseringen er så indarbejdet, at den regulerer beboeren 'af sig selv'/nærmest usynligt, hvormed den bliver ekstremt forud defineret. I feltuddraget herunder kommer beboeren først, derved, at medarbejderne ændrer en forud defineret handlingsform ud fra en vurdering i situationen.

→ Benny sidder og ser tv. Det er en fælles beslutning blandt medarbejderne, at fjernsynet ikke skal være tændt på bestemte tidspunkter af dagen. Et af de tidspunkter er nu. Maj bemærker, at ’*Hov, han har tændt for fjernsynet?*’. Hun kigger over på Mik og på opslaget på væggen om, at Benny skal se tv i lejligheden uden for almindelig tv tid. Mik kigger på Benny i sin stol i hjørnet og rundt i stuen: ’*Det forstyrrer da ikke nogen nu, vil du virkelig have, han skal sidde alene nede i lejligheden?*’. ’*Næææ*’, svarer Maj ← (Botilbud I)

I feltuddraget herunder er formaliseringen af pædagogisk praksis så indarbejdet i beboeren selv (og det er formentligt også hensigten med metoden), at den regulerer beboeren, uden at det ser ud til at registreres som pædagogisk handlen af de tilstedeværende medarbejdere.

→ Børge kommer ind i stuen og fortælle, at hans ur har ringet og derfor går ind i

lejligheden og ryger. Vi snakker videre i stuen. Børge vender om på halvvejen og kommer tilbage til kaffebordet og spørger 'Snakker-I-om?'. Ingen svarer, for de siger videre på de sætninger, de er i gang med. Børge stamper hårdt i gulvet en gang med det ene ben og går. I Børges socialstory, som han læser med en medarbejder hver dag, står der: "Børge må gerne blive vred, og så må Børge gerne stampe i gulvet, rive aviser i stykker og snakke med personalet om det, men Børge må ikke ødelægge CD'er eller de andre beboeres ting" ← (Botilbud I)

Beboernes inddragelse og deltagelse er meget i højsæde, hvormed mange situationer bliver forud definerede, fordi dagligdags gøremål jo gentages netop dagligt. Det giver sig, afhængigt af ressourcer og præferencer, for eksempel udslag i tilbud om at gå med ud med skrald, deltage i borddækning (efter tur). Og hver dag er der en bestemt beboer, som går med ned i køkkenet efter aftensmaden (Botilbud I). I Botilbud II deltager beboerne i rengøring på værelserne. Det er noget, man så vidt muligt inddrager beboerne i på linje med tøjvask, oprydning, madlavning og andre hjemlige gøremål.

→ Det er første dag på feltarbejde i Botilbud II. Tidlig lørdag morgen. Jeg har drøftet feltarbejdet med Monica på kontoret, inden beboerne begynder at stå op. Nu er der så småt ved at komme liv i huset. Da Bruno står op, fortæller han både Monica og mig, at han har drukket øl. Monica, som var her i går aftes kender historien og supplerer med, at '*Du støvsugede på værelset og så blev du sååå tørstig*'. Bruno siger '*Ja*' og Monica hjælper med at forklare, at '*Så fortjente du virkelig at sidde i den gode stol og nyde en øl bagefter*'. '*Ja*' siger Bruno. Han henter straks et foto og viser mig. Han peger på, at billedet viser både øllen og støvsugeren og ham selv i lænestolen ← (Botilbud II)

Brunos rengøring med Monica er forud defineret, fordi Bruno altid inddrages og deltager i oprydning og rengøring på sit eget værelse. Pædagogen ved, hvordan hun kan få ham med på en måde, som fastholder ham om deres aktivitet sammen så den opleves meningsfuld; men at de fandt ud af at gøre det 'i går aftes', og at han søreme har fortjent en øl ovenpå anstrengelsen, sker i deres samspil og giver anledning til et foto. Forud definerede situationer indebærer altså også en vedvarende situations- og beboerafhængig inddragelse og deltagelse, der kendetegner handling i opdukkende situationer, som er temaet i næste afsnit.

6.3.3 At opfinde pædagogisk intervention i hverdagens kontaktsomhed

Arbejdet i botilbud er helt grundlæggende baseret på 'on going' direkte kontakt med de enkelte beboere. For beboeren har (udredt via visitation, i handleplaner og i selve mødet konkret oplevet) behov for pædagogens indgriben og for samvær med hende.

Oplevelsen af hvor stor og omfattende en rolle forskellige former for kontakt spiller inde i hverdagen i botilbud førte, i et tidligere projekt om socialpædagogik og botilbud jeg har deltaget i, til min kategori om 'kontaktsomhed' (Højmark 2007).

Kontaktsomhed henviser til den vedvarende gensidige kontakt mellem beboer og medarbejder, forstået som en samværsramme af positionerede mennesker (beboere med behov og medarbejdere med lydhørhed). Det er, når medarbejderen initierer kontakt med beboeren, men især er det, når det gælder mønstret i feltmaterialet om at medarbejderne i botilbud opfinder handling i opdukkende situationer, samvær baseret på beboerinitieret kontakt. Det vil sige intervention, når pædagogen tolker et signal som et kontaktinitiativ (åbenhed for kontakt), og når beboerne direkte henvender sig og viser lyst til og behov for kontakt med medarbejderen for at få hjælp, omsorg, forudsigelighed mv.. Britt: *"Dig og mig?"*. *"Ja, i eftermiddag er det os to"* (Maren, omsorgsmedhjælper Botilbud I).

I beboernes initiativ til kontakt og forsøg på kontakt skal medarbejderen opfinde former for intervention, hvor hun kan arbejde med at fremme det, hun/de gerne vil/skal eller finder nødvendigt lige nu og her for at imødekomme det, beboeren direkte eller indirekte viser tegn på at have brug for støtte til. *"Vi tror ikke, hun går i bad, og det er sin sag at blande sig i, når det gælder Berit, fordi ... Men der er jo situationer - for eksempel hvis man sidder og snakker alene sammen inde i sofaen, hvor man kan sige 'Når jeg vasker mig så ..., gør du også sådan?', for at give hende redskaber til at kunne vaske sig"* (Monica, pædagog Botilbud II).

I opfinde-handling-situationer kan man sige, at det gælder om at slå opfindsomt til med relevant pædagogisk handling, fordi beboeren i de situationer i høj grad siger/viser 'ja' til pædagogens intervention i hans liv. Beboeren er altså i Noget i kategorien om opfinde-handling-situationer, eftersom beboeren præcist ved sin kontaktsomhed (sit 'ja' til medarbejderen, initiativet eller måder at vise behov for hjælp og støtte) aktivt, dersom pædagogen hører ham, er tilsættende subjekt i deres forhold. Pædagogens intervention er således et svar på et fortolket eller direkte kontaktinitiativ. I situationen tolker pædagogen beboerens behov og handler her ud fra, hvormed hun får ide om, om hun har tolket og handler hensigtsmæssigt.

→ Beboerne er netop ved at være klar til at tage til eftermiddagskaffe hos en af beboernes søster. Bøje kommer ind på kontoret, hvor Mikala er ved at slukke computeren før afgang. Bøjes tøj er helt i uorden og hans briller sidder skævt. Mikala: *'Hvad så Bøje?'*. Bøje går helt over til hende og rækker armene ud til et knus. Da de har stået sådan lidt siger Mikala: *'Hvor er det, vi skal hen i dag?'*
Bøje: *'Hen i dag.'*
Mikala: *'Ja, kan du huske det?'*
Bøje tænker lidt: *'Ud og købe gaver'*

Mikala: *'Nej, det er ikke i dag. Men der er en, der har inviteret os på kaffe'*

Bøje: *'Kaffe.'*

Mikala: *'Ja, vi skal ud og drikke kaffe. Det er hos Brunos søster'*

Bøje: *'Lise'*

Mikala: *'Ja, det hedder en af Brunos søstre, men det er søster Grethe, vi skal ud til i dag'*

Bøje: *'Søster Grethe. Langt væk'*

Mikala: *'Nej, det er ikke særligt langt. Det er lige derude, hvor jeg også bor. Kan du huske det?'* De snakker om byens navn, som han kender, og så spørger hun, om hun må hjælpe med selerne og blusen, så han kan være pæn til de skal ud at drikke kaffe. Det må hun gerne, og mens hun ordner bagpå, ordner han selv både bluse og seler foran. Hun siger, at så kan han gå ind og tage sko på, for nu skal de af sted. Han går ind på værelset, mens han siger *'Sko på, sko på'* ← (Botilbud II)

I den kontakt beboeren initierer, skaber pædagogen den forudsigelighed, hun via sit kendskab til ham ved, han har brug for. Det gør hun lige netop på det tidspunkt, hvor han opsøger hende. Hun ser altså muligheden i situationen, hvor de har god kontakt startet af hans behov for nærvær. Det er knuset han tager initiativ til, da hun spørger 'hvad så?', og hun prøver sig frem, hvor meget sproglig støtte han har brug for, for at have den nødvendige viden om, hvad der skal foregå.

Derefter bliver det relevant at få sat tøjet, så han kan føle sig bedre tilpas. Hun spørger, om deres kontakt kan fortsætte ved at undersøge, om hun må hjælpe ham. Det må hun, og det viser sig, at han er ret så deltagende/selvhjulpnen qua hendes støtte (ordner selv sit tøj foran). Så bliver han klar til at fastholde sig i at gå ind og tage sko på uden yderligere støtte. Det er måske femte gang, de snakker om kaffebesøget, og det er med denne femte gang, hvor beboeren er den kontaktinitierende part for at få programmet gentaget, som pædagogen tolker hans kontakt (også) handler om, at det giver mening for beboeren, at de skal på tur.

Pædagogen arbejder, i den situation der opstod, med at fremme at beboeren føler sig forberedt på, hvad der skal ske, så han kan føle sig tryk og sikker i det opbrud, der er i gang. Men det var pædagogen, der snildt prøvede sig frem og fandt ud af, hvad beboerens behov kunne gå ud på lige der i deres møde på kontoret, hvor han opsøger hende med et tryghedssøgende knus, hvor det viser sig, at han ikke helt har fattet, hvad det er, alle går rundt og er ved at gøre sig klar til eller sidder og venter på.

De etiske overvejelser, når det drejer sig om opfinde-handling-situationer, vedrører den manipulation, der kan ligge i opfindsomt at *bruge* beboerens kontaktsomhed til at fremme noget. Som jeg forstår Maj (pædagog Botilbud I) er det det hun taler om, når hun siger *"... al den manipulation som faktisk foregår - både for at føre sin egen vilje*

igennem og for at løse en faglig situation”. Eller styring efter forud definerede handlinger (for eksempel tidsstrukturer) der aktiveres i samværet. Det er hvis beboerens behov for selvbestemmelse, god tid og kontakt ikke imødekommes. For eksempel hvis det at få beboeren gjort klar (få tøjet ordnet og sko på) havde udgjort en større del af deres samvær, end at beboeren imødekommes (hans velbefindende og forståelse af, hvad der skal ske).

Omforgbrug af beboerens kontaktsomhed er en del af pædagogisk handlingsliv, for i mødet med beboeren er der altid risiko for ikke at forstå/misforstå tegn, lyde og signaler, og der er ydre strukturer, organiseringer og tidsfaktorer mv., der spiller en rolle i hverdagen, som kommer til at medstyre kontakten, og dermed hvordan handling bliver til mere eller mindre relevant pædagogisk intervention i de situationer, der opstår.

→ Morgenmaden er slut. Benny sidder i sin lænestol. Pludselig siger han *'Mer kaffe'* [En af de få gange han giver udtryk for et ønske, mens jeg er der], men klokken er mange, så medarbejderen siger *'Ved du hvad du kan, du kan gå ned og hente dine ting, for det er tid til dagtilbud'* ← (Botilbud I)

Selv om man i nogen grad er nød til at handle i forhold til for eksempel tidsstrukturer, er det mest typisk, set fra feltarbejderens perspektiv¹⁴, at det er ved medarbejdernes årvågenhed overfor beboernes åbenhed for kontakt, at medarbejderne får øje på de særlige muligheder for deltagelse, selvstændighed, valgsituationer mv. i situation efter situation.

I hverdagen i botilbuddet agerer pædagogen initiativtagende/-svarende kontaktsomt overfor den enkelte beboers kontaktbehov, sådan som hun via sit kendskab til beboeren kan se potentialer for det. Man kan sige, at pædagogen hele tiden forholder sig til og er tilstede for de forskellige beboeres behov, når de er der sammen individuelt i deres boligfællesskab, for her er der præcist anledning til at udvirke den pædagogiske indsats på de mange *forskellige* måder, det er muligt med den enkelte beboer. *"Det er jo syv individualister, der bor her"* (Mona, omsorgsmedhjælper Botilbud II).

→ Vi sidder og ser Nyhederne: Bjarke og Mette pjatter om den ny skrigende farve, ambulancerne måske skal have. Bjarke siger, han har set billedet i avisen, og han prøver at daske til hende med avisen for ligesom at understrege sin pointe. Han trækker avisen til sig, da hun vil tage den og se billedet. Mette: *'Du er vist ude på narrestreger Bjarke'*. Så tager Birger Mettes hånd, som det ser ud til at hun har lagt på sædet mellem dem, så han kan nå den, hvis han vil. De sidder og holder i hånd længe. Hun får et kys

¹⁴ Man kan måske sige, at medarbejderne organiserer sig ud af det udefra styrende, så de langt hen ad vejen kan agere pædagogisk situationshensigtsmæssigt i mødet med beboerne. Den slags organiseringer er utydelige for feltarbejderen (en af feltarbejdets blinde pletter) i interessen for det pædagogiske handlingsliv, så det er baseret på fornemmelse at inddrage denne tolkning.

på håndryggen og et smil, og han mimer 'tak', da de vedvarende holder i hånd. Bøje kommer og siger noget til mig. Jeg forstår det ikke og kigger spørgende på Mette. Hun siger 'Det er ikke sikkert, det er noget bestemt', men hun går alligevel ind til ham et øjeblik. Bruno kommer med billedet/opskriften af aftensmaden fra i dag og giver det til Mette. 'Hvor skal det være henne Bruno?', spørger Mette den nyttighedssøgende Bruno. Bruno smiler og siger 'Kurven'. Mette: 'Ja. Tak for hjælpen' - Han går rask ned på plads med det. Lidt efter lyder høj musik fra hans værelse. Bøje kommer tilbage til stuen, han sætter sig i Birthes stol. Birthe er straks på pletten (fra værelset hvortil døren var lukket) skingert: 'Birthe skal sidde, må man ikke, må man ikke. Det må man ikkkke'. Bøje rejser sig. Mette beroliger Birthe: 'Det gør han heller ikke Birthe'. Birthe sætter sig, Bøje går ind på værelset. Mette følger efter, banker på og tilbyder ham en anden stol i stuen, men han vil blive på værelset ← (Botilbud II)

Pædagogen skal være klar til at imødekomme den enkeltes opdukkende behov for at hun ser dem, har tid til at være der med dem, kan pjatte, snakke, løse konflikt mv. - alt sammen på måder som befordrer deres forskellige funktionsmåder, udviklingspotentialer, lyst til deltagelse, frihedsbehov etc..

Hun pjatter med Bjarke, og han liver gevaldigt op i stolen. Hun lægger hånden (og initierer således kontakt), som et tilbud til Birger som hun ved nyder fysisk kontakt, som hun først følger op på (ved vedvarende at holde i hånd), da han har opfattet det som et tilbud, han vælger at tage imod. Bøjes kontakt med os i stuen viser sig at dreje sig om, at han måske godt vil være der sammen med os. Pædagogen følger op og tilbyder ham en konkret plads, men chancen for at fremme hans samvær med os i stuen er forpasset med Birthes insistering på, at 'det er hendes stol'. Han går ind på værelset igen (som han foretrækker, og hvor der ikke skal være besøg alt for længe af gangen). Birthe får akut brug for pædagogen, som må hjælpe hende (berolige), så hun kan håndtere, at hendes stol blev optaget et sekund. Bruno opsøger direkte pædagogen med et ønske om at være nyttig. Han har, ved at medbringe opskriften fra aftensmaden, selv 'løsningen' med men bliver glad da det er noget, han kan hjælpe pædagogen med, hvorefter han har ro (haft kontakt nok) til at hygge sig med musik og perleplader på værelset.

I feltuddraget herunder fanger beboeren medarbejdernes samtale om noget beboeren godt kan lide (jul), og det bliver til et initiativ til kontakt, som pædagogen udvider ved sin opfindsomhed i situationen.

→ Meta er ved at lave mad. Bea sidder i en stol og kigger fjernt ud i luften. Som vanligt siger hun indimellem nogle lyde. Meta og Malou snakker om julevagterne. Så går Malou ud af stuen. Pludselig rejser Bea sig og peger på kurvene på øverste hylde af reolen. Hun kigger på mig, og jeg spørger Meta, hvad det betyder. Det ved Meta ikke

lige umiddelbart. *'Hvad er det Bea?'* spørger hun, *'Hvad er det du peger på deroppe?'*. Bea er blevet utålmodig og går over til hylden. Hun vender Bjørns stol og vil træde op på den. Meta tilbyder hende en hånd, som hun tager imod. Deroppe rækker hun ud efter en kurv. Det viser sig, at der er juleservietter i. Meta: *'Det er juleservietter med nisser på. Det var fint du kunne vise, hvor de er, det vidste jeg ikke. Hørte du lige, at vi snakkede om jul?'*. Bea tager nogle af servietterne op, griner højt og træder ned fra stolen. Meta siger, at der er længe endnu, til det er jul, men ombestemmer sig i situationen og siger, at *'Vi kan da godt fejre, at der er længe til endnu med juleservietterne'*. Bea synger og klapper og lægger en serviet ved hver plads på spisebordet, hvorefter hun går ud i køkkenet og følger med i Metas madlavning ←
(Botilbud I)

Initiativet til kontakt er beboerens (Bea peger på en kurv på reolen, mens hun søger at fange vores opmærksomhed). Pædagogen griber beboerens initiativ til kontakt (stiller spørgsmål og går med over til reolen), indbyder til samspil (tilbyder en hånd) og interesserer sig for, hvad der er i kurven ('det er juleservietter'). Hun sætter det ind i en ramme ('hørte du, vi talte om jul' og 'der er længe endnu til jul'), men i stedet for at stoppe her ombestemmer hun sig ('vi kan fejre, at der er længe til med juleservietter'). Det viser sig, at give anledning til, at beboeren er mere end almindeligt aktiv (lægger selv servietter ved hver plads på spisebordet), og derefter går hun helt ind i køkkenet til pædagogen i stedet for at sætte sig og kigge/snakke frem for sig i stolen. Senere følges hun og jeg ned med skrald. Det er Bea, der låser døren op med min nøgle. Det er ved pædagogens forsøgsvis udvikling af deres samvær, som beboeren har taget initiativ til, at samspillet udvikles, så pædagogen kan understøtte og arbejde med netop den beboers aktive deltagelse og opmærksomhed mod omgivelserne med de muligheder det åbner.

6.3.4 At kompensere for det beboeren ville have gjort, dersom han havde kunnet

Formålet med det pædagogiske arbejde i botilbud kan ikke være at ophæve beboernes behov for medarbejderne. Beboerne har varig nedsat funktionsevne og dermed varig brug for hjælp, støtte og omsorg fra professionelle. Det betyder, at medarbejderne møder beboere, som 'kun' kan være så selvstændige som muligt. Det vil sige, så selvstændige som mødet mellem dem, med pædagogens mellemkomst (intervention), gør muligt.

Som måde at møde beboeren på, er det en fremtrædende oplevelsen i felten, og som sådan er det en særlig handlingsform i botilbud, ligesom de øvrige jeg har fremanalyseret, der går igen og igen og igen. Min kategori herfor er, at pædagogen træder kompenserende ind og tilsætter for det, beboeren ville have gjort selv, hvis hun havde kunnet. Kategorien vedrører medarbejdernes fortolkning af deres indsats som

ressourcefremmende. Det vil sige, at deres intervention og forståelse af interventionen udmøntet som kompenserende handling gør, at beboeren i pædagogens og beboerens møde fremstår så ressource havende og ressource brugende, hun kan.

Analysen viser altså, at pædagogerne ser beboernes funktionsmåder som noget, de skal forholde sig intervenserende til. Således kommer pædagogernes forståelse af beboerens handicap eller funktionsmåde, altså deres erfaring med og kendskab til, hvad de skal kompensere for, til at præge samværet.

Malthe (vikar botilbud I) forklarer, at *”Når der er fredagslik, får Benny selvfølgelig sit i en skål lige som de andre; men jeg giver ham nogle stykker af gangen i skålen, for ellers spiser han det hele lige på en gang. Altså, han får lidt han kan sidde med, og så lidt efter giver jeg ham lidt mere”*. Malthe hjælper således beboeren med at nyde fredagshyggen ved at kompensere, så Benny ikke føler den stress i situationen, de har identificeret (hvor de har erfaret, at Benny tror, han skal spise det hele på en gang, hvis de giver ham det på en gang).

I medarbejdernes intervenserende handling i botilbud betyder det, at der arbejdes med beboernes potentialer (personlighed) frem for at arbejde med skaderne (for eksempel autismen). *“Før var det beboernes autisme, der blev passet på. Nu er det beboernes personlighed, der er i fokus. Og så, når autismen tager over, så får de hjælp til at styre det. Vi prøver på ikke at glemme det gode fra før, men det er det andet, vi fokuserer på”*, siger Maj (pædagog Botilbud I), om deres udvikling af det socialpædagogiske arbejde.

Meta (pædagog Botilbud I) fortæller, at *”Det stopper ens arbejde, hvis man siger, ’Han er autist’”*. Hermed kan man sige, at en forståelse af det alsidige arbejde i botilbuddet, som altid pædagogisk funderet er relevant, forstået på den måde, at det er funderet på præcist mødet(s muligheder) med beboeren i situationen. *”Jeg har så mange ideer og redskaber, jeg kan bruge og prøve. Og det der er godt den ene dag, det kan være noget helt andet, der skal til den næste dag”* har Mette (pædagog botilbud II) erfaret. Eller i rammesætninger der tager højde for beboerens handicap 'på forhånd': *”Vi låser døren, og så når Bjørn ikke skal koncentrere sig om at komme ud ad døren, så har han energi til at være sammen med os herinde”* (Maj, pædagog Botilbud I).

Jeg forstår det sådan, at måden at 'gå til opgaven' hele tiden sker med henvisning til beboerens funktionsmåde og 'dagsform'. Det er feltarbejderens fornemmelse af, at det pædagogiske, forstået som lydhørhed overfor beboerens potentialer, hvis der kompenseres for handicappet, hele tiden er nærværende i pædagogens opgaveløsning. *”Det er fordi han vil stjæle håndklædepapir [at han hele tiden går ud i køkkenet] – nej, stjæle, det er et forkert ord, for det er jo hans autisme der vil tage det, og han bliver ved, til det hele er væk, hvis jeg ikke stopper ham. Så jeg spærrer, så hans autisme ikke tager over”* (Mik, vikar Botilbud I). I Botilbud II har man altid Birthes tallerken gjort klar, før alle andre kommer til bordet, og hver morgen står

medarbejderen klar til at tørre hendes hår, straks hun kommer ud af badet, og de har Bøjes briller klar, som hun forlanger, han får straks, hun ser ham. Så kan hun være i deres fællesskab uden 'at køre op'.

Martin (omsorgsmedhjælper Botilbud I) siger, at for ham er noget af det aller vigtigste, at de ikke opfatter beboerne som patienter. Mette (pædagog Botilbud II) siger til mig dagen efter, jeg havde interviewet hende, at *“Jeg ved ikke, om jeg fik sagt det tydeligt, men de er jo bare almindelige mennesker, de er handicappede ja, men de er jo ikke syge”*. Martin forklarer, at fordi de synes omsorgsbegrebet konnoterer patient, bruger de det sjældent, når de taler om deres arbejde. De kan bedre lide at sige, at de hjælper. Han forklarer, at omsorgsbegrebet knytter dem til hinanden (beboer og pædagog) på en måde, han ikke ønsker: Det udtrykker et afhængighedsforhold, der gør ham til behandler og dermed beboerne til patienter. Sådan opfatter han ikke opgaven. Der bliver en anden form for niveauforskel, siger Martin og viser med hænderne ‘høj og lav’. Han siger, at det næste er, at *“Så går man og kigger og får øje på noget, der lige skal smøres. I andre sammenhænge ville man lige vente og se tiden an et par dage”*.

Jeg forstår det sådan, at det de forsøger at få den udefra kommende feltarbejder til at forstå er, at med omsorgsbegrebet ville de etablere beboerens mangler, som det fremtrædende, mens de med hjælpe-kategorien (sometider siger de også støtte eller guide) forklarer, at de gør det nødvendige, som er mindre end det (potentielt) omklamrende, som ligger i omsorgsbegrebet for dem, men nok til at understøtte og arbejde med det de skal (udvikling, kommunikation, selvbestemmelse, deltagelse etc.). Manglerne kan de *kompensere* for med deres pædagogiske indsats frem for at mangler får status som det fremtrædende i samværet.

På begge feltarbejdssteder fylder vedvarende personlig hjælp til almindelige dagligdags gøremål meget. Det er dagligt hjælp til bad, tandbørstning, barbering, tage tøj på, toilet og så videre, der dermed kan siges at være et af omdrejningspunkterne for træf mellem beboere og medarbejdere. Det er, så at sige, helt sikkert at de skal træffes der. Dermed er det et centralt 'sted' for udvirkning af den pædagogiske indsats. Situationerne går igen og igen og igen med de forventninger til gennemførelse af rutiner, der ligger heri; men også med de muligheder, som det aktuelle møde mellem den konkrete medarbejder og beboer, gør muligt netop den dag.

Pointen, under en vinkel om kompenserende pædagogisk handling, er, at der er forskel på at opfatte livsnødvendig hjælp, som det Martin kaldte omsorg i sådan en pleje-forståelse, som en praktisk opgave der skal løses og så en fortolkning af opgaven som pædagogisk, hvormed temaet om at kompensere vedrører pædagogens bevidste arbejde med potentialet, der præcist ligger ved en aktivt tilsættende beboer. Den forskel jeg søger at fremhæve, er en forskel, der handler om, hvad det socialpædagogiske består i og dermed, hvorfor arbejdet også/især med den slags opgaver er særligt

socialpædagogisk.

→ Bea skal i bad. Hun har taget tøjet af i sofaen. Gaber lidt, siger ja til at hun er klar. Hun og Martin går ind i badeværelset. *'Kan du tænde for vandet Bea?'* spørger Martin. Hun snakker nogle ord og lyde og tænder så. Han siger lidt om nogle af de ord man man genkende i alt det, hun fortæller, mens hun skyller sig. Det vil sige, at han samler nogle af ordene op og stiller spørgsmål, som vedrører det hun siger. *'Nåh, glæder du dig til I har hjemmedag Bea?'* spørger Martin. Bea reagerer grinende, hun elsker hjemmedag. Han lægger også mærke til hendes reaktioner i badet: *'Jeg synes du ryster lidt. Fryser du?'* Han putter sæbe på vaskekluden. *'Så vasker du dig selv først. Så hjælper jeg dig bagefter'* siger han. *'Kan du vaske benene?'*, *'Vasker du under armene?'*, *'Husk numsen'*. Efterhånden som Martin guider, vasker Bea sig. *'Smider du servietten ud?'*, spørger han. Det gør Bea. Han tager en ny klud og vasker hende lidt mere og også på ryggen, hvor hun ikke selv kan nå. Bea skyller sæben af. Så sætter hun bruseren i holderen og står lidt under det løbende vand. Martin ordner vasketøjet imens. *'Så skal håret vaskes'* siger Martin. Det er Martin der gør det. *'Sikke langt hår du har efterhånden. Jeg har ikke set det så langt i al den tid, jeg har været her'* siger han. Han skyller sæben ud: *'Har vi fået al sæben ud, tror du?'* siger han. Hun mumler nogle lyde indimellem, og så står Martin klar med håndklædet. Hun slukker for vandet og kommer ud og tager imod håndklædet, da han rækker det til hende. Hun tørrer sig lidt. Han hjælper hende med at tørre færdig, da hun pludselig stopper og står og kigger frem for sig ← (Botilbud I)

I feltuddraget inddrager Martin Bea i at bade. Det er hendes bad. Man kan sige, at han opfatter beboernes bad som en pædagogisk opgave, hvor beboeren kan deltage og opleve sin egen selvhjulpethed og deltagelse i dens størst mulige udstrækning ('er du klar', 'glæder du dig til...', 'kan du vaske...'), med megen følsomhed overfor hendes selvhjulpetheds grænser ('så gør du først, så hjælper jeg bagefter'). Afpasset hendes sproglige deltagelse stiller han 'retoriske' spørgsmål ('tror du vi har fået al sæben ud?'), så hun kan følge badets forløb ('er du klar', 'kan du tænde for vandet', 'så skal håret vaskes'), både som hun kender det og ved hans ord.

At kompensere for det beboeren ikke kan (sådan at hun netop kan), er anderledes end en 'praktisk situation', hvor beboeren 'omsorgsplejes'. I handling der kompenserer, er det typisk, at hel- eller delprocesser beboeren godt kan, kommer til fuldt udtryk netop den dag, med den dagsform pædagogen, på baggrund af sit kendskab til beboeren, identificerer i den pågældende situation i mødet med beboeren.

Badet i feltuddraget ovenfor er anderledes end det bad, jeg tidligere har fortalt om med feltuddraget med Miks bad med Bo. Der var omdrejningspunktet i situationen et eksistentielt sansebaseret samvær, som opleves rigtigt i situationen, fordi den havde

‘hvis den føles sådan for mig, gør den det (nok) også for dig’ som målestok (jf. vikarens forklaring om, at det næsten er hans eget bad). Kompenserende pædagogisk handling vil noget andet end at ‘gøre noget for dem’ - Beboeren er i Noget i dette tema, fordi det der kompenseres for er handicapet, således at ressourcerne, det vil sige beboeren som tilsættende, kan være det, der kommer til udtryk.

Bea, i feltuddraget ovenfor, var på baggrund af Martins inddragelse af hende i en hel masse situationer gennem badet, hvor hun havde mulighed for at opleve alt det, hun faktisk selv kan, og hun havde kontakt med Martin hele tiden, mens han snakkede med hende, støttede hende sprogligt og gav en hjælpende hånd med det, der var svært. Man kan sige, at beboerens ‘væren med hele vejen’ prioriteres. Der kompenseres af pædagogen, så beboeren kan være med. Det kræver lydørhed overfor alle beboerens ressourcer til at deltage, det vil sige beboerens mulighed for tilsætning, som pædagogen giver plads til, ved at kompensere for 'skaden'.

Kompenserende pædagogisk arbejde er, at imødekomme de forskellige beboerens funktionsmåde og behov. Det betyder, at der handles forholdsvis ens i nogle situationer. Som sådan lægger handling, der kompenserer, sig op af og sameksisterer med forud definerede handlemåder. Men det er i lige så høj grad i opdukkende situationer, at pædagogen intervenserer på kompenserende måder, så beboerens potentiale og værdighed (i deres samspil/kontaktsomhed) bliver det fremherskende. Kompenserende handlinger er både meget konkrete (situationsbestemte) og mere styret af pædagogerne, før beboerne kommer ind i situationen. I det første feltudrag herunder er det i en opdukket situation, pædagogen kompenserer, så beboeren kan deltage så ressource havende som muligt.

→ Mette går ud i køkkenet og finder frugt frem til aftenkaffen. Hun begynder at skære både og skiver ud. Bøje kommer til og kigger. Bøje: *‘Hvad laver du?’* Mette: *‘Jeg skærer frugt’*.

Bøje: *‘Æbler’*. Mette: *‘Ja, og?’*. Bøje: *‘Pære’*. Mette: *‘Nææ ... appelsin er det. Og?’*.

Bøje (tænkepause): *‘Bananer!’*.

Mette: *‘Ja. Og ved du hvad, jeg tror også, vi skal have nogle rosiner’*. *‘Rosiner rosiner’*

siger Bøje i et glad toneleje. Mette: *‘Ja, det må vi godt om mandagen’*. Bøje: *‘Det må man godt’*.

Mette: *‘Ja, det bestemmer vi to’*. Bøje: *‘Bestemmer vi to’*.

Mette inviterer Bøje om og hælde rosiner op - Han får vist, hvor de er inde i skabet. Han åbner pakken og står og kigger ned i den. Så øser han nogle op med en ske, som Mette giver ham. Hun siger *‘Det er fint nok til Birthes tallerken. Kan du øse lidt op på fadet til os andre også?’* ← (Botilbud II)

I situationen ovenfor hvor pædagogen kompenserer i det direkte møde med beboeren, stiller pædagogen sig til rådighed, sådan at beboeren med hans funktionsmåde kan

deltage i det samspil, han har initieret ved at opsøge pædagogen i køkkenet. Hun inddrager ham, ved at stille sig til rådighed med sin støtte til forståelse af, hvad der foregår ('jeg skærer frugt', underforstået det er snart kaffetid, som hun ved nok er det, hans dagsrytme fortæller). Man kan sige, at hun sætter professionelt ind med støtte lige der, hvor beboerens problem er. Hun hjælper ham sprogligt ved at give tilbud om, at forholde sig til det, hun er i gang med (benævne frugterne), så de har noget at være sammen om, og guider ham i deltagelsen med, at han bliver aktiv (forventer han vil sige ja til at hælde rosiner op), så problemet (at han er distræt og har brug for hjælp til at forstå, hvad der foregår omkring ham) ikke bliver det fremtrædende i deres samvær, men derimod at han, på en måde han forstår (gør det han med sin funktionsmåde magter), deltager i det virkelige arbejde med at gøre kaffen klar til beboerne. Og hun gør det til deres samvær 'eksklusivt' ('det må vi godt om mandagen', 'det bestemmer vi to'), som han straks er med på, hvorved oplevelsen af deres samvær er en 'fortættende' oplevelse for deltagerobservatøren.

Her i feltuddraget kompenserer pædagogerne på forhånd før beboeren kommer ind i situationen.

→ Martin og Meta planlægger fredagen. Den ene skal over i Netto og handle sammen med de beboere, der vil med. Den anden skal i gang med at gøre klar til aftensmad. De har haft fredagsvagt sammen et par gange i den sidste måneds tid og er enige om, at hyggen skal være der, for det forventer beboerne; men at det kan foregå på en lidt anden måde end med den vanlige slik. Martin: *'Skal vi ikke købe noget mørk chokolade og is til i aften? - Jeg tror, de har en god økologisk en i Netto.'* Meta er enig. Martin vender sig mod mig og forklarer: *'Jeg kan ikke lide tanken om, at vi skal købe fredagslik til voksne mennesker, så når vi er på arbejde om fredagen, så har vi snart en tradition for at købe noget andet. Sidste fredag købte vi også is'* ← (Botilbud I)

Når pædagogerne kompenserer på forhånd, arbejder de med beboernes værdighed, som beboerne er afhængige af, at andre drager omsorg for. Ved at bade værdigt, organisere spisning værdigt, lave fredagshygge på en måde som både imødekommer forventningerne om, at det skal være, som det plejer og 'putte værdighed ind' via etiske overvejelser over situationen, før den opstår, kan pædagogen se sig selv i øjnene, fordi hun arbejder med at forstå (så godt hun kan, for hun kan ikke vide), hvad beboeren selv ville have gjort (hvordan beboeren selv ville have hævdet sin værdighed), dersom han til fulde havde kunnet. ”*Du skal ikke følges med Bo, når vi sådan går på gaden, men bare gå foran. Ellers vil han gå endnu langsommere for at være bag dig*”, instruerer Martin mig (på tur til Bos frisør), hvormed vi kan kompensere for hans forestillinger om vores forventninger til ham.

I arbejdet, hvor der således på mange måder intervereres, kan oplevelsen være, at *“Jeg tænker, at man må tage med, at det ofte ikke kan lade sig gøre at yde det aller bedste men kun det mindst onde”* (Maj, pædagog Botilbud I).

Afrunding

Afsættet for feltberetningen var ønsket om at undersøge socialpædagogisk praksis med et antropologisk perspektiv, med en indefra undersøgelse af en udefrakommende undersøger. For her er det særlige, at fokus kan være direkte i socialpædagogikkens underhandlingsdimension. Spørgsmålet var således, hvad der bliver fremtrædende med blikket rettet mod det medarbejderne gør i mødet med det beboerne gør.

Mit argument for at nå frem til de fire kategorier om situationerede interventioner jeg har fremlagt i feltberetningen var, at socialpædagogikken i botilbud altid har en etisk side, som både er et generelt grundlag for refleksion såvel som helt praktisk stillingtagen i konkrete møder med hver enkelt beboer. Og at beboeren og pædagogen, fra et perspektiv inde fra handlingsvirkeligheden, må ses som bidragende parter: Beboeren *er i Noget* både via pædagogens intervention og via sin egen tilsætning til situationen, som de som forskelligt positionerede handlende mennesker er i sammen.

Den første kategori drejede sig om, at pædagogerne arbejder med at fremme noget, med deres intervererende indsats. Kategorien formidler medarbejdernes opmærksomhed på, at de er på arbejde, når de er i Botilbud. De vil noget, der er/vurderes kvalitativt bedre end noget andet i mødet med beboeren. Det implicerer etiske overvejelser og refleksioner om beboerens selvbestemmelsesret og ret til at leve et liv på sine præmisser. Men medarbejderne er der også for at udføre en faglig opgave, hvor de ved noget om, hvad der er godt. Konkret giver det sig udtryk i, at pædagogerne agerer i samspil med beboere om handling over for selvskadende adfærd, i konfliktsituationer mellem fællesskabets bedste og enkeltbeboeres præferencer, og i forhold til netop at arbejde med at fremme den enkelte beboers selvbestemmelse og initiativ, sådan som det giver mening for beboeren.

Den anden kategori jeg fremanalyserede vedrørte pædagogisk handling i forud definerede situationer. Handling i forud definerede situationer er kendetegnet ved en beboer- og medarbejderensidig afstemning til botilbuddenes rytme. Det sker i deres samvær med hinanden. Beboerne har også forventninger til samværet og via tidsstruktureringer, er tid og rytmer medstyrende af hverdagens samspil i botilbud. Pædagogerne afstemmer også til fælles beslutninger, og erfaringer om, hvad der virker. Handlingerne kan være mere eller mindre formaliserede og indebære, at det pædagogiske arbejde tilrettelægges sådan, at rammerne (i form af aktiviteter og måder at håndtere samvær i aktiviteterne) er etableret før beboerne, med deres

tilsætningspotentiale 'træder ind'.

Den tredje kategori i feltberetningens hovedanalyse drejede sig om pædagogens opfindelse af relevante handlinger i mødet med beboeren. Opfinde-handling-situationer er kategori for pædagogisk intervention, der bliver til eller opstår som relevant præcist i medarbejderens og beboerens træf. Det er, når beboeren viser sig som kontaktsom, det vil sige åben for samspil, at pædagogen har særlige muligheder for at arbejde med det, hun gerne vil/skal fremme, eller øjner noget som mulighed lige der, i det her&nu de er sammen i. For her er der mulighed for at indgå i understøttende og udfordrende samspil med beboeren. Initiativet kan være både medarbejderen og beboerens; men det ser ud til, at det er med pædagogens kendskab til den enkelte beboer, eller på foranledning af direkte initiativ fra beboeren, at opfinde-handling-situationer opstår som særligt befordrende for pædagogisk intervention.

Udgangspunktet for den fjerde og sidste kategori i feltberetningen med temaet om kompenserende pædagogisk intervention var, at det er et vilkår i det pædagogiske arbejde i botilbud, at beboerne har vedvarende behov for hjælp og støtte. Det betyder, at pædagogernes arbejde med beboernes ressourcer og potentialer til at være så selvstændige som muligt, kendetegner deres samvær. Praktisk giver det sig udslag i høj grad af inddragelse og i den inddragelse er det, at pædagogerne stiller sig til rådighed, det vil sige kompenserer således, at beboeren fremstår ved sine ressourcer frem for ved sin begrænsning (skade, handicap/funktionsnedsættelse) i deres møde. På den måde drejer temaet om kompenserende pædagogisk handling sig om, at pædagogen skaber plads til (fremmer) præcist beboerens tilsætningsmulighed til situationen. For det er som aktivt tilsættende, at beboeren er så deltagende og selvstændig som muligt.

Jeg sluttede feltberetningen med et citat hvor en af pædagogerne udtrykker sig om vilkårene i arbejdet – En oplevelse af 'ikke altid at kunne yde det bedste, men kun det mindst onde'.

Som jeg forstår pædagogen, drejer hendes oplevelse sig om de begrænsninger, arbejdet også er præget af, som får meget lidt plads i min formidling af indsigter fra felten. Det er, fordi jeg må konstatere, at begrænsninger er noget af det, som ikke er direkte tydeligt fra deltagerobservatørens perspektiv. Måske fordi det er noget, pædagogerne er mestre i at organiserer sig ud af, så det ikke får fremtrædende karakter i selve mødet med beboeren i beboerens botilbud – det vil sige i underhandlingsdimensionen af pædagogisk praksis, som har været undersøgelsens omdrejningspunkt.

Udtalelsen, hvis den handler om oplevelsen af begrænsende vilkår, kan både handle om de faglige og menneskelige begrænsninger: at man med sig selv og sin faglighed som redskab i mødet med beboeren ikke kan vide, men kun prøve og øve sig i at imødekomme beboerne, sådan som man forstår beboeren ønsker sit liv, samtidig med

at man er forpligtet på at arbejde med beboerens bedste i et boligfællesskab beboeren ikke selv har valgt, og i en beboersammensætning, som ikke nødvendigvis er befordrende. Og det kan vedrøre ydre organisatoriske rammer, man er bundet op på og gerne vil/skal imødekomme – det kan for eksempel have med normering at gøre eller høje faglige krav til sig selv og hinanden om dokumentation og evaluering af indsatsen. Det har ikke været del af undersøgelsen her, at udskille indgribende udefrakommende vilkårs betydning i den pædagogiske handlingshverdag. Men jeg forstår at det spiller en rolle.

I feltberetningen var erkendelsesinteressen den socialpædagogiske underhandlingsdimension, med antropologens fremanalyseringer af kategorier om pædagogiske interventioner i det socialpædagogiske arbejde, hvor pædagog og beboer mødes som handlende aktører. Det var beboernes og pædagogernes møder i praksis, der var omdrejningspunkt, sådan som deres møde kan fattes på baggrund af den indlevende og distancerede metodiske tilgang, som feltarbejde inde i botilbuddene med deltagende observation giver mulighed for. I interviewdelen af undersøgelsen gælder det analyse af pædagogernes egne italesættelser af det socialpædagogiske arbejde i botilbud. Men først præsentation af undersøgelsens tredje botilbud og interviewarbejdet.

7. Præsentation af botilbud III og interviewmetodiske overvejelser

7.1 Præsentation af Botilbud III

Botilbud III er interviewbotilbud. Mit bekendtskab med botilbuddet vedrører således, hvad der ses umiddelbart ved en kort rundvisning og hvad pædagogerne orienterede og fortalte i interviewsammenhængen.

Botilbud III er ganske nyt. Det ligger på landet udenfor en mindre by i Østjylland med udsigt til gårde og marker omkring sig. Det er etplans byggeri bestående af forskellige huse omkring en stor flisebelagt gård/parkeringsplads. Her er både pyntende krukker, bænke og julenisser sat frem, og handicapbusser og medarbejderbiler er parkeret rundt omkring. Beboerne bor i de forskellige huse alt efter funktionsmåde, diagnose mv. og visiteres hertil på den baggrund. I den del af Botilbud III, hvor de pædagoger jeg har interviewet arbejder, bor de aller svagest fungerende beboere med udviklingsalder fra få måneder til under tre år. Beboerne har behov for hjælp til alle aspekter af deres liv fra bleskift for alles vedkommende til sondemadning for nogle.

Når man træder ind i Botilbud III lægger man mærke til de store vinduespartier og det store centrale fælleslokale med køkken, vandseng, spisebord og stor gulvplads. Beboerne bor i hver deres lejlighed bestående af stue/soverum og badeværelse. Lejlighederne er udstyret med løftekraner og andre hjælpemidler som standardudstyr, og indrettet med personlige ejendele så som tv, 'pyntenips', billeder/fotos og sofa.

Seks ud af syv beboere er kørestolsbrugere. Der er yderligere plads til en beboer, som forventes at flytte ind snarest. Beboergruppen består af både unge mennesker først i tyverne, der kommer direkte hjemmefra og ældre udviklingshæmmede, der har boet i forskellige botilbud og institutionssammenhænge i mange år.

Normeringen er tre til fem medarbejdere på arbejde af gangen. Medarbejderne er primære og sekundære kontaktpersoner for flere beboere. At dele erfaringer og opfattelser på kontaktpædagogplan opfattes som meget væsentligt i det pædagogiske arbejde. Medarbejdergruppen udgør et tværfagligt team af pædagoger, omsorgsmehjælpere, sygeplejersker og social- og sundhedsuddannede medarbejdere.

Beboerne går i dagtilbud/aktivitetscenter enten i nær forlængelse af botilbuddet eller i en nærliggende større by, hvortil de hentes i bus, og de lever ifølge pædagogerne et ret så udadvendt liv med mange aktivitetstraditioner og muligheder i og uden for botilbuddet.

Det pædagogiske arbejde i Botilbud III og beboerne der udgør et væsentligt område af det socialpædagogiske botilbudfelt bredt betragtet. Det er arbejde med de mennesker, hvis udviklingshæmning er mest gennemgribende, der foregår her.

Da jeg fandt Botilbud III, bad jeg om, om jeg måtte interviewe pædagoger, der

arbejder med netop denne gruppe beboere. Dels fordi det pædagogisk-kommunikativt i nogen grad nærmer sig Botilbud I, dels for at inddrage den viden om socialpædagogisk arbejde, der kan produceres gennem samtale med medarbejdere fra den del af det socialpædagogiske område¹⁵. For ligevægtens skyld kan der siges at være en lille overvægt at Botilbud III-citater i interviewanalysen.

7.2 Interview som metodisk strategi

Den feltbaserede tilgang er som nævnt suppleret med syv kvalitative interviews fordelt på to botilbud: Fire i Botilbud II, hvor jeg også var på feltarbejde og tre i Botilbud III, hvor jeg blev vist rundt og derefter lavede interviews. (I Botilbud I, lavede jeg kun feltstudier).

Formålet med at supplere feltstudierne med interviews var dels at lade det socialpædagogiske felt med arbejde med voksne med udviklingshæmning optræde varieret i det endelige produkt i form af henholdsvis feltberetning og supplerende interviewanalyse. De to former for materiale er holdt adskilt i de to delprodukter, for at holde den mulighed åben, at de for læseren kan 'tale sammen', 'fremstille modsætninger' eller 'supplere indsigter' mv.. Dels var formålet også rent metodisk en mulighed for undervejs at afprøve mine forståelser, fange misfortolkninger og nuancere delanalyser i undersøgelsesprocessen.

De syv interviews blev optaget digitalt og jeg har efterfølgende transskriberet interviewene med henblik på interviewanalysen. Interviewene varede mellem 45 og 56 minutter og foregik ude i botilbuddene.

De interviewede var med en enkelt undtagelse alle pædagogisk uddannede, og havde mellem tre måneder og 20 års erfaring med arbejde med voksne med udviklingshæmning. De interviewede var alle kvinder samstemmende med, at alle uddannede pædagoger jeg mødte under feltstudierne var kvinder.

Til interviewene formulerede jeg undersøgelsesspørgsmål i form af en interviewguide¹⁶ (Kvale 1990:219). Den fungerede som samtaleramme/støtte for mig under vores samtaler. Interviewguiden var formuleret på baggrund af mine to feltstudier i Botilbud I og således funderet i mine første feltoplevelser og indsigter fra det første analytiske arbejde. Jeg bestræbte mig på at formulere mine spørgsmål sådan at fokus var på muligheder for samtale om de interviewedes arbejdshverdag med beboerne. Med interview forstået som samtale brugte jeg Staunæss & Søndergårds beskrivelse af interviewer-rollen om at have en sensitiv indstilling på at være inviterende til dialog (2005:56) som inspiration i selve interviewsammenhængen. Således var det samtalen

15 Der er ingen tvivl om, at det der er underinddraget i undersøgelse er arbejdet med udadagerende beboere. Jeg har kun i meget lille omfang stiftet bekendtskab med disse beboere og med medarbejdere med erfaring hermed i projektet.

16 Se bilag 2.

mere end mine spørgsmål, der var styrende i overensstemmelse med en forståelse af viden som noget, der bliver til med undersøgerens mellemkomst.

Analytisk har jeg efterfølgende søgt orienteringspunkter i interviewmaterialet ud fra mit iagttagelsesledende begreb om intervention. På den baggrund var afsættet efter en gennemlæsning af interviewene en førsteanalyse, der delte materialet i to overordnede orienteringspunkter om henholdsvis det pædagogiske handlingsliv med pædagogernes 'Fortolkninger af opgaven i praksis' og vidensbasen for socialpædagogisk handling med 'Henvisninger til grundlaget for opgaven', som havde været mine overskrifter i udformningen af interviewguiden.

Dernæst fulgte opdelinger og tematiseringer af materialet i flere omgange. Således arbejdede jeg i analyseprocessen med en 'tematiseringsmodel' (Kvale 1990:225) som fremgangsmåde for at bringe 'orden' i pædagogernes mange markeringer. I den analytiske praksis bestod arbejdet altså i gentagen kategorisering og omkategorisering af det vi havde talt om i interviewene. En rodet men alligevel struktureret proces omkring mit iagttagelsesledende begreb om intervention, som resulterede i det følgende kapitel om pædagogernes egne fortolkninger af den praksis, som skal begrundes. Interviewanalysen udgøres af følgende delafsnit: 1) Pædagogernes motiverende rolle og overvejelser over magtaspektet, 2) Beboerens potentiale ved inddragelse, 3) Fortolkninger af udvikling om udviklingsteoretisk viden, og tro på at udvikling er mulig og 4) Beboerens tryghed og et gensidigt forhold.

8. Interviewanalyse

Introduktion

Med projektets perspektiv om underhandlingsdimensionen af den pædagogiske praksis, drejer interviewanalysen sig om, hvad der er kendetegnende for forståelsen af pædagogisk intervention, når afsættet er pædagogernes egne italesættelser af deres handlingshverdag.

Som udgangspunkt kan man sige, at de interviewede vægtlægger, at det socialpædagogiske arbejde i botilbud er et arbejde med mange facetter. Som Minna (Botilbud III)¹⁷ udtrykker det “[Min opgave,] *den er ufattelig kompleks ... jeg plejede sådan at ironisere over, at jeg følte mig som en hybrid mellem en pædagog, en social- og sundhedsassistent, en buschauffør, en falckredder og en sygeplejerske. Det er vanvittigt komplekst synes jeg. Vi har en stillingsbeskrivelse på to sider*”. Andre siger, at de har mange 'kasketter på' i løbet af en arbejdsdag.

I interviewene, hvor vi taler om det pædagogiske arbejde med beboerne, har jeg identificeret to facetter, som pædagogerne peger særligt på. Det er henholdsvis en 'advokatlignende rolle' omkring beboeren og så en 'samværsrolle', centreret i selve mødet med beboeren.

Den advokatlignende rolle vedrører pædagogernes opgave med at tilrettelægge, at den nødvendige hjælp er til beboerens rådighed: ”*Jeg skal undersøge, om de får fys, og de får de rigtige hjælpemidler. Det er mig, der er bag dem ... Jeg behøver ikke at vide noget om det; men jeg skal vide, hvor jeg går hen og får den hjælp*” (Megan Botilbud III). Rollen drejer sig også om at varetage beboerens kalender med aftaler og sørge for at ledsageordninger og fritids aktivitetstilbud for beboeren fungerer. Som sådan benævnes rollen ”organisatorisk arbejde, der sådan er lidt sekretæragtigt”. Molly (Botilbud II) oplever, at hun er nød til at varetage en opgave som beboerens talerør, for at beboeren i mødet med det omgivne samfund får en værdig behandling: ”*Jamen, det er at være deres talerør ... at tale en andens sag, det er jo det, man gør ... altså, det er nødvendigt, at der er nogen, der taler på deres vegne, og nogle gange banker lidt i bordet*”. At være en 'forlænget arm' kalder hun det også. Maria (Botilbud III) udtrykker, at det er hendes opgave at varetage beboerens tarv i og med, at hvis (for eksempel) ”*forældrene har ikke accepteret det ... så må jeg tage diskussionen bagefter, for det er altså for beboeren, jeg er her*”. Mette (Botilbud II) bevæger sig i samme retning, som kan siges at dreje sig om at gøre det fagligt vurderede rigtige, og måske anderledes end det ikke-fagpersoner forventer eller ønsker, idet hun siger, at ”*Jeg er jo hans ambassadør i det her, så jeg synes jo, jeg skal gøre det, der er bedst for ham. Det der er*

17 De interviewede er anonymiseret med M-navne og beboernavne nævnt i interviewene er erstattet med han/ham / hun/hende.

det mest rigtige for ham”.

Megan (Botilbud III) forklarer indsatsens prioritet. *”Det der møde, det er noget af det vigtigste, du kan lave med den person, så de er blevet set og hørt. Og så kan man sige, det næste det er at hjælpe dem med at kommunikere ud til verden. At få kommunikation ind: Hvad sker der? Det er sådan de der advokatagtige ting, man er for beboeren”.* Det er sammen med undersøgelsens interesse for pædagogisk intervention medvirkende til, at den advokatlignende rolle, med de facetter den indebærer fra 'det sekretæragtige' til at være ansvarlig fagperson som beboerens ambassadør overfor omgivelserne, er præsenteret kort ovenfor, mens det er samværsrollen centreret om mødet med beboeren, der skal uddybes og er prioriteret videre her i interviewanalysen.

Samværsrollen drejer sig om pædagogen som en 'mødnings-ekspert', der intervenerer. *”Jeg vil gerne tilbyde en kontakt og relation, som højner deres livskvalitet. Jeg vil udvise respekt og accept og være med til at give dem mulighed for at være med til at udvikle sig gennem nogle alternative kommunikationsmåder ... Jeg tager selvfølgelig afsæt i min faglige viden og mit kendskab til den enkelte beboer, og så vil jeg gerne have en etisk tilgang til dem ... Så jeg handler vel også intuitivt nogle gange, og jeg tænker måske lidt på en anden måde, end nogen måske ville gøre: Jeg tænker også på alt det der med at møde mennesker på sjælsniveau”* forklarer Minna (Botilbud III), om de mange aspekter af arbejdet hun arbejder med, når hun er sammen med den enkelte beboer.

Molly (Botilbud II) fortæller mere konkret, at mødet i praksis kan have mange forskellige udtryk, som hun mærker i samspillet på flere niveauer: *”Succes for mig det er blandt andet, hvis jeg går hjem og jeg synes, alle har det godt og man vinker og synes, det har været en kanon god aften. Det kan også være fem minutters samvær med hende, hvor man virkelig føler, at der er den: nærværen, kontakten, og øjnene de spiller, og måske er der en lille sang. Det er meningsfuldt samvær”.*

I samværsrollen med beboeren udvirker pædagogen sin pædagogiske indsats. Interviewmaterialet rummer mindst fire aspekter eller temaer om det pædagogiske arbejde, der siger noget om, hvad pædagogens samværsrolle med beboeren indebærer og er baseret på. Her er forskellige forestillinger om, og handlinger i praksis i spil, som skal uddybes i de følgende fire afsnit. Det drejer sig om

- Pædagogens motiverende rolle og de overvejelser over magt, der følger med (afsnit 8.1)
- Beboerens potentiale ved inddragelse (afsnit 8.2)
- Udviklingsteoretisk viden i socialpædagogikken sammen med tro på udvikling i mødet med beboeren (afsnit 8.3)
- Beboernes tryghed ved medarbejderne og at pædagogens og beboerens forhold rummer (pædagogens åbenhed for) gensidighed (afsnit 8.4)

8.1 Pædagogens motiverende rolle og overvejelser over magtaspektet

Pædagogerne markerer i høj grad deres faglige tilstedeværelses betydning for, at samværet kan falde ud til beboerens bedste. Mette (Botilbud II) siger, at *“Det er jo mig selv, der sætter begrænsningerne for, hvad vi kan, og hvordan vi kan finde ud af det sammen”*. Dermed peger hun på det potentiale, pædagogerne oplever beboerne har, hvis de bliver mødt rigtigt. *”Man kan se, de magter nogle ting, fordi man har gjort en ekstra indsats”*, har Mikala (Botilbud II) erfaret.

Maria (Botilbud III) peger på det som en opgave om at finde den helt rigtige 'strategi' i mødet med beboeren, så beboeren vil. *“Der er sådan nogle ting i spil hele tiden, hvor man som pædagog siger ‘Nå okay, der har jeg taget fejl, det var ikke det, jeg skulle i dag, så lader jeg være med det ... Men, kan man sige, har de ikke lyst til det tredje uge ... så er det fordi, jeg skal bruge en anden strategi i forhold til min pædagogik. Så er det fordi, jeg har en forkert indfaldsvinkel, og det er jo der, man bruger sig selv, eller man indimellem siger ‘Der må jeg prøve noget andet’”*. Mette (Botilbud II) udtrykker sin erfaring på følgende måde: *“så prøver vi igen senere. For man skal også hele tiden huske, ‘for hvis behov er det?’. Altså, jeg får da også tit ‘en over næsen’, når jeg prøver nogle ting, og sådan må det jo være. Det gør jo ikke, at jeg ikke tør prøve igen. Så har jeg bare lige fanget et forkert tidspunkt. Og så er det det. Så prøver jeg igen, eller tænker lidt over det og prøver på en anden måde ... det er jo syv forskellige beboere, der bor her. Og den enkelte, det der fungerer den ene dag, fungerer ikke altid den næste dag vel, fordi deres cyklus og deres humør og deres ting, det flytter sig hele tiden”*¹⁸.

På baggrund af Maria og Mettes udtalelser ovenfor, om indfaldsvinklen i mødet med beboeren og deres forsøg på at møde beboeren på en måde han reagerer positiv på, kan man sige, at pædagogen opfatter det som et ansvar helt på sin egen side, hvis beboeren ikke forstår hendes intervention, som et forsøg på at gøre det bedste og ville ham det bedste. *”Det kan godt være, at man rammer forkert, det kan man sagtens, men så må man sige ... så må vi lave det om. Hvad gør vi så?”* (Mikala Botilbud II).

På jagt i interviewmaterialet efter hvordan en interventionsstrategi om 'at prøve igen' og 'prøve på en lidt anden måde' kan forstås, fremstår en rolle i mødet med beboeren, hvor pædagogen fungerer som *motivator*. Til sådan en rolle hører etiske overvejelser over den magt, pædagogerne udøver i deres motiverende arbejde, for i interviewene omtales disse to ting næsten konsekvent i samme åndedrag.

Måske kan man sige, at pædagogen som motivator søger det pædagogiske mulighedsrum for sin intervention imellem sine motiverende evner (faglige vurderinger om hvad der er godt for beboeren i mødet med beboeren og på baggrund af servicelov

¹⁸ De interviewede i Botilbud III gør opmærksom på, at det er en almindelig handlingsform, at hvis de mærker et signal fra en beboer om, at han ikke har lyst til kontakt (for eksempel hjælp til bad), prøver de ofte, at lade en kollega tage over, fordi deres tolkning i situationen er, at det der signaleres er, at beboeren hellere vil være sammen med en anden medarbejder den dag.

og handleplaner) og magtudøvelsen (etikken som aktiv del af mødet med beboeren). *“Det er jo sådan noget med at lære at aflæse dem. Men opponerer de imod en eller anden bestemt ting, så er man nød til at respektere det Det er jo sådan hele tiden en afvejning af, om man udøver tvang, eller gør man ikke. Altså, derfor skal man jo bruge sine motivationsevner, kan man sige”* (Minna Botilbud III).

For Mette (Botilbud II) vedrører den motiverende del af arbejdet overvejelse over, om det er reelle valgmuligheder pædagogen stiller op, og hvad det at give valg og mulighed for medbestemmelse betyder. Hun vægter, at det indebærer 'prægning' og 'læggen linier' ud fra det faglige vilkår, at der er noget, hun ved bedre eller kan overskue konsekvenser af, som beboeren ikke kan. *“Deres selvbestemmelse, det er nogle gange svært. Og nogle gange, jamen i forhold til at vælge mad for eksempel, der præger vi dem jo alligevel, selv om vi siger, at der er den her store selvbestemmelse - at de selv kan få lov at vælge i kartoteket. For det er jo ikke helt rigtigt, fordi vi lægger jo alligevel nogle linjer - ellers ville han jo vælger pandekager og risalamande hver gang. Så har han jo ikke selvbestemmelse vel? Der igen, der kommer det pædagogiske ind, ved at vi så måske skal motivere ham til, at det kunne være flot, hvis der kom nogle grøntsager til. Det er svært, den er svær at stå i selyfølgelig kan han ikke træffe det [konsekvensbevidste valg], men der kommer det jo, at vi er de uddannede, vi er pædagogerne, så vi ved, vi tror vi ved, hvad der er det bedste for ham”*.

Mette gør altså opmærksom på, at hun ser sin rolle som en, der skal motivere beboeren, for at han overhovedet kan være med til at træffe valg samtidig med, at han ved hendes medvirken gerne skal træffe et klogt valg, fordi det er hendes ansvar, at han får det, der er bedst for ham også på lang sigt. Samtidig indebærer det, at hun har det faglige grundlag for at kunne afgøre, hvad der er bedst, at hun overvejer, at der egentligt kan stilles spørgsmålstejn ved selvbestemmelsen.

Det står netop også klart i Marias overvejelser herunder, at motivationen ('få hende til at få øjnene op for') kan ses som manipulation, men hun legitimerer, på linie med Mette ovenfor, indsatsen med at hun kan overskue konsekvenserne vedrørende beboerens vedvarende livskvalitet: *“ 'Jamen okay, det var ikke lige noget, men måske kan jeg prøve om en halv time igen'. Så må jeg jo prøve sådan lidt - Nogen kalder det manipulation - det ved jeg ikke. Men alligevel, hvis jeg kan se, at hun skal simpelthen ud at røre sig, hun har ikke været ude i lang tid, og hun har brug for det her, så må jeg prøve med noget andet. Prøve at vende den lidt om, se om jeg kan få hende til at få øjnene op for, at det faktisk er rigtigt fint solskin som sagt, nogen vil kalde det manipulation; men jeg ved også, hvad der er bedst for vedkommende: Hvis vedkommende sidder og slet ikke får bevæget sig, og fødderne er hævet, og vedkommende godt kan - At en af hendes ressourcer er, at hun ikke sidder i kørestol og stadigvæk kan bevæge sig - det mister hun evnen til, hvis det ikke bliver brugt. 'Jeg ved på den måde, hvad der er bedst for dig, lad os nu komme ud og nyde det”* (Maria

Botilbud III).

Det betyder i det praktiske handlingsliv, at *“Det kan være modstridende med alt det servicelov, og man bestemmer selv”* (Megan Botilbud III). Når det drejer sig om det motiverende møde med beboeren, reflekterer pædagogerne altså i høj grad over deres magtposition. Som Minna (Botilbud III) siger, skal man *“fandeme være ydmyg overfor sin rolle. Fordi i virkeligheden kan man have utroligt meget magt over andre mennesker, hvis det er det, man vil”*, som også Maria med sine manipulationstanker og Mette med sine overvejelser over at ‘vi præger dem’ fremførte.

Megan peger på, at de er nød til at intervenere, for det er beboerens behov, og at en 'ikke-intervention' i aller højeste grad også er at gøre noget, som har konsekvenser. Det pædagogiske arbejde kræver således både evne til at kunne se beboernes behov og signaler midt i handlingshverdagen, og vilje til at ville se signalerne. *“Og de er også dybt afhængige af os. Vi har en voldsom magt, kan man sige, fordi du er jo medbestemmende, om du lige ser de signaler, der kommer, eller om du ikke ser dem - og vælger man at lade være med at se dem? Eller har du så travlt, at du ikke ser dem? De er jo dybt afhængige”*. Således lægger Megan måske i højere grad sit fokus på den magt, der ligger i beboerens afhængighed af, at pædagogerne gør noget, end i hvad de gør. Rationalet er at 'magten der ser og gør' er positiv. Man kan sige, det står i forhold til muligheden for 'at lave det om', hvis det ikke var rigtigt eller godt nok, som jeg har vist ovenfor er centralt i det pædagogiske arbejde ud fra pædagogernes egne italesættelser af handlingshverdagen med beboerne. Hvorimod det ikke at erkende og møde beboernes afhængighed ('vælger at lade være med at se dem'), defineres som den negative siden af magtaspektet, som under alle omstændigheder er nærværende. *“Du bliver nød til at tage på dig, at du kommer og bestemmer nogle ting. Det bliver du nød til at kunne leve med, at det gør du rent faktisk som personale. At du har magt, og den udøver du ... Det kan ikke nytte noget, at man siger, at det vil jeg ikke gøre, fordi det kan du ikke undgå, for det er børn i voksne kroppe, og børn kan ikke leve et liv uden, at der er nogen, der hjælper dem ... Men man er nød til ikke at være berøringsangst, og man er nød til at sige ‘Nu tager jeg den her beslutning’ - og hvis det viser sig, at det ikke dur, jamen så må jeg lave det om”* (Megan Botilbud III). Megan vægtlægger således, at medarbejderne er nød til at tage deres magtposition på sig som en selvfølgelig men refleksionsbehøvende del af jobbet og ansvaret i mødet med de udviklingshæmmede.

Det motiverende arbejde med det integrerede magtaspekt, kan opleves som modstridende, i forhold til beboerens selvbestemmelse, fordi det indebærer pædagogens viden bedre, og at pædagogen skal give valg, som de ikke oplever er helt reelle valg. Analysen viser, at motivationsarbejdet har at gøre med pædagogens arbejde med beboerens potentialer for, med pædagogens mellemkomst, at tage aktiv del i sin egen livssituation og opleve sig som et menneske, der lever et helstøbt liv. Beboerens potentiale ved inddragelse, er temaet i næste afsnit.

8.2 Beboerens potentiale ved inddragelse

I sidste afsnit lagde jeg ud med pædagogernes bevidsthed om deres egen betydning for beboerens bedste. Hermed bliver mødet mellem dem centralt at se nærmere på. Megans erfaring er, at beboeren kan og vil 'være med til at vælge' og 'gider at svare', så det giver mening, hvis han bliver mødt rigtigt af pædagogen. *“Jo mere de oplever, at du ser dem, så gider de også godt at være med til at vælge. Hvis de har en oplevelse af ikke at blive mødt alligevel, så gider de ikke at svare, så du kan bruge det til noget. Man kan sige, det er imponerende, at svage mennesker kan reagere på den måde, så der er jo masser af pædagogik”* (Megan Botilbud III).

Jeg forstår Megan sådan, at hun taler om det faglige arbejde, der ligger i at møde beboeren på den rigtige motiverende måde der gør, at beboeren finder det meningsfuldt at svare og vælge. Det vil sige deltage i noget, der giver beboeren indflydelse i sit eget liv. Mette (Botilbud II) siger samstemmende hermed, at *”De er så dygtige. De kan faktisk godt [være sammen og bevare kontakten] og har brug for det. De er så dygtige, for man mærker også lige med det samme, når det er forbi”*, og at hun oplever, at det har at gøre med, at beboerne netop er blevet mødt rigtigt, at de siger til og fra i samværssituationer. *”Det første jeg lagde mærke til er, at de hviler sådan i sig selv. Også dem der godt ved, de er handicappede. Og det giver sig jo udslag i stemningen her på stedet. Og også ude i verden, for de går jo bare fremad, holder sig ikke tilbage og det er jo, fordi de har været sammen med mennesker gennem livet, som har respekteret dem”* (Mette Botilbud II). Hertil kan Marias udtalelse inddrages, for hun peger netop på, at beboerens selvbestemmelse er en pædagogisk opgave selv om beboerne ikke bliver selvstændige i almindelig forstand, og at det er et vilkår i det pædagogiske arbejde. Hun fortæller, at det er at arbejde med beboernes kunnen sige til og fra (for eksempel at vælge at være sammen eller vælge at være sig selv), 'er en stor del af pædagogikken'. *“Det er også socialt at trække sig tilbage, at finde et rum hvor du bare kan være dig selv ... det er der også udvikling i ... Ja, på den måde skal de være selvforvaltende, hvis du ved, hvad jeg mener, for det bliver de jo ikke - men de bliver det i forhold til at have evnen til at kunne sige og mærke efter 'Nu skal jeg ud herfra, nu har jeg lyst til at være mig selv'. Den der sigen til og fra, den er enormt vigtig for vores beboere, så det er en stor del af det”* (Maria Botilbud III). At beboeren giver signal om, at han ønsker eller direkte vælger at trække sig fra eller at være i for eksempel fællesrummet, er en måde at være deltager i beslutninger om sit eget liv, som i interviewene står i modsætning til, at pædagogen overtager, gør for beboeren og træffer beslutninger, som de selv magter at træffe, hvis de får reelle muligheder for det.

Maria (Botilbud III) fortæller, at den nemme del af arbejdet ville være, at mekanisere indsatsen og gøre tingene for beboeren; men så synes hun, man skal holde op. *“Jeg tænker på hende som person - at det hun kan være med til, det skal hun. Nogle dage lykkes det mere end andre; men sådan er det jo inden for al pædagogik”*. Det er

også Mikalas bestræbelse ikke at 'gå ind og overtage', og dermed udelukke beboeren fra selvstændighed og deltagelse. *“Jamen, der er udvikling, den er bare meget meget lille. Den sker meget langsomt. Men det er ikke det, der betyder det hele, synes jeg. Altså, hvis du er fyrré år, bare du har det godt og kan bibeholde - det synes jeg så er vigtigt: at du ikke mister noget, forstået på den måde, at du taber de færdigheder, du så stadigvæk har. De skal selvfølgelig bibeholdes, og det kan vi hjælpe med til, ved ikke at gå helt ind og overtage og gøre alting for dem”* (Mikala Botilbud II). Megan forklarer, at det pædagogiske omdrejningspunkt således ikke er det pædagogen godt ved, der skal ske ('toilet'), men derimod mødet, der er det bærende med henblik på, at de i overenskomst med hinanden via den måde de er sammen kan få ordnet det, der skal ordnes. *“Hvis du hele tiden har fokus på, at det er dig og mig, der er sammen i stedet for ‘Nu skal du på toilet’ (- så kommer der nogen og koster rundt med dig og gør noget med dig) - men hvis vi er sammen, så snakker vi undervejs, eller spørger undervejs eller kigger på noget - De viser måske et eller andet ... det er det at møde hinanden, der bærer, ikke det andet”* (Megan Botilbud III).

Konkret foregår arbejdet med (at motivere beboeren til) at beboeren bibeholder deres færdigheder, svarer, vælger og deltager altså inde i pædagogens konkrete møde med den enkelte beboer omkring det, der rører sig i beboerens liv. Det kan være i forhold til udefrakommende begivenheder der influerer i beboernes liv. Og det er ifølge pædagogerne i høj grad i de daglige tilbagevendende situationer, hvor beboerne præcist har behov for hjælp og støtte i forskellig grad, at der arbejdes med beboerens deltagelse for at bibeholde færdigheder og være aktive i deres liv med valg og deltagelse. *“Jamen er det en, der kan sige ‘ja’ og ‘nej’, så give mulighed på så enkelt niveau som muligt for at sige ja og nej”* siger Megan (Botilbud III) om sin arbejdsform. Hun forklarer, at *”Det er, hvordan arbejder man med mennesker, som er svage og finder de ressourcer, de har. I gamle dage var specialviden jo at arbejde med træning, hvor de ingen ressourcer havde. Det gør man heldigvis ikke i dag - man træner ikke der, hvor de ikke kan noget, fordi man ved jo godt, at det er der, hjerneskadene sidder, så der er ingenting. Man kigger hele tiden på ressourcer”* (Megan Botilbud III).

Intervention, der vil dyrke beboerens ressourcer for deltagelse, foregår ofte i de tilbagevendende situationer, hvor beboeren har brug for hjælp eller støtte. *“Der er pædagogik i den måde, du bader på, fordi, hvor meget kan den beboer selv, fordi hvis hun nu kan tage strømperne af, er det vigtigt - og sandalerne, og hun kan hjælpe med at tage blusen af på en bestemt måde - Så hvis jeg bare hiver den af, så får jeg skæld ud, selv om der ikke er noget sprog, fordi ‘Du glemte at se mig, du glemte at have mig med’. Så der er pædagogik på mange planer”* siger Megan (Botilbud III), hvormed samværet pointeres som det centrale igen. Et samvær som for pædagogen gør lydhørhed mulig for ikke at overtage, men derimod inddrager beboeren som deltagende. *“Selv samværet i forhold til den plejemæssige del, den er også utrolig vigtig, for ... det er jo et menneske,*

man hjælper, hvor man virkelig skal have forståelse for, hvad det er, man gør og hvordan man gør det. Og det er jo meget individuelt, også den der utroligt tætte måde man er sammen på, hvor man virkelig skal have respekten med sig ... pædagogikken går meget ind i forhold til at være en hjælper så tæt på, og så kunne forstå, hvornår man er for tæt på, og hvornår det er, man guider, eller man overtager eller man - Det er nemt nogle gange, hvis man har travlt, at gøre tingene selv, men hvor man lige skal have øje for, hvad det er, de selv kan være med til, og hvor er deres grænser og hvor er mine grænser. Så der synes jeg, det er ikke bare en opgave, man gør. Man tænker virkelig over, hvad man gør, og hvordan man gør tingene” (Mikala Botilbud II).

Fornemmelsen af den pædagogiske opgaveforståelse bliver tydelig her, for hvor det kunne være en plejeorienteret funktion, der var dagsorden, som del af den mangfoldighed af opgaver og komplekse kombination af 'kasketter', pædagogen har overfor beboere, som har brug for meget omfattende hjælp i den slags tilbagevendende situationer, er det langt fra sådan opgaven italesættes. ”*Hun kan trods alt hjælpe til selv. Så jeg tænker det ikke som pleje, at hun skal i bad og, at jeg skal pleje hende i bogstavelig forstand. Jeg ser det mere som - Jamen jeg ved, at hun har kunnet og stadigvæk kan noget af det selv. Hun kan stadigvæk tage sin trøje af, hun kan stadigvæk hjælpe med at børste tænder, hun kan stadigvæk hjælpe med at smøre creme på. Sådan nogle ting. Og det tænker jeg da mere sådan pædagogisk - At det skal jeg styrke. Det er de ting jeg skal styrke. Det er ikke, at nu skal jeg ind og pleje og vaske hende. Det træder meget i baggrunden. Det er mere sådan, at hun skal bibeholde de ting, hun kan, og det skal hun øve sig i, for ellers mister hun de færdigheder. Dem mister hun, hvis hun ikke får lov at bruge dem. Så det er mere sådan, jeg tænker: Hvor meget har hun kunnet, hvad kan hun, og hvordan starter forløbet i forhold til at hjælpe med at få sin trøje af? Det er det mest overskyggende” (Maria Botilbud III).*

Det pædagogiske arbejde under en vinkle om deltagelse handler således om en indsats, hvor selve mødet med beboeren som subjekt er 'projektet', frem for det at overtage eller mekanisere indsatsen overfor/rundt om beboeren, som objekt for pædagogisk intervention. Mona erfarer, at det handler om en lydhørhed overfor beboerens behov, så interventionen foregår på en tillidsbaseret måde, med respekt for beboernes tempi og funktionsmåde, sådan at de sammen finder ud af, hvordan de bedst kan udvirke den hjælp, de ved, beboeren har behov for. “[Hun er ny] og jeg tænkte ‘lad hende nu lige’, for vi skal også ind i, at hun skal have hjælp til at vaske sig. Men er der lige et par dage, hun ikke får hjælp sååh - Du skal ikke lige fare ind den første dag, hun er her. Lad hende nu lige finde ud af, at der er badeværelset og sådan: ‘Her spiser vi’. Så må vi lige finde ud af, hvordan vi gør, i stedet for at lave overgreb på vedkommende og gå ind straks. Tillid Nu er det en tryk måde, og det er dejligt, når vi finder ud af det” (Mona Botilbud II).

I den bredde interviewmaterialet repræsenterer om pædagogisk arbejde med

voksne med udviklingshæmning qua de to interviewsteders forskellige beboersammensætninger, er det en indsats om beboerens selvstændighed og deltagelse, der handler om alt fra 'et skub', hvor pædagogen stimulerer til deltagelse ved at gøre situationen synlig for beboeren, som en situation med mulighed for deltagende aktivitet: *"Jeg fik hende til at støvsuge i sidste weekend. Og selvfølgelig kan hun det. Det har hun kunnet før. Og jeg spurgte hende stille og pænt, om hun havde lyst til at hjælpe mig med at støvsuge, fordi der var møgbeskidt - og selvfølgelig: Hun går lige ned i skabet og henter støvsugeren"* (Mette Botilbud II). Til indsatsen med de allersvagest fungerende beboere om en inddragelse, der vedrører beboerens oplevelse af sammenhæng, hvor pædagogen er den direkte aktive. Det pædagogiske i *den* pædagogiske setting gør, er det samme - men på en lidt anden måde, idet hun skaber en forløbsoplevelse, hvor beboeren ikke sidder i centrum for, at alle mulige omsorgsydere går rundt om hende og gør alt muligt for hende, men oplever det pædagogen kalder helhed, fordi hun er med på sine præmisser. Det er på et ydre plan ('det er vedkommendes ting men det er ikke praktiske ting'), såvel som det tidligere omtalte mere indre plan ('tage sin trøje af, hjælpe med at børste tænder') ting, der vedrører eller ved inddragelsen kommer til at vedrøre beboeren. *"Jeg kan godt lide at have en helhed i det ... Hvis jeg er inde omkring en beboer ... jeg ved hun har noget vasketøj ... så kan jeg tage hende med derud ... det er ikke praktiske ting, der bliver gjort: Det er ligesom at inddrage dem - det er dit det her vasketøj ... det skal vaskes nu ... Det er en beboer der skal hjælpes med nogle ting; men det er vedkommendes egne ting, som jeg så skal gå ind og hjælpe med til, gennem det at inddrage hende så meget som muligt, så hun får helhed i sit liv. Så det ikke bare bliver et sted, hvor der kommer nogen og gør noget og tager mine ting og bare gør de ting, som jo skal gøres ... Jeg synes, det er en helhed. Det skal være et helt forløb ... Jeg kunne aldrig finde på ikke at gå i vaskehuset, fordi jeg er pædagog, og det ikke er mit job - Nej, det er lige præcist det, der er mit job ... Det er det pædagogiske i det. Det er ikke det at få vasket, det er ikke det. Det er det, at hun er med i det. Det er det, at hun ser helheden"* (Maria Botilbud III). Via sin måde at møde beboeren skaber pædagogen altså et relevant tilbud om deltagelse, som helt konkret kan være at støvsuge eller svare ja/nej eller være med ude i vaskehuset og så videre. Det peger i retning af en pædagogik om en fortløbende omtanke for, hvordan den enkelte beboer med hans funktionsmåde kan inddrages.

Beboernes funktionsmåde er et tema i interviewmaterialet om, hvordan man forstår udvikling og arbejder med udvikling. Udvikling italesat som en grundlæggende forståelse for socialpædagogikken og den udviklingspraksis, der ifølge pædagogernes italesættelser af udvikling arbejdes med i mødet med beboeren, er temaet i næste afsnit.

8.3 Fortolkninger af udvikling – Udviklingsteoretisk viden & tro på at udvikling er mulig

I interviewmaterialet gør sig flere sameksisterende fortolkninger af udvikling gældende. Den første er en direkte gennemgående måde at trække på normaludviklingsteori i pædagogernes italesættelser om socialpædagogik med voksne med udviklingshæmning. Den anden omhandler, hvordan pædagogen møder beboeren med tro på deres udviklingspotentiale (for samspil) inde i det pædagogiske handlingsliv. Her i afsnittet skal disse to fortolkninger af udvikling præsenteres hver for sig med henvisninger til neuropædagogikken, som botilbuddene arbejder med, som mulig bro eller overgangsforståelse.

Først strengen om normaludviklingsteorien som pædagogisk baggrundsforståelse. Den har at gøre med, at pædagogerne i interviewene næsten samstemmende understreger, at beboerne er kendetegnet ved at være 'børn i voksne kroppe'. ”*Det er børn i voksne kroppe, og børn kan ikke leve et liv, uden at der er nogen, der hjælper dem*” (Megan Botilbud III). En indfaldsvinkel om beboerne som børn i voksne kroppe, ser ud til at understrege betydningen af viden om og kendskab til beboerens udviklingsalder set fra pædagogens italesættelse af deres arbejde. ”*Dybest set kan man sige, at det er lidt børn i voksne kroppe. Altså, de er på et udviklingsniveau som børn. Så derfor giver det mening og rigtig gode forudsætninger faktisk, at have et afsæt i børns udvikling*” (Minna Botilbud III).

Interviewmaterialet viser, at det der i sådan en optik vægtlægges er, at trække på helt konkrete erfaring med børnehavebørn ”*Det, at jeg har erfaring fra børnehaven, det er godt at have med herover i og med, at det er små børn i store kroppe ... Så det er rart at have normaludviklingen med sig. Det sparrer jeg lidt med en gang i mellem*” som Molly (Botilbud II) siger. Det samme ansporer Megan (Botilbud III) nye kolleger til at trække på. ”*Noget af det jeg siger til folk, der kommer her, der har arbejdet med børn i børnehaven er, at de kan bruge rigtig meget viden om, hvordan børn reagerer i de her aldre fra nul til fem år. De kan simpelthen bruge den viden her ... De kan meget hurtigt læse, hvis de tør slippe det der med, at det er voksne, så kan de meget hurtigt læse, hvor deres udviklingstrin er henne*”.

Præmisserne for handling er således som udgangspunkt sat op med baggrund i forståelse af den pædagogiske opgave baseret på en udviklingsalder-forståelse af beboeren. ”*Stadig er man jo fokuseret meget på, 'hvad er egentligt udviklingstrinnet? - Er det et børnehavebarn, vi har med at gøre faktisk?'. Pædagogikken og indsatsen er nemmere så, overfor den enkelte, fordi man kan meget hurtigt inden for det her område stille alt for store krav og forventninger, fordi man tror mentalt, så er de ældre, end de er*” (Mikala Botilbud II). Mette (Botilbud II) siger ”*fordi sådan kognitivt og mentalt så er de jo også fem år*”. Det jeg forstår Mikala og Mette snakker om er, at de arbejder med, at indsatsen må være yderst differentieret i og med beboerens på den ene side lave

funktionsniveau (udviklingsaldertænkning i beboerforståelse), og på den anden side relativt erfarne funktionsmåde som kommer til udtryk i det konkrete møde med den enkelte beboers erfaringer og potentiale, og at det (som opleves som et samtidigt møde med både et barn og en voksen i en og samme person) har konsekvenser for, hvordan pædagogerne intervenserer. ”Når vi laver handlingsplaner og udredninger og prøver at finde ud af, hvad udviklingstrin de er på, så tager vi udgangspunkt i: Jamen, hvis man er tre år i udvikling, selv om man er 55, men man er mentalt kun tre år, jamen det er jo der, man skal tage sit udgangspunkt, fordi det er jo det, de magter. Så tænker man selvfølgelig også på, at de har en utrolig lang livserfaring, som tit kan snyde i forhold til, at man tror ’hold da op, en treårig kan da ikke det og det’, Nej, men de har måske prøvet tingen i 40 år; så det er sådan en indkørt erfaring, men mentalt så forstår de måske ikke handlingen” (Mikala Botilbud II). Molly (Botilbud II) gør sig lignende overvejelser. ”Nogle gange kan man godt blive overrasket over, hvor meget der egentligt er tillært. Altså, man kan godt blive klar over, ja altså, hvor vigtigt det er at kende udviklingsalderen, for at kunne arbejde rigtigt og behandle – i gåseøjne – beboeren på den rigtige måde: Være samme med dem på den rigtige måde”.

Spørgsmålet hertil er, hvordan der med sådan en udviklingsforståelse (af voksne, som har været tre år de sidste mange år) arbejdes med udvikling, for Mikala siger netop, at “... Det er måske nok en af de største opgaver, der er, at vi skal også sørge for, at de får noget udvikling, at de kommer videre, fordi det er os, der skal hjælpe dem på vej, hvis de skal videre i deres udvikling”. Hun siger også, at “Selvfølgelig bliver de inddraget i det, de magter, men det er også vigtigt at se på, hvad er det de magter - ikke bare give dem et ansvar, som de ikke magter”, hvormed den enkelte beboers funktionsniveau og funktionsmåde sættes i centrum for den pædagogiske opgave (tematiseret som inddragelse). Megan (Botilbud III) fortæller, at “[Vi har en beboer, hun kan] blinke på venstre øje, og hvis hun blinker, betyder det ‘Ja’. Hvis hun ligesom kigger væk, er det ‘Nej’ ... Så er det jo dig, der skal stille spørgsmålet, så hun kan svare ja eller nej. Men det skal stadig ikke være på et andet udviklingsniveau, end hvor hun er henne”.

Det interessante, og grunden til at trække normaludvikling-forståelsen ind i analysen (ud over at den fremtræder som et omfattende mønster i interviewmaterialet), er at pædagogerne samlet set kan siges at gøre opmærksom på, at de orienterer sig (arbejder med udvikling) i handlingshverdagen, mellem på den ene side en baggrundsviden om normaludvikling (viden som ikke kan være anderledes) og på den anden side i møder med beboeren (som kan være på så uendeligt mange måder), hvor udviklingsfokuset er et andet.

Jeg har tidligere citeret Megan (Botilbud III) for at sige, at nu om stunder arbejder man med ressourcer frem for at træne der, hvor hjerneskaden er, som jeg fortolker er en udtalelse, der handler om områdets satsning på neuropædagogik, hvor

udviklingsalder-fokuseringen (og den viden der ligger heri) får en ny form, der i højere grad medtager mødet med den konkrete beboer, som grundlagsforståelse af indsatsen, end tidligere tiders indarbejdede teorier om udviklingsstadier har givet mulighed for. *“Så du skal hele tiden ind og læse og se på de signaler, der er og prøve hele tiden: Jamen, er det en, der kan sige ‘ja’ og ‘nej’, så give mulighed på så enkelt niveau som muligt for at sige ja og nej ... Og jeg skal kigge godt efter, men når du så bruger neuropædagogik, så er du inde og forholde dig til udviklingsalder, og det gør det alt andet lige lettere at stille kravene og udfordringerne, fordi så ved du, hvad udviklingsniveau vi snakker om ... så kan jeg meget bedre stykke et tilbud sammen - Men stadigvæk: Otte måneder - så er der måske mange ting, man kan; men hvad kan hende her på otte måneder? Hvad vil hun gerne?... Det kræver meget sådan venten og læsen og givne mulighed for at reagere”* (Megan Botilbud III). Således markerer pædagogen, at faglige kundskaber (neuropædagogik om udviklingsalder) er i spil i deres ‘stykket et tilbud sammen’, men på en måde, som imødekommer beboerens funktionsmåde. Det vil sige potentiale/ressourcer til at sige ja eller nej og dermed have deltagelses- /selvbestemmelsesmulighed i sit liv. Og at præcist mødet med den konkrete individuelle beboer (‘hvad kan hende her på otte måneder’, ‘hvad vil hun gerne’) er væsentligt for pædagogen, for at det pædagogiske arbejde kan lykkes. Redskaberne til at finde ud af det i handlingslivet, hvor pædagogen møder beboeren, ser ud til at være pædagogens måde at give plads til beboeren (‘mulighed for at reagere’), og at det kræver af hende, at hun kan få øje på beboerens små signaler (hun må være ‘ventende og aflæsende’ af beboerens signaler). *“Vores opgave [er] at finde ud af, hvordan vi så kan kommunikere med hinanden, så vi forstår hinanden, det er en af de ting, som jeg synes er aller vigtigst. Det tror jeg faktisk, jeg synes, er det fornemmeste, fordi vi kan tolke, og vi kan tro og mene, men vi kan ikke altid vide det, så derfor synes jeg, kommunikation er så vigtigt. Og vi skal være rigtig dygtige til, især til de svage, at aflæse deres signaler, hvis de er så kommunikationssvage, så de ikke kan give udtryk - og selv om man kan give udtryk, så er det ikke sikkert man siger lige det, man egentligt mener”*, siger Mikala (Botilbud II).

Det leder mig frem til den udviklingsforståelse, som kommer til syne, når man kigger på, hvordan pædagogerne taler om udvikling, når de fortæller om deres møder med beboerne ude i botilbuddene. *“Det er da en succes hver gang, de rykker sig. Hver gang de udvikler sig, når de gør noget nyt, og man oplever, at det der har hun bare aldrig kunnet eller villet eller turdet før, og nu gør hun det. Det, synes jeg da, er helt ekstremt tilfredsstillende”*, fortæller Minna (Botilbud III).

Først og fremmest er det et blik for ‘udvikling i det små’, som ansporer pædagogerne i det videre arbejde. *”Der vil ske noget med dem, det har jeg sådan en tro på, at der gør ... man udvikler sig alle sammen. At det så sker med meget meget små skridt her, det er sådan set fuldstændig uden betydning”* siger Maria (Botilbud III). Det

er også en vilje til udvikling på beboerens vegne. I interviewet spurgte jeg Mikala (Botilbud II), om det var forkert at tolke det sådan, at pædagogerne har ambitioner med deres indsats. Hun svarede, at *“Ellers tror jeg måske, det var lige meget. Hvis man ikke havde det, så skulle man jo bare være, kan man et eller andet sted sige. Så var det jo nok bare at få noget mad og blive vasket, og have det godt, hvis man ikke havde ambitioner for de her mennesker, at de kan nå noget mere, hvis vi som personale gør en indsats. Man skal tro på, at det kan nytte noget, det man gør. Det kan godt være, at man rammer forkert, det kan man sagtens, men så må man sige ... så må vi lave det om. Hvad gør vi så?”*. Man kan sige, at beboernes udviklingspotentiale bliver fremtrædende, når pædagogerne sådan lægger beboerens udviklingsmulighed over på egne skuldre og påtager sig motivationsarbejdet med det det indebærer om at 'lave det om' og 'prøve noget andet' som del af den pædagogiske intervention. Som jeg forstår Mette (Botilbud II), er det også beboerens udviklingspotentiale, hun peger på, når hun siger 'de er, hvor de er', men ikke vil, at de skal 'stå i stampe'. *“Jeg tænker jo, at det er jo det, man skal [lade sig overraske af beboernes kunnen]. Ellers står man jo bare i stampe, og det kan da også være det letteste; men det er ikke det, der er med til at højne, nej ... Altså, de er, hvor de er, men vi kan jo stadig udvikle rigtig mange ting”*.

Som jeg tidligere citerede Mikala, definerer hun det som en af de største pædagogiske opgaver, at de skal sørge for, at beboeren 'får noget udvikling, at de kommer videre'. Hun siger uddybende, at *”Tingene kan gå utroligt langsomt, inden man kan se en virkning af en indsats. 'Er det stadig det, vi arbejder med, eller har beboeren flyttet sig, så vi kan begynde at putte noget mere på? ... eller skal vi blive ved et år mere?’ ... Det er jo noget, man hele tiden har i sit hoved ... Man inddrager det i dagligdagen ... selvfølgelig har man hele tiden i baghovedet, hvad det er for et mål, vi skal arbejde hen imod, og hvordan kommer vi derhen”* (Mikala Botilbud II).

Langsommeligheden er et vilkår og grundlag i arbejdet med udvikling med voksne med udviklingshæmning i botilbud – Det er, når Mikala siger, at de hele tiden vurderer, hvordan de kan arbejde hen imod det, der er relevant ud fra det kendskab, det giver at følge beboeren ('har han flyttet sig'). Megan (Botilbud III) siger, at *“at arbejde med voksne som er børn ... hvordan man hele tiden arbejder med næste udviklingstrin vel vidende, at det er ikke sikkert, de kommer derhen, men hvordan udfordrer man så inden for det. Det synes jeg er specialviden”*. Citatet kan siges at aktualisere den normaludviklingsteoretiske viden fra før men også, at den har en anden form, når det handler om 'at udfordre inden for det', som bliver den nødvendige pædagogiske handling, i mødet med den konkrete beboer, når man insisterer på, at der er udviklingspotentiale og at det pædagogiske arbejde ligger ved forpligtelsen til at finde ressourcerne, som det fremgår af analysen i det foregående.

Det kan fortolkes sådan, at det udviklingspotentiale pædagogerne arbejder med, er et udviklingspotentiale for samvær (for eksempel ja og nej til samvær). *”Der kommer*

også udvikling, selv om den selvfølgelig ved vores beboere sker meget langsomt - ... Jeg synes bare de par måneder, jeg har været her, at jeg kan se den ... For mig sker der det, at de løser mere op - jeg kommer sådan nogle skridt, at de svarer, nogle af dem der sådan kan det, de svarer, når jeg spørger om noget. Så altså, det grundlæggende for alt videre, det er simpelthen tryghed” (Maria Botilbud III). Næste afsnit handler om betydningen af tryghed og gensidighed i det pædagogiske forhold.

8.4 Beboerens tryghed og et gensidigt forhold

Minna (Botilbud III) fortæller, at efter flere måneders samvær med hendes kontaktbeboer er beboeren nu begyndt at vende ansigtet over imod hende, når de har deres ugentlige time sammen, og at *“Det ville hun ikke i starten ... Det tog lang tid, inden man rigtig fik lov til at røre hende i ansigtet - og der må jeg alt nu. Og det synes jeg, det er jo fantastisk, at jeg kan gøre en forskel i hendes liv”*. Minna peger altså på, at hun via sin indsats kan gøre en forskel i beboerens liv, således at (for eksempel) den beboer, der udviklingsmæssigt er baby, kan føle sig tryk – Igen kommer udviklingsalderforståelsen fra før til udtryk, som noget hun trækker på i sin måde at forstå, hvordan hun skal møde beboeren. *”Så hun er jo nærmest en baby i en voksen krop. Og hun skal jo matches udviklingsmæssigt på det niveau, som hun er. Så min fornemmeste opgave er, at skabe basal tillid gennem kvalitativ følelsesmæssig kontakt, sådan at hun kan føle sig tryk”* (Minna Botilbud III).

Samtidig indikerer hendes fortælling om sit arbejde med kontaktbeboeren noget om udvikling 'på en anden måde', som jeg introduceret ovenfor, for hun siger også, at *”Når jeg tænker på, hvordan hun var, da hun kom, så er det bare helt ekstremt, hvad der er sket med hende”* og specielt berører hun uddybende, at det der er sket er en gensidighed i beboerens lyst/evne til samspil med pædagogen, som man på den baggrund kan sige, beboerens udviklingspotentiale er karakteriseret ved (som da hun sagde, at beboeren nu vender ansigtet over mod hende, og som Maria fortalte om ovenfor om en beboer der løser op og svarer). *”Altså, når jeg ser på mit relationsarbejde med min kontaktbeboer, så synes jeg, at det er et samspil, som beriger os begge. Jeg kan mærke, at hun har tillid til mig ... Der var et tidspunkt her i sommers, hvor hun sådan tog sin hånd sådan sansende op af min arm, det var bare sådan første gang, hun gjorde det, og jeg tænkte 'Det her, det er bare fantastisk' - og altså det giver mig glæde, at jeg kan mærke, at jeg giver hende noget, at jeg har betydning”* (Minna Botilbud II).

Megan udtrykker den gensidighed, jeg har identificeret, som væsentlig i pædagogernes italesættelse af deres handlingsliv, som en oplevelse af respons, som Minna også pegende på med at kunne mærke beboerens tryghed ved hende. Altså, har det de har sammen betydning for beboerens udvikling. Det vil sige, at beboeren (fordi

han føler tryghed ved medarbejderen) på sin måde kan give respons, der er social. *“Det fornemmeste ... der hvor man virkelig tænker ‘Yes, i dag var en god dag’, det er at etablere det der møde med den anden person. Det der møde mellem to mennesker, hvor det ikke nødvendigvis handler om ord; men du ved, den anden er blevet mødt som person. Man kan se det lykkes, fordi de responderer. Og så får du faktisk den gave tilbage, at de faktisk møder dig. Det er rigtig fantastisk at gøre det”* (Megan Botilbud III).

At beboeren således også møder pædagogen er jf. interviewene af stor betydning i det pædagogiske arbejde, for det viser pædagogerne noget om kvaliteten ved deres indsats, om de gør det socialpædagogiske arbejde ’godt nok’. (De har ansvaret, og hvis det de gør ikke virker, tænker de, ’hvad gør vi så?’). Mona (Botilbud II) siger, at det er en succes, når beboeren siger fra *”Det er rigtigt dejligt, når der er en der stejler og siger fra”*, og Megan (Botilbud III) sagde, som citeret tidligere, at hun oplever kontant respons på objektgørelse af beboeren (hvis hun ikke inddrages): *”så får jeg skæld ud, selv om der ikke er noget sprog, fordi ‘Du glemte at se mig, du glemte at have mig med’”*. Hun fortalte jo, at det skulle være et ’ægte møde’: *“Jo mere de oplever, at du ser dem, så gider de også godt at være med til at vælge. Hvis de har en oplevelse af ikke at blive mødt alligevel, så gider de ikke at svare, så du kan bruge det til noget”*.

Konkret har responsen karakter af fysiske eller sproglige tilbagemeldinger, som pædagogen tolker som svar eller tilkendegivelser om deres samværs karakter og kvalitet. Mette forklarer, hvordan hun lærte at forstå betydningen heraf i sit møde med udviklingshæmmede under sin uddannelse. *”Først [i praktikken på en døgninstitution for multihandicappede børn], blev jeg utroligt forskrækket, da jeg kom ind. Også fordi alle de hjælpemidler der var. Jeg tænkte ‘hold da fast’. Ja, jeg synes, det var en sygeplejeopgave ... jeg fokuserede på det i stedet for/ Jamen så lige pludselig fandt jeg ud af, at det at skulle hjælpe en i bad ... er jo en kæmpe stor pædagogisk udfordring. Og den kontakt man har, og den berøring man har, er jo ikke en sygeplejeopgave. Der er så meget andet i det; men det tog lidt tid at finde ud af det ... Jeg havde svært ved at kommunikere med dem, jeg havde svært ved at finde en indgangsvinkel til at kunne komme tæt på”* (Mette Botilbud II).

Annemarie: *“Hvad gjorde forskellen?”*

Mette: *“Der var en super lækker lille mongol dreng, som kom løbende efter mig og gav mig sådan en tungeslasker i nakken. Det var simpelthen den, der lige vendte det fuldstændig om. Fordi der fik jeg jo noget respons. Og hvor jeg også havde tænkt ‘Hvordan kan jeg være sådan et sted, hvor jeg intet får tilbage, jeg får ingen kommunikation tilbage?’ - Så kommer han og giver mig sådan et slask i nakken. Det var jo en super tillidserklæring, fordi jeg havde siddet og nusset hans fødder. Jeg skulle bare lige have tænkt det anderledes”*.

Den respons pædagogen oplever, når samværet/mødet lykkes, fordi hun mærker,

at beboeren oplever, at mødet mellem dem er/har været meningsfuldt og opfylder beboerens behov på den ene eller den anden måde, er en gennemgående markering i interviewene om, hvad der er væsentligt i det fælles levede liv i botilbud. Maria (Botilbud III) siger, at *”Det er sådan min fornemmeste opgave, at kunne være til stede og give dem god tryghed, kunne se deres behov. Alle de små ting”* og Mikala fortæller, at de som de forskellige medarbejdere de er, sagtens kan arbejde hen imod det samme med det omdrejningspunkt, at beboeren oplever tryghed, fordi de kender hinanden. *”Og personens kendskab til os som personale har også enorm stor betydning: At man føler sig tryk - Man skal lære menneskene at kende lidt, før man giver udtryk for de ting, man gerne vil ... [Trygheden er, at de] er sammen med os i løbet af dagen. Finder ud af hvad vi er for nogle mennesker. Fordi vi er også meget forskellige. Selv om vi har aftalt, at vi gør sådan og sådan og sådan, så ved vi jo godt, at fordi vi er forskellige mennesker, at vi gør det på en forskellig måde alligevel ... Og det gør ikke noget, så længe at det overordnet er det samme, vi arbejder hen imod. Vi må gerne være forskellige”* (Mikala Botilbud II).

Det er et mønster i interviewmaterialet, at beboernes tillid til medarbejderen og hans udviklingspotentiale om at ville og kunne samvær kræver, at pædagogen også er parat til at tage imod fra beboeren. Ligesom Mette fortalte med den lille dreng, der kom løbende efter hende. Det betyder, at det er en del af interventionen, at kunne være i (ikke forstå/opleve det som ufagligt), at det ikke er et forhold mellem pædagog og beboer der er ensidigt givende fra pædagog til beboer. *”Hvis den anden ikke må give, så er det fordi jeg ikke synes, hun er god nok. ... det var en fantastisk oplevelse, at kunne se hvad det havde gjort ved hende, at hun var god nok til at give [massage] til mig, og at jeg ville tage imod fra hende ... Det kan du overføre til mange situationer ... Det er ikke bare mig, der er en, der skal give. Hvis det skal være ligeværdigt det her, især når jeg bestemmer så meget, så skal jeg også kunne tage imod”* (Megan Botilbud III).

Mette udtrykker, at når hun møder beboeren som en, hun har behov for i deres samvær, er det befordrende for beboerens oplevelse af selvtillid. *”Jeg tror på, at jeg giver dem en utrolig selvtillidsfølelse, når det er, at de oplever, at de kan hjælpe mig med nogle ting ... De føler sig nyttige, og de er en del af det”* (Mette Botilbud II). Konkret kommer det til udtryk i ganske dagligdags samvær med beboeren, hvor pædagogen ikke mister faglig autoritet ('ansvar og overblik') ved, at hun og beboeren, med pædagogens omtanke for, hvordan det kan lade sig gøre, kan hjælpe hinanden. *”Jeg kom galt af sted med noget bagning (jeg er ikke ret god til at bage, det ved jeg godt), og så snakkede jeg med hende om det. Hun skraldgrinede og var fuldstændig: Tårerne de trillede ned. Og så resolut tog hun sit forklæde, tog det på og tog mig på skulderen og sagde ‘Du kunne da bare have kaldt på mig lille ven’. Hvor jeg tænker, ‘Prøv lige at se, det er jo en helt anden relation, hvor der er noget ligeværdighed i det’ - For selvfølgelig er jeg pædagogen, og det ved jeg da godt, og det er også mig, der har*

ansvaret, og jeg har overblikket; men det behøver ikke altid være den der store forskel” (Mette Botilbud II).

Som jeg forstår Mikala, der ligesom Mette arbejder med interviewundersøgelsens mest velfungerende beboere, kræver det nogle gange at pædagogen 'giver lidt slip', at få øje på beboerens ressourcer til at mødes ligeværdigt, som Mette udtrykte det. “[Beboeren var gået tur, og jeg var begyndt at blive bekymret, men det forstod han slet ikke] ... *han kommer ind ad døren med en pose i sin kurv. Jeg siger til ham ‘Hold da op det var dejligt, du kom hjem igen, for jeg var lige ved at blive bekymret’. Og han siger glædestrålende ‘Jeg var bare en tur nede i byen og købe legetøj’ ... Jeg tænkte et eller andet sted, så er det dølen-dutte-mig da også fedt at se, at det magtede han selv, og det havde været sådan en god oplevelse for ham ... og det er et eller andet med, at vi skal jo også prøve at give lidt slip, fordi vi kan jo også være deres bremseklods nogle gange - fordi vi synes, det er langt, og sæt der nu sker noget på vejen, og så er det os, der står med ansvaret” (Mikala Botilbud II). Jeg spørger, om det således skal forstås som en succes for dem begge. Hun svarer at ”*det er svært nogle gange, [at give slip] men det er også utroligt livsbekræftende, når han så kommer tilbage og bare stråler ... Det var en stor oplevelse for mig og sådan nogle oplevelser kommer der hele tiden på et eller andet plan*”.*

Megan (Botilbud III) knyttede gensidigheden til magtaspektet ovenfor og sagde, at “*Det kan du overføre til mange situationer ... Det er ikke bare mig, der er en der skal give. Hvis det skal være ligeværdigt det her, især når jeg bestemmer så meget, så skal jeg også kunne tage imod*”. Mette (Botilbud II) siger, at “*der er noget værdighed i det, at det ikke kun er en bruger og en pædagog*”. “*Man [er nød] til at forholde sig til, hvor flot det egentligt er ... Det er det, hun kan give, og det kan jeg tage imod. Og så er hun pave stolt*” siger Megan (Botilbud III), hvormed man kan sige, at der knyttes an til beboerens ressourcer, som en der kan deltage i et ligeværdigt menneskeligt samspil på sine præmisser, når pædagogen arbejder med, hvordan deltagelse via deres samspil, kan lade sig gøre præcist for den beboer.

Afrunding

Formålet med interviewdelen af undersøgelsen, som supplement til den feltbaserede viden om socialpædagogik i botilbud, var overordnet at lade det studerede pædagogiske felt om socialpædagogik med voksne med udviklingshæmning optræde bredt i undersøgelsen – Både metodemæssigt inden for en kvalitativ tilgang og som pædagogisk felt om erfaringer med arbejde med beboere med aller sværest funktionsmåde og så områdets mere velfungerende beboere, men stadig stærkt indsatsbehøvende gruppe.

Interviewanalysen havde pædagogernes egne italesættelser som

omdrejningspunkt for at undersøge pædagogiske interventioner. I en kompleks sammensat opgaveoplevelse fremtræder, ud over en 'advokatlignende rolle' som overordnet set varetager beboerens bedste overfor og i forhold med det omgivne samfund, særligt en 'pædagogisk samværsrolle', som blev gjort til genstand for den nærmere analyse af interviewene.

I interviewanalysens første tema var pædagogerne forventning til deres egen indsats til beboerens bedste afsat til at forstå pædagogerne intervenserende rolle. Det er som motivator, at pædagogerne påtager sig at arbejde med at finde den helt rigtige måde at møde beboeren, så beboeren kan ville det, der er godt/bedst for ham og være aktivt vælgende i sit liv. Centralt var det, at det motiverende arbejde indebærer pædagogerne pågående overvejelser over den magt, det implicerer at arbejde med motivation af beboeren. Som sådan vedrørte magtrefleksionerne, at pædagogen sørger for, at beboeren har deltagelsesmulighed og valg, der er afpasset den enkelte beboer. Det indebærer at pædagogerne må se i øjnene, at det bare 'er sådan', at de ikke kan stille helt reelle valgmuligheder. De overvejer således, om deres motiverende interventionsform indebærer manipulation af beboeren. Pædagogerne legitimerer deres motiverende indsats med henvisning til, at de er ansat til, på baggrund af deres faglighed og mulighed (som beboerne med deres funktionsmåder ikke selv har) at vide, hvad der er bedst.

I analysens andet afsnit var det beboerens potentiale ved inddragelse, der var temaet. Afsættet var, at ved det rigtige møde med beboerne, hvor pædagogen er lydhør overfor beboeren og ser vedkommende, bliver det muligt at motivere beboeren til at ville vælge, sige til og fra mv.. Således drejede den pædagogiske intervention, under en vinkel om deltagelse, sig om at pædagogen arbejder med at møde beboerne på en måde, der giver beboeren mulighed for at være aktiv på hans egne præmisser. Som sådan er pædagogen en støtte til deltagelse, uanset om det for eksempel drejer sig om beboerens ja til at arbejde med sorg, til at spise eller til at tage tøj af før bad. Måden at arbejde med deltagelse på er at gøre samværet med beboeren som subjekt til det bærende, frem for det der skal gøres med eller omkring beboeren til dagsorden i indsatsen.

Afsnittet om fortolkninger af udvikling var temaet i interviewanalysens tredje delafsnit. Jeg fremhævede i den forbindelse to strenge om henholdsvis en forståelse af beboeren baseret på normaludviklingsteori, og en udviklingsforståelse om beboernes potentiale for udvikling i selve det tryghedsbaserede møde mellem beboer og pædagog. Den udviklingsteori baserede forståelse lå i en omfattende markering i interviewmaterialet om beboeren som 'barn i en voksen krop', som ser ud til at gøre det relevant for pædagogerne at trække på viden om barnets normaludvikling, som baggrundsforståelse af, hvad det er for en intervention, der skal udvirke. I mødet med beboerne ser det ud til, at den udviklingsteoribaserede tilgang 'blødes op', for her er det den konkrete beboers kunnen og præference, der spiller ind i, hvordan den

udviklingsorienterede indsats bliver. Underliggende her er fra pædagogernes side en markant tro på, at udvikling er mulig, selv om vilkåret er, at udvikling sker langsomt. Det ser ud til, at udviklingspotentialet især ses som en vilje til og kunnen samvær med andre (medarbejderen).

I analysens sidste afsnit fortsatte tråden om udvikling af beboernes kunnen/villen samvær med pædagogen. Her tematiseret som trygheds- og gensidighedsaspekter. Et gensidigt forhold indebærer ifølge interviewene først og fremmest beboerens tryghed via kendskab til medarbejderne. Den tryghed giver anledning til beboerens udvikling, fordi så tør, kan og vil beboeren noget, som vedkommende ikke har turdet, kunnet eller villet før – Det ser ud til i høj grad at være relateret til samvær med pædagogen, beboeren kan, som så kvalificerer deres kontakt, så der kan arbejdes med valg, deltagelse, selvbestemmelse mv.. Centralt stod pædagogens pointering af, at forholdet må være gensidigt på en sådan måde, at pædagogen viser beboeren, at beboeren er 'god nok' ved også at ville tage imod (en fysisk tilkendegivelse, konkret hjælp etc.) fra beboeren, sådan at det ikke ensidigt er et forhold baseret på en modtagende beboer.

9. Opsamling og perspektivering

Formålet med projektet var at undersøge begrundelser i socialpædagogisk arbejde fra et antropologisk perspektiv. I rapportens introduktion ridsede jeg en af de historier op, som tidstypisk omgiver socialpædagogisk arbejde med voksne med udviklingshæmning i botilbud. Det var historien om, at praksis i teoretikernes øjne mangler et fælles fagligt begrebs- og tolkningsapparat og risiko for, om man i stedet for faglig kundskab trækker på hverdagskundskab, fordi den pædagogiske arbejdsplads er beboernes hjem. Disse bekymringer for socialpædagogikkens begrundelsesgrundlag giver anledning til nysgerrighed over, hvad en antropologisk undersøgelse kan bidrage med, om den handlingsvirkelighed pædagogerne arbejder i og skal begrunde.

Udgangspunktet for undersøgelsen var, at pædagogernes og antropologens interesse er i 'familie', for vi er begge interesserede i 'det sociale', det vil sige selve det pædagogiske arbejde, som indebærer både en handlende beboer og en handlende pædagog. Det er jo pædagogernes virkelighed, at de skal møde den enkelte beboer, og det er antropologens interesse at undersøge positionerede agents samspil. Men vores interesse er også forskellig. Pædagogernes interesse og ekspertise vedrører, hvordan der skal handles pædagogisk. For antropologen er omdrejningspunktet, hvordan praksis (det der gøres) kan forstås.

En antropologisk undersøgelse indebærer både den udefrakommende udforskers analytiske distance, som kan beskrives som vilje til at forstå, hvad det komplekse liv i det studere felt kan betyde, og den indefra undersøgendes stræben efter nærhed med fokus på at gøre oplevelser af, hvordan livet i den studerede felt giver mening. Min ambition var således at starte ved den pædagogiske handlingshverdag. Det vil sige ved underhandlingsdimensionen af det socialpædagogiske arbejde, hvor pædagoger og beboere mødes. Altså at lade praksis tale, og data opstå i mit møde med de positionerede handlende agenter i botilbud.

For at rette mit blik mod begrundelser, sådan at begrundelser kan undersøges fra et antropologisk perspektiv, konstruerede jeg mit pædagogisk antropologiske iagttagelsesledende begreb om intervention. Hermed kan mødet mellem beboerne som dem, der skal intervereres overfor, og medarbejderne som skal interverere studeres. Begrebet inddrager både beboere og pædagoger som aktører i forhold til, hvordan indsatsen bliver, og det giver analytiske muligheder, fordi det er anderledes, men ikke helt forskelligt fra botilbudsområdet egen måde at fremstille den pædagogiske opgave. Med mit antropologiske bidrag til feltet - praksisfeltet såvel som forskningsfeltet, ville jeg fortælle en anden historie, end de historier andre interessenter i og udenfor handlingshverdagen i botilbud fortæller, således at de forskellige historier kan supplere hinanden.

I feltberetningen og den supplerende interviewanalyse formidlede jeg, med

kategorier genereret via analyse af de forskellige former for materiale henholdsvis inde fra den deltagende observation i botilbud I & II og italesættelser fra interview med pædagoger i botilbud II & III, undersøgelsens indsigter om, hvad der på baggrund af min undersøgelse kan siges at kendetegne pædagogiske interventioner i botilbud.

For feltstudiets vedkommende blev det en beretning om fire sammenhænge eller sociale steder for pædagogisk intervention: 1) Handling der vil fremme noget, 2) Handling i forud definerede situationer, 3) At pædagogen opfinder handling i opdukkende situationer og 4) At pædagogen agerer kompenserende i sit samvær med beboeren. Det var på baggrund af mit argument om, at analysen viser, at beboeren altid 'er i Noget', som henviser til, at beboeren er i et asymmetrisk, men tilstræbt eksistentielt ligeværdigt forhold, hvor både pædagog og beboer er tilsættende, at netop de fire kategorier blive genereret.

Det interessante her på den anden side af analysen, er den indre sammenhæng mellem de fire kategorier, som gør de pædagogiske interventioner situationerede: Det viste sig både at være et vilkår for pædagogen, at beboeren altid tilsætter uanset 'typen' af sammenhæng, de er i sammen, og at det er beboeren som tilsættende der er selve det, pædagogen ved sin etiske, kompenserende og kendskabsbaserede mellemkomst præcist arbejder med at fremme. For hvis hun fremmer beboerens muligheder som subjekt, lykkes hendes arbejde: Hun møder en tilsættende beboer, det vil sige en beboer, der er kendt ved sine ressourcer frem for ved sin udviklingshæmning. Det pædagogen således kommer til at skulle begrunde er altså ikke en oprindelig hensigt eller en ensidig indsats fra sin side; men en situation/pædagogik præget af, at de er to tilsættende parter.

For interviewanalysens vedkommende stod det centralt, at pædagogen sætter sin egen indsats i centrum for, hvorvidt beboeren har rum til at fremtræde ved sine potentialer som medmenneske. Altså, som en der kan indgå i gensidigt socialt samvær. Det vil sige, at det der kommer til at være særligt fremtrædende, som indsigt i det socialpædagogiske arbejde på baggrund af interviewanalysen, er pædagogernes insistering på, at hvis beboeren bliver mødt som en, der kan, med det det kræver af pædagogen som motivationsarbejder, beboerens tryghed ved medarbejderen¹⁹ og inddragelse af beboeren på en individuelt afstemt måde, så vil og kan beboeren også samspil.

De fire kategorier genereret via analyse af interview med pædagogerne var: 1) Pædagogernes motiverende rolle og overvejelser over magtaspektet, 2) Beboerens potentiale ved inddragelse, 3) Fortolkninger af udvikling om udviklingsteoretisk viden og tro på at udvikling er mulig og 4) Beboerens tryghed og et gensidigt forhold.

¹⁹ Hertil må nævnes at beboerne i botilbud, jf. en af de interviewede pædagoger, gennem et liv må påregnes at møde fire tusind mennesker (medarbejdere), hvormed det ikke er mærkeligt at opbygning af tryghed spiller en stor rolle – igen og igen og igen, med de medarbejdere som fortiden arbejder i botilbud.

9.1 Konklusioner til det socialpædagogiske praksisfelt

Det første tema i feltberetningen vedrørte, at analysen viser, at pædagogerne vil fremme noget med deres indsats. De er på arbejde med beboeren, når de er i botilbud. Jeg vil tro, at handlingssammenhængen om at fremme noget, er den sammenhæng pædagogerne, i deres eget beskrivende, evaluerende og dokumenterende arbejde, selv tilkender størst opmærksomhed. Den måde de arbejder med værdier og normer for, hvad der er bedst for beboeren, står formentlig i direkte forbindelse med overordnede fælles værdigrundlag, målsætninger og specifikke handlingsplaner. Dermed står deres fremmende arbejde også i stærk forbindelse med det, som omverdenen (den nære ledelse såvel som ledelse på et højere plan) vil vide om indsatsen. Den pædagogiske tilstedeværelse kan næsten opfattes som en tilstedeværelse, der har som formål at 'ville fremme noget', som et vilkår ved arbejdet hvis resultater skal dokumenteres.

En stor del af den pædagogiske intervention vedrører det konkrete arbejde med at fremme beboerens almene rettigheder sammen med arbejde med at fremme det, der fremtræder som væsentligt i mødet med den enkelte beboer. Det er under begge omstændigheder et arbejde om beboerens selvbestemmelsesret, valgmuligheder, deltagelsesformer og integritet i en indsats, som også drejer sig om, at beboeren har brug for professionelle, som kan rette beboerens opmærksomhed mod og motivere til at træffe konsekvensgode valg. Det er også en indsats i mødet med beboerne, som nogle gange ligger i en zone imellem hensyn til/arbejde med den individuelle beboer og arbejdet med beboergruppen. Det kan gøres til kilde til overvejelse, hvordan disse forhold mellem beboerens selvbestemmelse og pædagogens viden-bedre og mellem individ og fællesskab, under en vinkel om 'at fremme' beforder eller udfordrer det pædagogiske arbejde i botilbud.

Det næste tema i feltberetningen omhandlede, at pædagogisk arbejde med voksne med udviklingshæmning også er præget af, at pædagogerne handler i situationer, som på forskellig måde er defineret på forhånd. Feltstudierne viser, at det opretholdes, at handlingshverdagen er på den måde, fordi man skal løse tilbagevendende situationer pædagogisk ens. Men også ved beboernes forventning herom, og via pædagogernes beboerforståelse om, at beboerne grundlæggende har brug for forudsigelighed og rutine. Der sker altså en gensidig afstemning på flere planer, som får hverdagen til at ligne netop hverdag. Man må være opmærksom på i hvor høj grad og i hvilke sammenhænge, det er befordrende for det pædagogiske arbejde med beboerne og for den enkelte beboer. Kategorien om forud definerede handlinger giver mulighed for diskussion af egen praksis: For eksempel at se på, hvor der har formaliseret sig handlingsmåder, som man simpelthen ikke længere har øje for, fordi de så at sige er blevet 'selvkørende'. Man kan spørge sig om pædagogisk praksis med voksne med udviklingshæmning skal fungere mere eller mindre på den måde. Hvilken sikkerhed foruddefineret handling i det socialpædagogiske arbejde giver, og om det er en form for sikkerhed, man ønsker mere

eller mindre af.

Opfindelse af relevant pædagogisk handling i opdukkende situationer, var feltberetningens tredje tema. Perspektiverne til praksisfeltet i forhold hertil drejer sig om, at denne side af praksis der udgør en stor del af det pædagogiske handlingsliv nok er den del, som nyder mindst dokumenterende indsats. Både fordi det kan være svært at sætte begreb på denne omfattende del af praksis, hvor pædagogen bruger sit kendskab til den enkelte beboer og hele tiden møder beboerne i hver sit dagsforløb og med forskelligartede behov i situation efter situation efter situation. Og fordi det kan være man ved, at den del af indsatsen ikke umiddelbart ses, som de målbare resultater af den pædagogiske indsats, det omgivne samfund efterspørger.

Jeg håber at min fremstilling af, hvor stor og vigtig en del af det pædagogiske arbejde, der foregår i opdukkende situationer, kan anspore til at anerkende denne handlingsform som yderst faglig. Måske kan mine kategorier om opfindsomhed og kontaktsomhed give anledning til diskussion og øget synliggørelse af handling i opdukkende situationer. Der er brede perspektiver for pædagogisk arbejde i beboernes 'ja' til pædagogens intervention, når beboeren er kontaktsom. Men man må i den forbindelse også være opmærksom på den personlige belastning, der kan ligge i, at der hele tiden dukker situationer op, der skal handles fagligt på. Opmærksomheden må også rettes mod, hvordan beboerens kontaktsomhed bruges, fordi medarbejderens mulighed for at 'ombruge' kontakten er en risiko her.

Den sidste fremanalyserede sammenhæng for pædagogisk intervention er de handlingssammenhænge, hvor pædagogen kompenserer for det, beboeren selv ville have gjort, dersom han havde kunnet. Da temaet begyndte at tegne sig for mig som et mønster om den pædagogiske handlingshverdag med beboerne, spurgte jeg en af pædagogerne, hvad hun mente om at forstå en del af sit arbejde som kompenserende. Hun svarede i første omgang, at hun ikke brød sig om det, fordi hun mente, der lå en objektgørelse af beboeren heri. Senere kom hun tilbage og sagde, at hun ved nærmere eftertanke godt kan forstå dele af sin indsats som kompenserende, for på linie med at beboerne ikke skal undvære de hjælpemidler, de har brug for, skal de heller ikke mangle den støtte, de har brug for for at indgå i det, der sker, som dagligdagen hele tiden er præget af.

Set sammen med interviewanalysen kan man sige, at en endog stor del af det pædagogiske arbejde, når det der arbejdes med er beboerens selvbestemmelse, deltagelse, socialitet og muligheder for at træffe valg, er præget af det, jeg i feltberetningen har kaldt kompenserende handlinger. Perspektivet til praksisfeltet er, at denne del af den pædagogiske intervention må være god at synliggøre, for det er jo den del, hvor pædagogen præcist bruger pædagogikken til at lade beboeren fremstå så værdigt og tilsættende, med al den plads netop han har lyst til, mulighed for og evne til i den konkrete situation – inde i botilbud, såvel som i forhold til det omgivne samfund.

9.2 Perspektiver for yderligere udforskning

Her i afsnittet vil jeg præsentere tre perspektiver på undersøgelsen, der kan føre til videre udforskning.

Konklusionen på feltberetningen var, at det pædagogen skal begrunde (når perspektivet vedrører underhandlingsdimensionen af pædagogisk praksis), er handling som består i, at der altid (hvis pædagogen ser beboeren og kan forstå beboerens protest eller ja-sigen) er to tilsættende parter i pædagogikken. På baggrund af den indsigt er der, i forlængelse af afslutningen på feltberetningen mangler i udforskningen her i projektet. For der har ikke været fokus på, hvilke øvrige tilsætninger der måtte gøre sig gældende i socialpædagogisk handling. Jeg tænker her på 'fortolkninger af boligfællesskabet', 'teoretiske præferencer man har', 'pædagogiske ledelsesformer' mv.. Blik for 'andre tilsætninger' ville give endnu bedre indblik i det komplekse handlingsfelt, der er pædagogernes hverdag for intervention i botilbud. En ny interviewundersøgelse, læsning af andre typer af undersøgelser og nye feltstudier på baggrund heraf, kunne være måder at tilvejebringe viden om tilsætninger ud over pædagogernes og beboernes direkte mødespecifikke tilsætninger.

Den anden mulighed for videre udforskning jeg vil pege på, er en mere teoretisk undersøgelse om ressourcefokuseringen i den socialpædagogiske underhandlingsdimension. Som afsæt kan man pege på, at min undersøgelse lader nogle elementer stå åbne. Det drejer sig som udgangspunkt om en 'dobbelttænkning' i pædagogisk arbejde med voksne med udviklingshæmning, der influerer i praksis. Den blev særligt tydelig i interviewdelen af undersøgelsen, som et forskelligt men sameksisterende fokus på beboerens funktionsniveau, der henviser til beboerens udviklingsalder, og så beboerens funktionsmåde som henviser til resourcesynet, der står i centrum i pædagogens konkrete møde med den enkelte beboer. De to udviklingsforståelser (altså udviklingsalder og resourcemødet med beboeren) som funktionsniveau og funktionsmåde var tematiseret som i interviewanalysen var tilsyneladende uproblematisk sameksisterende jf. pædagogernes italesættelser. Det er ikke uinteressant at undersøge nærmere, hvilke betydninger og hvilke konsekvenser både vægtning og sameksistens har i det socialpædagogiske praksisfelt.

En af de interviewede pædagoger siger, at det hun forstår, ved en socialpædagogisk faglighed præcist er at arbejde med ressourcer. Hun uddyber, at hun altid vil bruge det som grundlag og fællesnævner uanset hvilket socialpædagogisk område, hun måtte finde på at arbejde indenfor.

I feltberetningens tema om kompenserende pædagogisk handling pegede jeg på, at det er et vilkår, at formålet med det pædagogiske arbejde ikke kan være at ophæve beboerens afhængighed af pædagogisk indsats. Det er i den forbindelse interessant, at pædagogerne insisterer så uendelig meget på beboerens ressourcer, fordi sammen med

deres vægtlægning af beboerens ressourcer til at deltage i det, der vedrører beboerne med hjælp, støtte og kompenserende handling fra pædagogen, forstår pædagogerne netop beboerens ressourcer ved, at beboeren kan både modtage og give i en social sammenhæng, hvis pædagogen vedkender sig gensidighedsaspektet. Og det er det perspektiv, jeg foreslår teoretisk udforsket.

Man kan sige, at det pædagogerne tror på, når de arbejder sådan i deres socialpædagogiske indsats, er beboerens socialitet på sine egne præmisser. Hertil kan man spørge, om pædagogerne 'når det kommer til stykket' har en dannelsesforståelse nærmere end en udviklingsforståelse af den socialpædagogiske opgave med de voksne med udviklingshæmning jf. føromtalte vægning i underhandlingsdimensionen. En undersøgelse heraf kunne bidrage med viden om, hvor socialpædagogikken/den socialpædagogiske selvforståelse på botilbudsområdet er på vej hen.

Det tredje perspektiv for videre udforskning vedrører de skriftlige optegnelser, som pædagogerne gør i umiddelbar forlængelse af og under deres vagter i botilbuddene²⁰. Under interviewene gav pædagoger i både Botilbud II og III udtryk for, at det skriftlige arbejde er omfattende og særdeles prioriteret i botilbudsfeltet. Nogle af pædagogerne skriver endda videre i deres fritid, for at øge deres refleksionsniveau, beretter de. Mens andre giver udtryk for frustration over gerne at ville skrive mere og pointerer nødvendigheden heraf, men at det er tidskrævende og ramler sammen med ambitionen om at være der for beboerne i arbejdstiden. Det ser ud til, at der arbejdes aktivt med dette dilemma. En af pædagogerne i Botilbud III fortæller, at de sommetider godt kan skrive og være sammen med beboerne i fællesrummet på samme tid, fordi det stadig er en nærværende måde, de er der på, når medarbejderne og beboerne således i korte perioder 'er optaget af hver sit'. I feltstudiet i Botilbud II var der en tendens til at give beboerne korte 'pædagogfrie perioder' om aftenen ud fra den betragtning, at de døgnet rundt er omgivet af medarbejdere og kan trænge til en pause herfra. De små mellemrum brugte pædagogerne til at gøre notater på computeren. I Botilbud I aftalte pædagogerne med hinanden, hvornår det var muligt på skift at gøre notater.

Alt i alt tyder det altså på, at skriftligt arbejde i umiddelbar/direkte nærhed af underhandlingsdimensionen af praksis prioriteres, og at et omfattende materiale af skriftlige beretninger om pædagogisk intervention tæt på underhandlingsdimensionen så at sige ligger klar til analytisk arbejde. En sådan analyse er relevant og udfylder et tomrum i viden til bedre at forstå både sammenhænge, der gør sig gældende for den handlende pædagog i mødet med beboeren og vilkår/omstændigheder og fortolkninger af arbejdet, pædagogen er i i det socialpædagogiske møde med beboeren, som pædagogen i sin skriftlighed er i en fase af begrundelse af. Det vil være relevant at

²⁰ I forbindelse med mit feltstudie i Botilbud II blev jeg gjort opmærksom på, at i en ganske almindelig uge, er der med lethed 90 indlæg om arbejdet med beboerne i pædagogernes elektroniske mødeforum.

supplere sådan en analyse med uddybende interviews, eftersom pædagerne selv gør opmærksom på, at de vurderer, at de bruger et 'internt forståeligt sprog', som en udefrakommende må have forklaret, for ikke at misforstå centrale pointer eller betydninger.

Litteratur

Andersen, N.Å (1999): Fra metode til analysestrategi I: *Diskursive analysestrategier*. Frederiksberg Nyt fra Samfundsvidenskaberne

Andersen, P.Ø (1996): Pædagogik som videnskabelig teori og professionel praksis. I: *Social Kritik* nr. 44/96

Baumann, Z (2007): Society Enables and Disables. I: *Scandinavian Journal of Disability Research* vol. 9 no.1

Bengtson, S (m.fl.) (2003): *Handicap, kvalitetsudvikling og brugerinddragelse*. København AKF Forlaget

Broe, L (2003): Det etnografiske eventyr – fra laboratorium til eksperimentarium. I: Hammershøj (red.): *Mellemværender Festskrift til Lars-Henrik Schmidt*. København Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag

Bryderup, I.M (2005): Nødvendigheden af beskrivelser af socialpædagogisk arbejde – for praksisudvikling og for professionen. I: Bryderup (red.): *Socialpædagogisk arbejde med børn og unge Beskrivelser og dokumentation*. København Socialpædagogernes Landsforbund

Bryderup, I. M (2008): Socialpolitik, socialforskning og socialpædagogik. I: Bryderup (m.fl.): *Aktuelle udfordringer i socialpædagogikken*. København Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag

Carlsen, S.R & L. Richter (2008): Kritik: Københavnske bosteder for handicappede kritiseres. I: *Information* den 12.09.2008

Center for kvalitetsudvikling (2008): *De pårørende har ordet Landsdækkende pårørendeundersøgelse på boformer for voksne personer med handicap Landsrapport* (www.regioner.dk)

Christensen, B.M (1994): *At interviewe for at lære*. Institut for Statskundskab Københavns Universitet

Christensen, K (2004): *Hverdagstvang i private rum*. SOR-rapport nr.6 /2004

Esmark, B.L & N.Å. Andersen (2005): Socialkonstruktivistiske analysestrategier - en introduktion. I: *Socialkonstruktivistiske analysestrategier*. Roskilde Universitetsforlag

Etikos APS (2007): *Det gode liv i egen bolig* (www.social.dk)

Folkestad, H (2003): *Institusjonalisert hverdagsliv En studie av samhandling mellom personale og beboere i bofellesskap for personer med utviklingshemning*. Bergen Det samfunnsvidenskabelige fakultet

Folkestad, H (1997): *Ramme inn og gi handlingsrom* (www.hdl.handle.net)

Gjertsen, M (2008): Gentagelser Standvænge-metoder findes stadig. I: *Information* den 8.09.2008

Gjertsen, M (2008): Manglende uddannelse i socialektoren. I: *Information* den 10.09.2008

Gulløv, E & S. Højlund (2003): *Feltarbejde blandt børn Metodologi og etik i etnografisk børneforskning*. København Gyldendal

Hammershøj, L.G & E.B. Petersen (2001): Kan man slå sig på en konstruktion?. I: *Sociologi i dag* Årgang 31 nr. 2/2001

Hammershøj, L.G (m.fl.)(2004): Programbeskrivelse for Forskningsprogrammet Socialanalytisk Samtidsdiagnose (www.dpu.dk)

Handegaard, T.L (2005): *Tvang, magt og ambivalens*. Universitetet i Tromsø Institut for sosiologi

Hastrup, K (2003): Introduktion Den antropologiske videnskab. I: Hastrup (red.): *Ind i verden En grundbog i antropologisk metode*. København Hans Reitzels Forlag

Holm, C (2008): *High on love*. København BUPL

Højlund, S & A. Stokholm (2002): Antropologer på Børnehjem I: *Tidsskrift for socialpædagogik* nr. 10

Højmark, A (2007/ej pub.): Fortolkninger af kontaktsomhed – en feltberetning fra et bo- og dagtilbud for voksne med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne. (Del af projekt om

botilbud ved DPU)

Højmark, A (2008): Metodiske overvejelser over feltarbejde i bo- og dagtilbud for voksne udviklingshæmmede og fysisk handicappede. I: *Tidsskrift for socialpædagogik* nr. 22/2008

Jansson, B.R (2002): *Vardagslivets arenor Om människor med utvecklingsstörning, deras vardag och sociala liv*. Göteborgs Universitet Institut för socialt arbete

Jensen, V.B (2008): Efteruddannelse: Gammel bagage til nye opgaver. I: *Børn&Unge – fagblad for pædagoger og klubfolk organiseret i BUPL* (www.bupl.dk)

Johnson, E & K. Svensonn (2005): Theory in social work – some reflections on understanding and explaining interventions. I: *European Journal of Social Work* 8:4

Kayser, S (2005): *På den anden side - etik dilemmaer og omsorg*. Ringsted UFC Handicap

Kjærgaard, H (2008): Socialpædagogikkens komplekse vidensgrundlag, etik og rekruttering. I: Bryderup (m.fl.): *Aktuelle udfordringer i socialpædagogikken*. København Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag

Koba, L (2008): Praksisfortællinger som refleksions- og dokumentationsmetode i socialpædagogik. I: Bryderup (m.fl.): *Aktuelle udfordringer i socialpædagogikken*. København Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag

Kvale, S (1990): Det kvalitative interview. I: Andersen, I (red.): *Valg af organisations sociologiske metoder - et kombinationsperspektiv*. København Samfundslitteratur

Københavns Kommune / Nirás Konsulenterne: *Undersøgelse af bosteder og bofællesskaber i Københavns Kommune* (www.lev.dk)

Københavns Kommune / Socialforvaltningen, MR Handicap / Etikos: *Etisk kodeks Etik Holdninger Værdier* (udleveret materiale v. etik-temadag Botilbud I oktober 2008)

Langager, S (2006): Socialpædagogik - som forskningsfelt. I: *Tidsskrift for socialpædagogik* nr. 18/2006

- Larsen, E (2008): Reformér botilbuddene til de handicappede. I: *Berlingske Tidende* den 12.02.08
- Lehmann, C (2008): Man kan ikke måle sig til kvalitet. I: *Information* den 2.07. 2008
- Marcus (1998): The Uses of Complicity in the changing Mise-en-Scène of Anthropological Fieldwork. In: *Ethnography through thick and thin*. New Jersey Princeton University Press
- Marcus, G.E (2002): Beyond Malinowski and After Writing Culture: On the Future of Cultural Anthropology and the Predicament of Ethnography. In: *Australian Journal of Anthropology* vol.13 Issue 2. /Aug.2002
- Marthinsen, E (2004): ”Evidensbasert”- praksis og ideologi. I: *Nordisk sosialt arbeid* nr.4
- Mathiesen, R (1998): Refleksion, relation og metode i pædagogikken. I: *Social Kritik* nr. 57-58/1998
- Mathiesen, R (2006): Sosialpedagogikk som oppdragelses- eller sosialiseringsteori. I: *Nordisk Pedagogikk* nr. 01/2006
- Mathiesen, R (2008): Fokus på sosialpedagogikkens teoretiske grundlag. (www.socialpedagogik.dk)
- Mehlsen, C / B. Kirkebæk (2007): Samfundet skiller stadig flere ud. I: *Asterisk* nr.34
- Michelsen, V (2005): Viden er værktøjet. I: *Socialpædagogen* nr.15 29.07.2005
- Mygind, J (2007): Ildsjælene og de apatiske. I: *Weekendavisen* den 23.02.2007
- Nissen, J / J. Hedegaard Hansen (2007): Retten og pligten til det gode liv. I: *Asterisk* nr. 34
- Paulsson, J & B.R. Jansson (red.) (2008): *Boende och sociala sammanhang - för människor med funktionshinder*. Malmö Studentlitteratur
- Rasmussen, K (2008): De bortgemte. I: *Information* 22.01.2008

Schmidt L-H (1996): Den forskning, som kunne give pædagogikken og dens praktiske resultater saft og kraft, må ikke spilde kræfterne på undersøgelser, som andre på forhånd har udråbt som de relevante (www.uvm.dk)

Schmidt L-H (1999A): Det sociale træf – om praktisk-poetisk filosofi. I: *Diagnosis I Filosoferende eksperimenter*. København Danmarks Pædagogiske Institut

Schmidt L-H (1999B): Læring i praksis. I: *Diagnosis III Pædagogiske forhold*. København Danmarks Pædagogiske Institut

Socialministeriet (COWI A/S & Social Udviklingscenter SUS) (2002): *Evaluering af erfaringerne med institutionsbegrebets ophævelse på handicap-området, 1998-2002* (www.social.dk)

Socialministeriet (2007): *Veje til et godt liv i egen bolig* (www.social.dk)

Socialpædagogen (2007): Strandvænget – Billeder af en afmagtskultur. I: *Socialpædagogen* nr. 4 23.februar 2007

Socialpædagogernes Landsforbund (2008): *Notat: Fremtidens socialpædagogik på voksen-handicapområdet* (www.sl.dk)

Statens Samfundsvidenskabelige forskningsråd (2002): *Vejledende retningslinier for Forskningsetik i Samfundsvidenskaberne*

Staunæs, D & D.M. Søndergaard (2005): Interview i en tangotid. I: Järvinen, M & N. Mik-Meyer (red.): *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv Interview, observationer og dokumenter*. København Hans Reitzels Forlag

Sørensen, D (2005): *Omsorgskonstruktioner*. Systime Academic

Wadel, C (1991): *Feltarbeid i egen kultur*. Flekkefjord Seek

Bilag 1 Projektets tidsplan

00.- 0. uge	10.10. – 23.10. 2007	Feltstudier Botilbud I København Metodiske og analytiske indsigter i forskningsfeltet
1. - 2. uge	1.09. – 12.09. 2008	Gennemgang af eksisterende feltnoter fra Botilbud I, litteratursøgning & indlæsning i eksisterende forskning
3. uge	15.09. – 18.09. 2008	Metodeplanlægning til feltstudier /analysestrategi
4. + 5. uge	19.09. – 30.09. 2008	Feltstudier Botilbud I København
6. - 8. uge	1.10. – 17.10.2008	Behandling og analyse feltnoter Botilbud I & udarbejdelse af interviewguide
9. + 10. uge	18.10 – 31.10.2008	Feltstudier Botilbud II Østjylland + 1 interview Botilbud II
11.- 12. uge	3.11. - 14.11. 2008	Behandling og analyse feltnoter Botilbud II
13. uge	17.11 – 21.11. 2008	Behandling/analyse feltnoter Botilbud II & deltagelse i personalemøde Botilbud II
14. uge	24.11. - 28.11. 2008	Analyse- og skrivearbejde
15. + 16. uge	1.12 – 14.12. 2008	Feltstudier Botilbud II Østjylland + 3 interview Botilbud II + 3 interview Botilbud III
17. uge	15.12 – 19.12 2008	Behandling og analyse feltnoter Botilbud II
18. uge	20.12. - 24.12.2008	Transskription & udarbejdelse af feltberetning
19. + 20. uge	25.12.2008 – 9.01.2009	Udarbejdelse af feltberetning
21. uge	12.01 – 16.01. 2009	Udarbejdelse af feltberetning & analyse af interview
22. + 23. uge	19.01 – 30.01. 2009	Udarbejdelse af interviewanalyse
24. - 27. uge	2.02. – 24.02. 2009	Samling og gennemskrivninger
28. uge	27.02 – 05.03.2009	Skrivning vedr. artikel ('Synspunkt' Socialpædagogen)

Bilag 2 Interviewguide

Interviewguide - Projekt begrundelser i socialpædagogisk arbejde

Introduktion:

- Hvem er du, hvor lang tid har du været ansat indenfor området, hvilken baggrund har du?
- Hvad har motiveret dig til at arbejde inden for det her pædagogiske område?

Målgruppen:

- Hvis du skal sætte ord på beboergruppen / Hvordan vil du beskrive beboerne, deres behov og forhold med medarbejderne?

Arbejdet:

- Hvordan synes du man bedst kan beskrive din/medarbejdernes opgave her på stedet?
- Kan du beskrive hvad din fornemmeste opgave er?

Konkret:

- Hvordan ved du, hvordan du skal handle i en situation?
- Hvor kommer din viden fra/ hvad trækker på, når du handler?
- Hvad vil du gerne opnå med dit arbejde?

Succes og sten på vejen:

- Hvornår oplever du, at du har succes i dit arbejde?
- Hvornår oplever du, at dit arbejde er særligt meningsfuldt?
- Hvornår er dit arbejde særligt vanskeligt? / Hvad er den største udfordring?

Faglighed:

- Hvad karakteriserer en socialpædagogisk faglighed? / Hvad vil du gerne kendes på som socialpædagog?
- Synes du at dit arbejde er præget af dilemmaer? - Kan du give et par konkrete eksempler?